



**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ & ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Ποιοτική ανάλυση και αξιολόγηση των κινήτρων του συνόλου των ανθρώπων που ευθύνονται για την ετήσια συμμετοχή τους στη συλλογική δράση Tinos Food Paths χωρίς δέσμευση νομικού πλαισίου και μέσω ενός εναλλακτικού δικτύου συνεργασίας

Γεωργία-Άρτεμις Δ. Δελή

Επιβλέπων Καθηγητής:

Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Διευθυντής Ερευνών ΙΝ.ΑΓΡ.Ο.Κ.

**ΑΘΗΝΑ
2022**

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Ποιοτική ανάλυση και αξιολόγηση των κινήτρων του συνόλου των ανθρώπων που ευθύνονται για την ετήσια συμμετοχή τους στη συλλογική δράση Tinos Food Paths χωρίς δέσμευση νομικού πλαισίου και μέσω ενός εναλλακτικού δικτύου συνεργασίας

“Quantitative analysis and evaluation of the motives of a group of people who are responsible of their participation in the collective action Tinos Food Paths without legal bonds and through an alternative cooperation network”

Γεωργία-Άρτεμις Δ. Δελή

Εξεταστική Επιτροπή:

Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Διευθυντής Ερευνών ΙΝΑΓΡΟΚ. (επιβλέπων)

Ευστάθιος Κλωνάρης, Καθηγητής ΓΠΑ

Παναγιώτης Αρτίκης, Καθηγητής Πανεπιστήμιο Πειραιά

Ποιοτική ανάλυση και αξιολόγηση των κινήτρων του συνόλου των ανθρώπων που ευθύνονται για την ετήσια συμμετοχή τους στη συλλογική δράση Tinos Food Paths χωρίς δέσμευση νομικού πλαισίου και μέσω ενός εναλλακτικού δικτύου συνεργασίας

*ΔΠΜΣ Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων Τροφίμων και Γεωργίας
Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης
Τμήμα Επιστήμης και Διατροφής του Ανθρώπου*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συλλογική δράση σε τοπικό επίπεδο, και η δυνατότητά της να δημιουργήσει συνεργασίες εκτός τοπικού επιπέδου, δίνει το παράδειγμα ως ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά πρακτικής αγροτικής ανάπτυξης. Η συλλογική δράση ωθεί μικρούς επιχειρηματίες να χρησιμοποιήσουν τις κοινωνικές σχέσεις, ώστε να βελτιώσουν το οικονομικό τους υπόβαθρο και να έχουν πρόσβαση σε νέες ευκαιρίες για γνώση και πληροφορία. Η πρόσβαση σε πόρους, η οποία δεν μπορεί να αποκτηθεί σε ατομικό επίπεδο, διευκολύνεται από τη συλλογική δράση με αποτέλεσμα να προωθείται η αγροτική αναγέννηση και διαφοροποίηση, αλλά και η δημιουργία στενότερων σχέσεων μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης σε τοπικό επίπεδο. Η παρούσα μελέτη εστιάζει στην ανάλυση των κινήτρων, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα την συγκρότηση ενός σχήματος συλλογικής δράσης, γνωστό υπό το όνομα «Tinos Food Paths». Το προαναφερθέν σχήμα εδρεύει στο νησί της Τήνου, το τρίτο σε μέγεθος νησί των Βόρειων Κυκλάδων, νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου Πελάγους στην Ελλάδα.

Σκοπός αυτού του σχηματισμού συλλογικής δράσης είναι να αποκτηθούν τα κοινά αγαθά του τόπου, όπως είναι τα τοπικά τηνιακά προϊόντα σε συνδυασμό με τη γαστρονομία του νησιού. Για την επίτευξη παραγωγικών αποτελεσμάτων, η δράση «Tinos Food Paths» προσφέρει στους επισκέπτες μία σειρά από γαστρονομικές τουριστικές εμπειρίες, όπως ξεναγήσεις γαστρονομικού περιεχομένου και επισκέψεις σε καλλιεργητικές περιοχές, καθώς και συμπληρωματικές βιωματικές δράσεις, πολιτιστικού και καλλιτεχνικού χαρακτήρα.

Μέσω της προκείμενης μελέτης στόχος είναι να αναγνωριστούν τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των μελών της ομάδας που συμμετέχει σε αυτό το συλλογικό εγχείρημα, να γίνει κατανοητό το πως ακριβώς επιτυγχάνεται η απόκτηση ενός συλλογικού αγαθού, να προσκομιστούν πληροφορίες όσον αφορά το πως πραγματοποιείται η συλλογική δράση από μία μικρή ομάδα ατόμων και να ταυτοποιηθούν οι παράγοντες που συντελούν για αυτήν τη συνεργασία. Η παρούσα περιπτωσιολογική μελέτη βασίζεται κυρίως στις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν με τους άμεσα εμπλεκόμενους στη δράση, αλλά και σε δευτερογενή δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω της ενδελεχούς ανασκόπησης της βιβλιογραφίας. Το θεωρητικό υπόβαθρο διεξαγωγής της έρευνας στηρίζεται αρχικά στις θεωρητικές υποθέσεις τις οποίες ανέπτυξε η Ostrom στο πλαίσιο Διαχείρισης Κοινών Πόρων, κι έπειτα στη θεωρία U του Schärmer η οποία αποτελεί προσέγγιση μετατροπής του συστήματος. Τα

ευρήματα της παρούσας έρευνας παρέχουν απαντήσεις στα βασικά ερωτήματα του ερευνητή. Επιπλέον, συσχετίζοντας τα αποτελέσματα με τις θεωρητικές αρχές, γίνεται αντιληπτό το οργανωτικό μοντέλο της ομάδας της συλλογικής δράσης, αποκαλύπτονται επιπτώσεις προερχόμενες από τη συλλογική ενέργεια και υπογραμμίζονται σημαντικοί παράγοντες οι οποίοι οδηγούν σε επιτυχημένη συλλογική δράση σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Επιστημονική περιοχή: Συλλογικές δράσεις

Λέξεις-Κλειδιά: συλλογικές δράσεις, κοινό αγαθό, θεωρία U, Τήνος, Tinos Food Paths

Quantitative analysis and evaluation of the motives of a group of people who are responsible of their participation in the collective action Tinos Food Paths without legal bonds and through an alternative cooperation network

*MBA in Food and Agribusiness
Department of Applied Economics and Social Sciences
Department of Food Science and Human Nutrition*

ABSTRACT

Collective action at the local level, and its capacity to create alliances beyond the locality, exemplifies one of the key points of rural development practices. Collective action enables small entrepreneurs to utilize social relations, to improve their economic background, and access new opportunities for knowledge and information. Access to resources that could not be accessed by individuals alone, is facilitated by collective action so that rural regeneration, agricultural diversification, and creation of closer relationships between production and consumption at the local level can be promoted. The current study focuses on analyzing the motives and incentives that resulted, a few years ago, in organizing the collective action scheme that is known under the name “Tinos Food Paths.” The scheme is based in Tinos, the third in size island located on the northern side of the Cyclades, a Greek island complex of the Aegean Sea.

The purpose of this collective action institution is to obtain common-pool goods of the area, such as its local, genuine products alongside with its gastronomy. To achieve productive outcomes regarding the common, “Tinos Food Paths” offer tourists an array of culinary tourism opportunities, such as food tours and farmland visits, as well as complementary experiences, including culture-related activities.

Through this study, it is aimed to identify the behavioral characteristics of the group members taking part in this collective endeavor, understand how exactly the common-pool goods are obtained, gain insights on how the group itself manages to cooperate, and identify key factors that facilitate this cooperation. This exploratory case study is based primarily on interviews with key informants as well as secondary data and an extensive literature review. The theoretical background for conducting the current study is based on the theoretical premises of Ostrom’s Common Resource Governance Framework and Scharmer’s Theory U approach to system transformation. The findings of the study provide us with answers on our main enquiries. Furthermore, it is anticipated that the findings and theoretical principles employed within this research, enlighten the readers on the organizational model of the collective action group, reveal implications occurring by the collective action and conclude by outlining core factors that lead to successful collective action at the local, regional, and national level.

Scientific area: Collective actions

Keywords: collective actions, common-pool good, theory U, Tinos, Tinos Food Paths

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	5
Πίνακας Περιεχομένων Πινάκων.....	9
Πίνακας Περιεχομένων Διαγραμμάτων και Εικόνων	9
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	17
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	17
2.1 Θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας διπλωματικής εργασίας.....	17
2.2 Η Λογική της Συλλογικής Δράσης	19
2.3 Η Τραγωδία των Κοινών (The Tragedy of the Commons)	22
2.4 Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων (Governing the Commons)	23
2.5 Ανάλυση μεταβλητών που επιλέχθηκαν με βάση το θεωρητικό πλαίσιο	29
2.6 Θεωρία U (Theory U)	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	40
ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ	40
3.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	40
3.2 Εννοιολογικό πλαίσιο case study	41
3.3 Μεθοδολογία διενέργειας συνεντεύξεων.....	43
3.4 Σχεδιασμός ερωτηματολογίου	44
3.5 Ερωτηματολόγιο	45
3.6 Δείγμα έρευνας	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	50
ΝΗΣΟΣ ΤΗΝΟΣ ΚΑΙ ΤΙΝΟΣ FOOD PATHS.....	50
4.1 Νήσος Τήνος.....	50
4.1 Η ιστορία της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths.....	55
4.2 Aegean Cocktails & Spirits.....	61
4.3 Οι πυλώνες δράσης του Tinos Food Paths	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	63
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	63
5.1 Μοντέλο Οργάνωσης.....	63
5.2 Κίνητρα ερωτηθέντων ως προς την συμμετοχή τους στην δράση Tinos Food Paths.....	68
5.3 Κόστη και προσφορά συμμετεχόντων έρευνας στο Tinos Food Paths	72
5.4 Κοινωνικό κεφάλαιο.....	75
5.5 Συνεργασίες μεταξύ των συμμετεχόντων πριν την Tinos Food Paths	79
5.6 Αλλαγές στην Τήνο μετά την συλλογική δράση Tinos Food Paths	80
5.7 Προβλήματα που εμφανίστηκαν κατά την διοργάνωση της δράσης αλλά και μετά από αυτήν	84
5.8 Εξωτερική βοήθεια	88
5.9 Προσωπικά και επαγγελματικά οφέλη μέσω της συμμετοχής στη συλλογική δράση Tinos Food Paths.....	90
5.10 Δημιουργία συνεργειών αλλά και επιχειρηματικών κινήσεων ως απόρροια της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths.....	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	99
ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	105
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	112
Ελληνική	112
Ξενόγλωσση	112

Πίνακας Περιεχομένων Πινάκων

Πίνακας 1: Διαφοροποίηση ερωτηθέντων με βάση το επάγγελμα, τον τόπο καταγωγής και κατοικίας τους49

Πίνακας Περιεχομένων Διαγραμμάτων και Εικόνων

Εικόνα 1: Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των μελών της ομάδας στην συλλογική δράση Tinos Food Paths καθώς και οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.....28

Εικόνα 2: Τα στάδια της διαδικασίας U (Scharmer, 2018).....38

Εικόνα 3: Οι τύποι Ακοής της διαδικασίας U (Scharmer, 2018).....39

Εικόνα 4: Γεωγραφική θέση Τήνου στην Ελλάδα (Πηγή: Google Images)51

Εικόνα 5: Η θέση της Τήνου στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων (Πηγή: Google images)52

Εικόνα 6: Το λογότυπο της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths (Πηγή: Facebook images).....56

Εικόνα 7: Χάρτης διαδρομής βιωματικής δράσης Tinos Food Paths60

Εικόνα 8: Ξόρκι για τις αγελούδες/Κόκκινη κλωστή δεμένη-Υλικό από βιωματική δράση Tinos Food Paths.....60

Εικόνα 9: Μοντέλο οργάνωσης της ομάδας Tinos Food Paths (Δελή Γεωργία-Άρτεμις)67

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, έπειτα από την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, Δρ. Κωνσταντίνο Ηλιόπουλο, Διευθυντή Ερευνών και Διευθυντή του Ινστιτούτου Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας (ΙΝ.ΑΓΡ.Ο.Κ.), ο οποίος εξ αρχής βρισκόταν δίπλα μου, καθοδηγώντας με και συμβουλευόντάς με, τόσο σε εκπαιδευτικό όσο και σε προσωπικό επίπεδο. Τα άτομα με τα οποία με έφερε σε επαφή ήταν αφενός καταλυτικές επαφές επαγγελματικού και ακαδημαϊκού χαρακτήρα, και αφετέρου άνθρωποι-κλειδιά χωρίς τα οποία δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη.

Έπειτα, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα για την πολύτιμη βοήθεια του, τον κ. Ευστάθιο Κλωνάρη, καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, ο οποίος ως μέλος της εξεταστικής μου επιτροπής και Διευθυντής του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών με στήριξε σε διάφορα προσωπικά ζητήματα και μου επέτρεψε να συνεχίσω τη φοίτησή μου ολοκληρώνοντάς την. Ακόμα, ευχαριστώ και το τρίτο μέλος της εξεταστικής επιτροπής, κ. Παναγιώτη Αρτίκη, καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς. Επιπλέον, ευχαριστώ πολύ την κ. Σοφία Πέρπερα, του Greek Wine Federation, για τις πληροφορίες που μοιράστηκε μαζί μου και τις επαφές που μου συνέστησε στο νησί της Τήνου. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιχειρηματίες και κατοίκους της Τήνου, οι οποίοι με υποδέχτηκαν θερμά στον τόπο τους, τις επιχειρήσεις τους αλλά και στα σπίτια τους στα πλαίσια των συνεντεύξεων που μου παρείχαν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου αλλά και το φιλικό μου περιβάλλον για την υποστήριξη και κατανόηση που μου προσέφεραν. Προσωπικά και συγκεκριμένα, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον Γεώργιο Βαρθαλάμη, τον Αθανάσιο Μπίζο, τον Παντελεήμων Νούλα, την Αικατερίνη Τσανίδη και τον Ειρηναίο Τζουμερκιώτη, χωρίς τους οποίους δεν θα είχα καταφέρει να ολοκληρώσω την μεταπτυχιακή μου εργασία.

«Με την άδεια μου η παρούσα εργασία ελέγχθηκε από την Εξεταστική Επιτροπή μέσα από λογισμικό ανίχνευσης λογοκλοπής που διαθέτει το ΓΠΑ και διασταυρώθηκε η εγκυρότητα και η πρωτοτυπία της

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα από την παρούσα ερευνητική μελέτη εξετάζονται και αναλύονται παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν τη συμμετοχή μιας ομάδας ατόμων στη συλλογική δράση Tinos Food Paths. Η συλλογική δράση Tinos Food Paths αποτυπώνεται στην ιδέα πέντε Τηνιακών επιχειρηματιών εστίασης οι οποίοι πριν από περίπου οχτώ χρόνια αποφάσισαν να εκμεταλλευτούν τον κοινό τόπο τους, δηλαδή το νησί της Τήνου, ώστε να τον καταστήσουν γαστρονομικό προορισμό και να τον ωθήσουν σε τουριστική ανάπτυξη. Ο τρόπος με τον οποίο υλοποιείται η παραπάνω ιδέα είναι μέσω της διοργάνωσης μίας ετήσιας εβδομάδας γαστρονομικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων αλλά και ημερίδων ή ομιλιών, η οποία λαμβάνει χώρα στο νησί της Τήνου τον μήνα Μάιο κάθε χρόνου. Το χρονικό διάστημα που πραγματοποιούνται όλα τα παραπάνω, στο νησί φιλοξενούνται σημαντικοί επαγγελματίες του χώρου της γαστρονομίας, της αγροτικής παραγωγής, της δημοσιογραφίας κ.α., ώστε να γνωστοποιηθούν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο τα προϊόντα, η γαστρονομία, οι επιχειρήσεις και οι ομορφιές του νησιού. Η πραγματοποίηση των προαναφερθέντων ενεργειών βασίζεται κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στην εθελοντική εργασία των συμμετεχόντων αλλά και σε όλων των ειδών τις χορηγίες από επιχειρηματίες της Τήνου. Στη μελέτη περιγράφονται λεπτομερώς οι ποικίλες δράσεις και εκδηλώσεις, οι οποίες συντελούν στην επίτευξη του στόχου της διοργανώτριας ομάδας, ενώ δίνονται και παραπάνω πληροφορίες για την συμπεριφορά των συμμετεχόντων μέσα στο σύστημα αλλά και για τους παράγοντες που ωθούν τους συμμετέχοντες να λάβουν μέρος στη δράση.

Το θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας βασίζεται στο έργο της Ostrom (1990, 2009), το οποίο αφορά στη διαχείριση των κοινών πόρων και τους παράγοντες που επηρεάζουν την επιτυχή απόκτηση ενός συλλογικού αγαθού. Επίσης, βασίζεται στη θεωρία U του Scharmer (2018), η οποία αναπτύχθηκε στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης των Η.Π.Α και αποτέλεσε οδηγό για την προσέγγιση που υιοθετήθηκε κατά το

σχεδιασμό και εκπόνηση των συνεντεύξεων. Η παρούσα έρευνα διαφοροποιείται από άλλες αντίστοιχες έρευνες κυρίως για τρεις λόγους. Καταρχάς, είναι από τις πρώτες μελέτες η οποία χρησιμοποιεί ως εργαλείο κατανόησης των παραγόντων συμπεριφοράς των ατόμων και των νοητικών τους μοντέλων τη Θεωρία U (Scharmer, 2018). Επιπλέον, είναι η πρώτη επιστημονική έρευνα που εστιάζει συγκεκριμένα στη συλλογική δράση Tinos Food Paths, καθώς κανένας μέχρι τώρα δεν έχει ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη περιπτώσιολογική μελέτη. Τέλος, η Tinos Food Paths θεωρείται ένα «ζωντανό» σύστημα, του οποίου οι δράσεις βρίσκονται σε εξέλιξη μέχρι και σήμερα, καθώς η ομάδα που απαρτίζει το συγκεκριμένο σύστημα συνεχίζει να δραστηριοποιείται και να στοχεύει στην απόκτηση του συλλογικού αγαθού.

Η διεξαγωγή της έρευνας βασίστηκε στα πρωτογενή δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω συνεντεύξεων με τους διοργανωτές της δράσης αλλά και με άλλους, δευτερεύοντες συμμετέχοντες, εθελοντές, χορηγούς και σύμβουλους. Επιπροσθέτως, στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας λήφθηκαν υπόψιν και δευτερογενή δεδομένα, τα οποία συλλέχθηκαν μέσα από ενδελεχή ανασκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, διαδικτυακών πηγών κ.ά. Μέσα από τα παραπάνω, γίνονται αντιληπτά το πλαίσιο στο οποίο ζουν, εργάζονται και δραστηριοποιούνται οι ερωτηθέντες, καθώς και ποια είναι τα κίνητρα και οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη δράση Tinos Food Paths. Ακόμα, εντοπίζονται και αδυναμίες κατά τη διοργάνωση της δράσης αλλά και προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκειά της ή μετά από αυτήν.

Αρχικά, η συλλογική δράση Tinos Food Paths συντονίζεται και εξαρτάται συγκεκριμένα από τα πέντε ιδρυτικά μέλη της. Η απόφαση για το αν θα πραγματοποιηθούν οι εκδηλώσεις εξωστρέφειας κάθε Μάιο είναι αποκλειστικά και μόνο δική τους. Αυτό, όσον αφορά την απόκτηση του συλλογικού αγαθού, αυξάνει τον κίνδυνο μη επίτευξης του στόχου, καθώς αν η συγκεκριμένη ομάδα αποφασίσει να μην δράσει, τότε και όλη η συλλογική προσπάθεια ίσως δεν πραγματοποιηθεί. Αντίστοιχα, κατά τη διεξαγωγή των εκδηλώσεων, όλες οι

καθημερινές δραστηριότητες, η επίβλεψη και ο συντονισμός γίνεται από τους ίδιους. Με λίγα λόγια, η απόκτηση του συλλογικού αγαθού εναπόκειται σε αυτά τα πέντε άτομα, γεγονός που τα καθιστά άκρως σημαντικά σε ομαδικό επίπεδο. Τα κόστη των συμμετεχόντων είναι κυρίως οικονομικά, ενώ οι διοργανωτές επενδύουν και σημαντικό μέρος του προσωπικού χρόνου τους στο συντονισμό, οργάνωση και υλοποίηση των δράσεων. Στα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και, αν δεν αντιμετωπισθούν έγκαιρα, ίσως αποτελέσουν τροχοπέδη στην περαιτέρω ανάπτυξη της δράσης καταγράφηκαν τα ακόλουθα. Αφενός, η χορηγία προϊόντων και υπηρεσιών από τους επιχειρηματίες που τα προσφέρουν ίσως να μην είναι βιώσιμη στα επόμενα χρόνια. Αφετέρου, ο χρόνος που δαπανάται από τα συγκεκριμένα πέντε άτομα αλλά και από την δευτερεύουσα ομάδα που συντονίζει το εγχείρημα είναι μεγάλος κι αυτό είναι κάτι που απασχολεί κυρίως την ιδρυτική ομάδα της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths.

Ίσως μέχρι σήμερα, τα παραπάνω προβλήματα να μην δυσκόλεψαν σημαντικά την θετική πορεία της συλλογικής δράσης επειδή τα μέλη της ομάδας συνδέονται από σημαντικό κοινωνικό κεφάλαιο. Κατά τις συνεντεύξεις στο πεδίο, έγινε αντιληπτή η ένταση και η ποιότητα του κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ των μελών της ομάδας που διοργανώνει τη συλλογική δράση, αλλά και μεταξύ της ομάδας και ατόμων και φορέων του ευρύτερου περιβάλλοντος. Το κοινωνικό κεφάλαιο και οι σχέσεις μεταξύ των ατόμων μιας ομάδας αποδεικνύει πως η ύπαρξή τους είναι σημαντικός παράγοντας ώστε να αποκτηθεί το συλλογικό αγαθό. Οι συμμετέχοντες έχουν μεταξύ τους στενές επαφές, με κάποιους να έχουν και συγγενικές σχέσεις, ενώ ενώνονται από δεσμούς φιλίας. Τα αισθήματα αλληλοσεβασμού και αμοιβαίας εμπιστοσύνης αναδείχθηκαν στις συνεντεύξεις ως πολύ σημαντικό κίνητρο για τη συμμετοχή τους στη δράση.

Η Τήνος είναι ένα νησί με σημαντική τουριστική δραστηριότητα την τελευταία δεκαετία. Οι επιχειρήσεις κάθε είδους επαγγελματικής δραστηριότητας του νησιού αυξάνονται χρόνο με το χρόνο, γεγονός που αφενός ήταν και ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της συλλογικής δράσης Tinos

Food Paths αλλά αφετέρου προβληματίζει αρκετά τους παλαιότερους επιχειρηματίες και κατοίκους του νησιού. Αν και η προαναφερθείσα δράση έχει επιφέρει ανάπτυξη του τόπου, οι συμμετέχοντες της έρευνας θεωρούν σε μεγάλο βαθμό ότι η υπερεκμετάλλευση της Τήνου βρίσκεται προ των πυλών. Σκοπός της δράσης ήταν να προαχθεί η τοπική παραγωγή προϊόντων και η γαστρονομία του νησιού. Με αυτόν τον τρόπο κάθε οικονομική δραστηριότητα στο νησί θα απολάμβανε το κοινό αγαθό, το οποίο πρόκειται για τον ίδιο τον τόπο και τα προϊόντα του. Παρ' όλ' αυτά, γίνεται λόγος για ραγδαία αύξηση του τουρισμού, τον οποίο η Τήνος δεν έχει τις υποδομές να τον στηρίξει, αλλά και για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες οι οποίες ίσως να μην ταιριάζουν με το τρόπο ζωής των κατοίκων του νησιού, το ύφος των υπόλοιπων επιχειρήσεων του νησιού αλλά και τη νοοτροπία συνεργασίας των Τηνιακών, τα οποία τείνουν να αλλοιώσουν. Επιπλέον, παρουσιάζεται κι ένα ακόμη πρόβλημα όσων αφορά την διοργάνωση της δράσης. Πολλοί από τους επιχειρηματίες του νησιού στην αρχή της δράσης θεώρησαν πως οι ιδρυτές δρούσαν αποκλειστικά για προσωπικό τους όφελος και όχι για να αποκτηθεί ισότιμα το συλλογικό αγαθό από όλους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο οι ιδρυτές αποφάσισαν να διαχειριστούν την κατάσταση, αντιμετωπίζοντάς τους πρόσωπο με πρόσωπο, εξηγώντας τους το νόημα της ενέργειας και επιλύοντας τυχόν διαφορές.

Τέλος, μέσα από τα αποτελέσματα, φανερώνεται και η σχεδόν ανύπαρκτη εξωτερική βοήθεια από κρατικούς φορείς, Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις, θεσμικούς ή εκπαιδευτικούς φορείς, πράγμα που δυσχεραίνει την πραγματοποίηση του στόχου της ομάδας. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι συλλογικές δράσεις επηρεάζονται θετικά από την ύπαρξη των παραπάνω φορέων. Στόχος της δράσης είναι να προαχθεί η τοπική παραγωγή, η γαστρονομία και ο πολιτισμός της Τήνου και αυτό ίσως να μπορέσει να πραγματοποιηθεί μέσω των γνώσεων, των πληροφοριών αλλά και των οικονομικών ενισχύσεων που έχουν την ικανότητα να προσφέρουν οι προαναφερθέντες αυτοί φορείς.

Η μελέτη διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια. Το παρόν, εισαγωγικό, κεφάλαιο ακολουθείται από το δεύτερο κεφάλαιο, στο οποίο παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης, με ανασκόπηση των κύριων θεωριών συλλογικών δράσεων (Olson, 1965, Hardin, 1968, Ostrom, 1990), η αιτιολόγηση για την επιλογή των μεταβλητών που χρησιμοποιήσαμε, καθώς και η Θεωρία U (Scharmer, 2018), η οποία αποτέλεσε οδηγό για την προσέγγιση που υιοθετήθηκε κατά το σχεδιασμό και εκπόνηση των συνεντεύξεων. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή της μελέτης, ο τρόπος με τον οποίο σχεδιάστηκε το ερωτηματολόγιο της έρευνας καθώς και το ερευνητικό δείγμα. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται γεωγραφικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά της Τήνου, καθώς και κάποια ιστορικά και στατιστικά δεδομένα χρήσιμα για να κατανοήσουμε το πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνει χώρα η διοργάνωση της Tinos Food Paths. Στο ίδιο κεφάλαιο περιγράφονται αναλυτικά ο σκοπός της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths καθώς και τα γαστρονομικά, καλλιτεχνικά και βιωματικά δρώμενα των εκδηλώσεων στις οποίες αποτυπώνεται. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναγράφονται τα αποτελέσματα των προσωπικών συνεντεύξεων, αναλύοντας του παράγοντες που επηρεάζουν τόσο την συμμετοχή των ατόμων σε συλλογικές ενέργειες, όσο και το πως επιτυγχάνονται πραγματικά τα συλλογικά σχήματα. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συζήτηση των αποτελεσμάτων της ερευνητικής μελέτης. Τα συμπεράσματα των αποτελεσμάτων της έρευνας παρουσιάζονται στο έβδομο κεφάλαιο, στο οποίο δίνονται και προτάσεις, αφενός για τη διενέργεια μελλοντικών ερευνών και αφετέρου για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ομάδα της Tinos Food Paths. Στο τέλος υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 Θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας διπλωματικής εργασίας

Οι καταβολές της ιδέας ότι οι οργανώσεις υπάρχουν προκειμένου να προωθούν τα συμφέροντα των μελών τους ανάγονται τουλάχιστον μέχρι την εποχή του Αριστοτέλη, ο οποίος έγραφε «Οι άνθρωποι συμπράττουν έχοντας κατά νου κάποιο επιμέρους πλεονέκτημα και προκειμένου να εξασφαλισθεί κάτι συγκεκριμένο αναγκαίο για τη ζωή, και κατά αναλογία η Πολιτεία προήλθε και συνεχίζει να υπάρχει χάριν των γενικών πλεονεκτημάτων που συνεπάγεται» (Ηθικά Νικομάχεια, Αριστοτέλης, Τόμος Α). Σε πιο πρόσφατες αναφορές περί οργανώσεων βρίσκει κάποιος και την άποψη του Festinger ο οποίος απέδειξε, από τη σκοπιά της κοινωνικής ψυχολογίας, ότι «η έλξη των μελών σε μία ομάδα δεν συνίσταται απλά και μόνο στο αίσθημα ότι ανήκουν σε μία ομάδα αλλά μάλλον και στην επίτευξη ενός ορισμένου στόχου μέσω αυτής της ιδιότητας του μέλους της ομάδας (Festinger, 1953). Ο Laski εκπροσωπώντας την πολιτική επιστήμη θεωρεί πως είναι δεδομένο «οι ενώσεις να υπάρχουν προκειμένου να εκπληρώσουν σκοπούς κοινούς για μια ομάδα ανθρώπων» (Laski, 1938)

Μερικοί τύποι συλλογικών δράσεων είναι τα εργατικά συνδικάτα, οι αγροτικές οργανώσεις, οι συνεταιρισμοί κάθε είδους, τα καρτέλ, αλλά και οι κεφαλαιουχικές εταιρείες και το κράτος. Η επιτυχία τους δεν είναι δεδομένη αφού η βιβλιογραφία μας δείχνει εξίσου επιτυχημένες όσο και αποτυχημένες προσπάθειες συλλογικών δράσεων. Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι ποιοι παράγοντες καθιστούν μια δράση επιτυχημένη καθώς και γιατί κάποιες από αυτές δεν καταφέρνουν να αποδώσουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα έχουν δοθεί από διάφορους επιστημονικούς κλάδους στους οποίους αναπτύχθηκαν και θεωρίες περί συλλογικών δράσεων. Μερικές από τις σημαντικότερες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί είναι αρχικά «Η Λογική της Συλλογικής Δράσης» του Mancur Olson

(1965), «Η Τραγωδία των Κοινών» του Garrett Hardin (1968) και «Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων» της Elinor Ostrom, η οποία πήρε και βραβείο Νόμπελ στις οικονομικές επιστήμες το 2009. Η συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη βασίζεται κυρίως στην θεωρία της Ostrom (1990), λαμβάνοντας βέβαια υπόψιν της και τις υπόλοιπες προαναφερθείσες θεωρίες αλλά και πολλά ακόμα σημαντικά δεδομένα από άλλους επιστήμονες και ερευνητικά άρθρα.

Επιπλέον, η παρούσα ερευνητική μελέτη βασίζεται και στη θεωρία που έχει αναπτυχθεί για την ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ και εντός των ομάδων που δρουν συλλογικά με στόχο την απόκτηση ενός αγαθού. Με την σημαντικότητα του κοινωνικού κεφαλαίου ώστε μία συλλογική δράση να χαρακτηριστεί επιτυχημένη, ασχολήθηκε πρώτος ο Putnam, ο οποίος συνέλαβε για πρώτη φορά την ιδέα του κοινωνικού κεφαλαίου σε κοινοτικό επίπεδο (Putnam, 1993). Μετέπειτα, κι άλλοι επιστήμονες ασχολήθηκαν με τη συγκεκριμένη θεωρία, με έναν από τους πιο πρόσφατους να είναι ο Valentinov. Επιπρόσθετα, και η Ostrom έχει αναπτύξει μελέτες με βάση το κοινωνικό κεφάλαιο, αναδεικνύοντάς το σε έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες επίτευξης συλλογικών δράσεων. Στην παρούσα ερευνητική εργασία, αναλύεται το κοινωνικό κεφάλαιο συνδυάζοντας τις προαναφερθείσες θεωρητικές προσεγγίσεις.

Τέλος, για την ανάλυση της παρούσας ερευνητικής μελέτης χρησιμοποιήθηκε και η θεωρία U η οποία προτείνει ένα σύνολο θεωρητικών προσεγγίσεων, εργαλείων και μεθοδολογίας, εστιάζοντας στο πως τα άτομα που συμμετέχουν σε ομάδες ή οργανισμούς δύναται να εντοπίσουν και στην συνέχεια να πραγματοποιήσουν την ανώτατη μελλοντική τους προοπτική (Scharmer, 2018). Στην ανάλυση της θεωρίας U, αναφέρονται και εξηγούνται στάδια της μεθοδολογίας, τα οποία βοηθούν το άτομο να αλλάξει τρόπο σκέψης και να γίνει ένα με το σύστημα γύρω του.

Το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης περιλαμβάνει όλες τις παραπάνω προσεγγίσεις με στόχο να αποτυπωθούν όσο το δυνατό καλύτερα οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόκτηση ή μη ενός συλλογικού αγαθού. Στις

επόμενες ενότητες εξηγούνται σε μεγαλύτερο βάθος οι προαναφερθείσες θεωρίες, εστιάζοντας σε εκείνες που χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο για την εκπόνηση της συγκεκριμένης έρευνας.

2.2 Η Λογική της Συλλογικής Δράσης

Το 1965 ο Mancur Olson ανέπτυξε την θεωρία «Η Λογική της Συλλογικής δράσης» σε επίπεδο απόκτησης δημόσιων αγαθών. Γεννημένος στην Βόρεια Ντακότα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, και απόφοιτος του ομώνυμου Πανεπιστημίου, συνέχισε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και έπειτα έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα από την οικονομική σχολή του Χάρβαρντ, με θέμα τη συλλογική δράση. Στην θεωρία του ο Olson αμφισβητεί την άποψη ότι οι ομάδες συντάσσονται για να δημιουργήσουν συλλογικά οφέλη αν υπάρχει συγκεκριμένη ανάγκη και ότι συμπεριφέρονται σαν μεμονωμένες οντότητες. Υποστηρίζει πως το μέγεθος μιας ομάδας είναι ένας βασικός παράγοντας ώστε να επιτύχει η συλλογική ενέργεια, διαφοροποιώντας τις συμπεριφορές των μικρών ομάδων από αυτές των μεγάλων. Όσον αφορά τις μεγάλες ομάδες, θεωρεί πως τα μέλη τους δρουν ορθολογικά με στόχο να μεγιστοποιήσουν προσωπικά οφέλη και όχι για να προωθήσουν τους κοινούς στόχους που έχει θέσει η ομάδα. Για να επιτευχθεί ο κοινός στόχος σε μία μεγάλη ομάδα και για να αποφευχθεί η διάλυση αυτής, τα μέλη είτε πρέπει να κινητοποιηθούν από εξωτερικά περιβάλλοντα ή πρέπει να εξαναγκαστούν για να αναλάβουν τα προσωπικά κόστη που τους αναλογούν και να επωμιστούν το βάρος της διατήρησης της οργάνωσης.

2.2.1 Μέγεθος ομάδων, κοινωνικά κίνητρα και ορθολογική συμπεριφορά

Ο Olson στη θεωρία του διαχωρίζει τις ομάδες αρχικά με βάση το μέγεθός τους. Υποστηρίζει πως όσο μεγαλύτερη είναι η ομάδα τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα οποιαδήποτε μεμονωμένη συνεισφορά να γίνει αισθητή. Επιπλέον, όσο μεγαλύτερη είναι η ομάδα τόσο μεγαλύτερη είναι και η ανάγκη για οργάνωση και συμφωνία μεταξύ των μελών της. Επομένως, όσα περισσότερα μέλη έχει μία ομάδα τόσο δυσχερέστερος είναι ο εντοπισμός και η οργάνωση

ακόμα και μίας υπο-ομάδας, με αποτέλεσμα να αυξάνονται εν τέλει τα διαπραγματευτικά και οργανωτικά κόστη. Τέτοια κόστη είναι και τα κόστη επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας αλλά και αυτά της δημιουργίας, στελέχωσης και διατήρησης μιας τυπικής οργάνωσης. Με βάση τα παραπάνω, κάθε ομάδα που θέλει να επιτύχει την απόκτηση ενός συλλογικού αγαθού, έρχεται αντιμέτωπη με ένα ορισμένο ελάχιστο κόστος οργάνωσης στο οποίο πρέπει να ανταποκριθεί όποια κι αν είναι η ποσότητα του συλλογικού αυτού αγαθού. Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω ο Olson καταλήγει σε τρεις παράγοντες οι οποίοι συντελούν στο να μην καταφέρνουν οι μεγάλες ομάδες να επιδιώξουν τα συμφέροντά τους. Πρώτον, όσο μεγαλύτερη είναι η ομάδα τόσο μικρότερο είναι το μερίδιο εκ του συνολικού ομαδικού οφέλους που απολαμβάνει κάθε άτομο που δρα υπέρ του ομαδικού συμφέροντος, κι επομένως τόσο μικρότερη η ανταμοιβή της ομαδικής προσπάθειας, και τόσο μικρότερες οι πιθανότητες να αποκτηθεί η βέλτιστη ποσότητα του συλλογικού αγαθού. Δεύτερον, όσο μεγαλύτερη είναι η ομάδα τόσο λιγότερη πιθανότητα έχει να υπάρξει ολιγοπωλιακή δραστηριότητα, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στην εξασφάλιση του αγαθού. Τρίτον, όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των ατόμων της ομάδας, τόσο μεγαλύτερο είναι και το κόστος οργάνωσής της, γεγονός που καθιστά δυσκολότερο το να αποκτηθεί εξολοκλήρου το συλλογικό αγαθό. Λαμβάνοντας υπόψιν του τους τρεις παραπάνω παράγοντες ο Olson (1965) ονόμασε τις μικρές ομάδες «προνομιούχες», ορίζοντάς τις ως ομάδες των οποίων κάθε ένα μέλος ξεχωριστά, αποκτώντας μεγάλη μερίδα από το συνολικό όφελος, για να βελτιώσει ακόμη περισσότερο την θέση του, διατίθεται να πληρώσει από μόνο του το συνολικό κόστος, παρά να στερηθεί το συνολικό αγαθό. Τις πολύ μεγάλες ομάδες τις ονόμασε «λανθάνουσες» και αυτές διακρίνονται από το γεγονός ότι, εάν ένα μεμονωμένο μέλος συμβάλλει ή όχι για την παροχή του συλλογικού αγαθού, κανένα άλλο μέλος δεν θα επηρεασθεί, άρα δεν θα έχει και λόγο να αντιδράσει. Έτσι, το μεμονωμένο μέλος δεν έχει κίνητρο να συνεισφέρει στην απόκτηση του συλλογικού αγαθού, εκτός κι αν συντελέσουν εξωτερικά «επιλεκτικά» κίνητρα ή αν υπάρξει κάποιος μηχανισμός εξαναγκασμού.

Για να ισχυροποιήσει την άποψή του ο Olson στην ανάλυσή του χρησιμοποιεί και την εμπειρική έρευνα του καθηγητή James, ο οποίος διαπίστωσε πως για ένα φάσμα θεσμών (δημόσιων και ιδιωτικών, εθνικών και τοπικών), οι «δρώσες» (Action-Taking) ομάδες και υπο-ομάδες έχουν την τάση να είναι μικρότερες από τις μη «δρώσες» (Non Action-Taking) ομάδες και υπο-ομάδες (James, 1951). Σε ένα υπόδειγμα που μελέτησε, στο οποίο έλαβαν μέρος ομάδες ενός τραπεζικού συγκροτήματος, ο μέσος αριθμός ατόμων στις ομάδες του πρώτου τύπου ήταν 6,5, ενώ ο μέσος αριθμός ατόμων του δεύτερου τύπου ήταν 14. Επίσης, ο Olson (1965) επικαλείται και την άποψη του George Simmel, ο οποίος από την σκοπιά της κοινωνιολογίας αναφέρει ρητά πως οι μικρές σε αριθμό ομάδες δύναται να πράξουν με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα και να εκμεταλλευτούν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τους διαθέσιμους πόρους (Simmel, 1950).

Ένας ακόμα παράγοντας που επηρεάζει την επιτυχία μια συλλογικής δράσης κατά τον Olson (1965) είναι και η ορθολογική συμπεριφορά των μελών μιας ομάδας. Θεωρεί πως τα μέλη, εκτός από οικονομικά κίνητρα, έχουν και το αίσθημα της απόκτησης κύρους, σεβασμού, φιλίας και άλλων κοινωνικού και ψυχολογικού τύπου σκοποθεσιών. Επιπλέον, στη θεωρία του Olson (1965) υποστηρίζεται ότι εν γένει η κοινωνική πίεση και τα κοινωνικά κίνητρα είναι λειτουργικά μόνο μέσα στις μικρές ομάδες, εκεί δηλαδή όπου τα μέλη έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν διαπροσωπικές και άμεσες επαφές μεταξύ τους. Έτσι, οι «προνομιούχες» μικρές ομάδες δεν διαθέτουν μόνο οικονομικά κίνητρα αλλά και κοινωνικά τα οποία οδηγούν στο να πράττουν προς την κατεύθυνση της απόκτησης του συλλογικού αγαθού. Αντιθέτως, στις μεγάλες «λανθάνουσες» ομάδες, το ένα μέλος δεν γνωρίζει το άλλο και δυσχεραίνεται η περίπτωση όπου αναπτύσσονται κοινωνικές πιέσεις οι οποίες θα καθιστούσαν δυνατή την ικανοποίηση του κοινού συμφέροντος ως προς το συλλογικό αγαθό.

Τα προαναφερθέντα επιχειρήματα διαφοροποιούν τις μεγάλες από τις μικρές ομάδες με βάση τη θεωρία του Olson. Σε κάθε περίπτωση, ο Olson (1965) θεωρεί πως το μέγεθος της ομάδας καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το αν είναι εφικτή μία

εκούσια, ορθολογική επιδίωξη ενός ατομικού σκοπού να οδηγήσει σε συλλογική ενέργεια. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται η θεωρία του Hardin, ο οποίος περιγράφει ανεπιτυχείς προσπάθειες συλλογικών δράσεων στη διαχείριση κοινών πόρων.

2.3 Η Τραγωδία των Κοινών (The Tragedy of the Commons)

Ο Garrett Hardin (1968) στην θεωρία του περί τραγωδίας των κοινών περιγράφει ανεπιτυχείς προσπάθειες ικανοποίησης κοινών συμφερόντων ως προς την απόκτηση ενός κοινόχρηστου αγαθού. Για να προσομοιώσει την άποψή του χρησιμοποιεί το παράδειγμα ενός βοσκότοπου, ο οποίος είναι δημόσιος, δηλαδή όλοι οι κτηνοτρόφοι έχουν πρόσβαση και μπορούν να βοσκήσουν τα ζώα τους. Ο κάθε ένας κτηνοτρόφος αποφασίζει να βοσκήσει ολοένα και περισσότερα ζώα στον κοινόχρηστο βοσκότοπο, ως ορθολογικό ον, το οποίο ως στόχο έχει τη μεγιστοποίηση του προσωπικού του οφέλους. Βοσκώντας ο καθένας έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ζώων, ο βοσκότοπος οδηγείται σε υποβάθμιση. Αντίστοιχο παράδειγμα είναι και αυτό της κοινής χρήσης εθνικών πάρκων. Ο Hardin (1968) υποστηρίζει πως όσο ο αριθμός αυτών που επισκέπτονται τα εθνικά πάρκα αυξάνεται, τόσο λιγότερη είναι η ευχαρίστηση που δέχεται το κάθε άτομο μεμονωμένα από την επίσκεψή του στο εθνικό πάρκο.

Η έννοια «τραγωδία» έγκειται στα παραπάνω παραδείγματα και με αυτά ο Hardin (1968) επιδιώκει να δώσει λύση στο πρόβλημα διαχείρισης των κοινών αναφέροντας πως πρέπει να εγκαταλειφθούν οι ιδέες περί ελευθερίας των κοινόχρηστων πόρων, καθώς αυτή η ελευθερία αποβαίνει καταστροφική. Προτείνει αφενός να υπάρχουν κυρώσεις και επιβολή κανόνων από αρμόδιες εξωτερικές κρατικές αρχές και αφετέρου κάνει νύξη για ιδιωτικοποίηση των κοινών. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται η βασική θεωρία στην οποία στηρίχθηκε η παρούσα ερευνητική εργασία για την συλλογική δράση Tinos Food Paths, η οποία αναπτύχθηκε από την Ostrom (1990) στο έργο της «Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων» (“Governing the commons”) και αντικρούει τα

επιχειρήματα του Hardin (1968), δομώντας μεταβλητές οι οποίες καθιστούν εφικτό το να επιτύχει μία ομάδα το κοινό της συμφέρον.

2.4 Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων (Governing the Commons)

Η Ostrom (1990) στο έργο της «Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων» προσπαθεί να αποδείξει πως ομάδες με συγκεκριμένα κοινά χαρακτηριστικά καταφέρνουν να διαχειριστούν τον κοινόχρηστο πόρο τους με μεγάλη επιτυχία. Ως κοινοί πόροι ορίζονται τα συστήματα που περιέχουν φυσικούς ή ανθρωπογενείς πόρους, ανεξάρτητα από τον αν υπάρχουν σε αυτά τα συστήματα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τα οποία έχουν ως βασικά χαρακτηριστικά αρχικά τον έντονα δαπανηρό αποκλεισμό των δικαιούχων με θεσμικά ή φυσικά μέσα και έπειτα τη μείωση της διαθεσιμότητας του κοινόχρηστου αγαθού προς όλους, αν αυτό εκμεταλλευτεί ένας μόνο χρήστης (Ostrom et. al., 1994). Μέσα από πολυάριθμες έρευνες σε διάφορες ομάδες ανά τον κόσμο, κατέληξε σε κάποιες αρχές επιτυχούς διαχείρισης των κοινόχρηστων πόρων, οι οποίες σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών της συντελούν στο να αποκτηθεί το συλλογικό αγαθό και να επιτευχθεί η συλλογική δράση. Οι προαναφερθείσες αρχές συνοψίζονται παρακάτω:

1. Ξεκάθαρα καθορισμένα όρια: Τόσο τα άτομα τα οποία έχουν το δικαίωμα να αποκτήσουν το συλλογικό αγαθό, όσο και το ίδιο το συλλογικό αγαθό πρέπει να βρίσκονται εντός καθορισμένου πλαισίου.

2. Οι κανόνες ιδιοποίησης πρέπει να σχετίζονται με τους κανόνες παροχής και τις τοπικές συνθήκες: Οι κανόνες ιδιοποίησης που αφορούν το χρόνο, τον τόπο, την τεχνογνωσία και /ή την ποσότητα των μονάδων του κοινού πόρου σχετίζονται με τις τοπικές συνθήκες και με τους κανόνες παροχής απαιτώντας εργασία, υλικά και/ή χρήματα.

3. Οι μεταρρυθμίσεις στους κανόνες πρέπει να είναι συλλογική απόφαση: Τα περισσότερα άτομα που επηρεάζονται από τους λειτουργικούς κανόνες μπορούν να συμμετέχουν στην τροποποίηση αυτών των κανόνων.

4. Έλεγχος: Τα άτομα τα οποία ελέγχουν τους οργανισμούς διαχείρισης κοινών πόρων και τη συμπεριφορά των ατόμων που απολαμβάνουν το συλλογικό αγαθό, έχουν την ευθύνη των συγκεκριμένων ατόμων ή είναι τα ίδια άτομα που απολαμβάνουν το συλλογικό αγαθό.

5. Κλιμακωτές κυρώσεις: Τα άτομα που ιδιοποιούνται το συλλογικό αγαθό τα οποία παραβιάζουν τους λειτουργικούς κανόνες συνήθως επιβαρύνονται με βαθμιαίες κυρώσεις (σύμφωνα με τη σοβαρότητα και το περιεχόμενο της παραβίασης) από άλλα άτομα της ομάδας, από εξωτερικά όργανα επιβολής κυρώσεων, ή και από τους δύο.

6. Μηχανισμός επίλυσης διαφορών: Τα άτομα της ομάδας απόκτησης ενός συλλογικού αγαθού και οι επίσημοι εκπρόσωποί τους διαθέτουν ταχεία πρόσβαση σε χαμηλού κόστους πεδία δράσης έτσι ώστε να επιλύσουν διαφορές μεταξύ των οικειοποιητών του συλλογικού αγαθού και των αρχών.

7. Ελάχιστη αναγνώριση δικαιωμάτων εξωτερικών οργάνων: Τα δικαιώματα των οικειοποιητών ενός συλλογικού αγαθού ως προς την οργάνωση της συλλογικής δράσης δεν αμφισβητούνται από εξωτερικές κρατικές αρχές.

Για τους κοινόχρηστους πόρους που αποτελούν μέρος ενός μεγαλύτερου συστήματος:

8. Ένθετες επιχειρήσεις: Η οικειοποίηση, η παροχή, ο έλεγχος, η επιβολή κυρώσεων, η επίλυση διαφορών και οι κρατικές δραστηριότητες οργανώνονται σε πολλαπλές στοιβάδες ένθετων επιχειρήσεων και αφορά τη δυνατότητα των ομάδων να δημιουργούν συνομοσπονδίες (federations).

Η Ostrom (1990) για να καταλήξει στις παραπάνω αρχές αναλύει και αναφέρεται σε διάφορες ομάδες οι οποίες είτε κατάφεραν είτε απέτυχαν στην προσπάθεια απόκτησης του συλλογικού τους αγαθού. Μία από τις επιτυχημένες συλλογικές προσπάθειες που αναφέρει είναι και αυτή κάποιων ψαράδων στην Αλάνια της Τουρκίας. Οι συγκεκριμένοι ψαράδες συνειδητοποίησαν πως γινόταν ανεξέλεγκτη χρήση του ψαρότοπου στον οποίον αλίευαν, έρχονταν συνέχεια σε ρήξη αφού ανταγωνίζονταν ο ένας τον άλλον και αυξήθηκαν και τα

κόστη παραγωγής τους. Αποφάσισαν λοιπόν να δημιουργήσουν ένα σύστημα με το οποίο θα χώριζαν τον τόπο ψαρέματος για τον κάθε ψαρά ξεχωριστά, ακολουθώντας κάποιους κανόνες. Οι κανόνες πλαισιώνονταν από το ποιος θα έχουν δικαίωμα να ψαρεύουν στον Ψαρότοπο και πότε. Το σύστημα που δημιουργήθηκε επέτρεπε σε κάθε ψαρά να εκμεταλλεύεται τις «πλούσιες» περιοχές του υδροβιότοπου, σε ίσο χρονικό διάστημα με τους υπόλοιπους, έπειτα από κλήρωση για το ποιος θα ψαρεύει και που κάθε χρόνο. Οι ψαράδες ξεκίνησαν να δουλεύουν αρμονικά μειώνοντας τα κόστη τους έπειτα από αυτόν τον διακανονισμό, ο οποίος φυσικά και είχε γίνει αποδεκτός από τις τοπικές αρχές. Αν και ο ψαρότοπος δεν ήταν ιδιωτική ιδιοκτησία κανενός από όσους ψάρευαν σε αυτόν, καθορίστηκαν καθήκοντα και όροι έτσι ώστε να επωφελούνται από την χρήση του όλοι όσοι ήθελαν να εμπλακούν. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι τοπικές αρχές οι οποίες επέτρεψαν στον τοπικό πληθυσμό να αξιοποιήσει βέλτιστα τον κοινό του πόρο.

Η Ostrom (1990) αντιπαραθέτει και παραδείγματα μη επιτυχημένης διαχείρισης ενός κοινού αγαθού, όπως έγινε στο Μπόντρουμ της Τουρκίας. Σε αντίστοιχο πλαίσιο, οι ψαράδες του Μπόντρουμ συνεργάζονταν για την αλίευση στον τόπο τους μέχρι που μερικές μεγάλες αλιευτικές τράτες αποφάσισαν να δραστηριοποιηθούν στην περιοχή. Η ένταξη των μεγάλων τρατών στην ομάδα που ψάρευε στο συγκεκριμένο μέρος αλλά και η αύξηση της ζήτησης ψαριών λόγω τουρισμού στο Μπόντρουμ ώθησε κι άλλους επαγγελματίες να δραστηριοποιηθούν στο χώρο της αλιείας στη συγκεκριμένη περιοχή. Το αποτέλεσμα ήταν ότι τα συνολικά κόστη υπερέβαιναν τα έσοδα, αφού η συγκομιδή των ψαριών έμενε η ίδια αλλά η συγκομιδή ανά μονάδα καϊκιού μειωνόταν. Δημιουργήθηκαν υπο-ομάδες οι οποίες είχαν διαφορετικά ενδιαφέροντα με διαφορετικά κίνητρα και τα μέλη πολλών από αυτές δεν είχαν σκοπό να παραμείνουν στο επάγγελμα, για αυτούς ήταν κάτι ευκαιριακό. Οι ντόπιοι επαγγελματίες ψαράδες είχαν διαφορετική οπτική και οι κανόνες που ορίστηκαν για να συνεργαστούν ωφελούσαν μόνο τη μία υπο-ομάδα χωρίς να επωφελούνται όλοι ισότιμα.

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό μέσα από αυτά τα παραδείγματα πως η διαχείριση ενός κοινού πόρου βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από την συμπεριφορά των ατόμων που απαρτίζουν μία ομάδα η οποία έχει ένα κοινό στόχο ως προς την απόκτηση ενός κοινού αγαθού. Τα ερωτήματα που γεννιούνται μελετώντας τις συλλογικές δράσεις είναι το ποια είναι αυτά τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς ενός ατόμου το οποίο συμμετέχει σε μια ομάδα με σκοπό την ικανοποίηση του κοινού συμφέροντος και ποιοι είναι αυτοί οι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την συμμετοχή των ατόμων σε συλλογικές ενέργειες (Ostrom, 1990. Ostrom, 2009. Ostrom, 2010).

Η θεωρία της Ostrom, έπειτα από χρόνια έρευνας, περιέχει και αναλύει παράγοντες που μπορούν δυνητικά να επηρεάσουν αποτελεσματικά τις συλλογικές προσπάθειες ομάδων για τη διαχείριση κοινόχρηστων πόρων (common pool resources).

Οι παράγοντες που επηρεάζουν μία αποτελεσματική συλλογική δράση μετατρέπονται σε μεταβλητές, οι οποίες σύμφωνα με την Ostrom (2009) διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Οι κατηγορίες των μεταβλητών είναι οι δομικές μεταβλητές (structural variables) και οι μεταβλητές που αφορούν τις βασικές σχέσεις της ομάδας (core relationships) (Ostrom, 2009).

Οι δομικές μεταβλητές που δεν βασίζονται απαραίτητα σε μία επαναλαμβανόμενη κατάσταση διακρίνονται στα παρακάτω:

- Ο αριθμός των μελών της ομάδας
- Η ύπαρξη δημόσιων ¹ ή κοινόχρηστων ² αγαθών
- Η ανομοιογένεια των συμμετεχόντων
- Η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο (face-to-face)

¹ Ως δημόσιο αγαθό ορίζεται κάθε αγαθό το οποίο αν καταναλωθεί από κάποιο άτομο X_i σε μία ομάδα $X_1, \dots, X_i, \dots, X_n$ δεν θα αποκλεισθεί από την κατανάλωση των άλλων ατόμων που ανήκουν σε αυτή την ομάδα (Olson, 1965)

² Ο όρος κοινόχρηστος πόρος αναφέρεται σε ένα φυσικό ή τεχνητό σύστημα πόρων, το οποίο είναι αρκετά μεγάλο ώστε να καταστήσει δαπανηρό (αλλά όχι αδύνατο), τον αποκλεισμό πιθανών δικαιούχων από τη λήψη ωφελειών από τη χρήση του (Ostrom, 1990).

Οι επαναλαμβανόμενες καταστάσεις καθιστούν δυνατή την επιρροή επιπλέον δομικών μεταβλητών συμπεριλαμβανομένου:

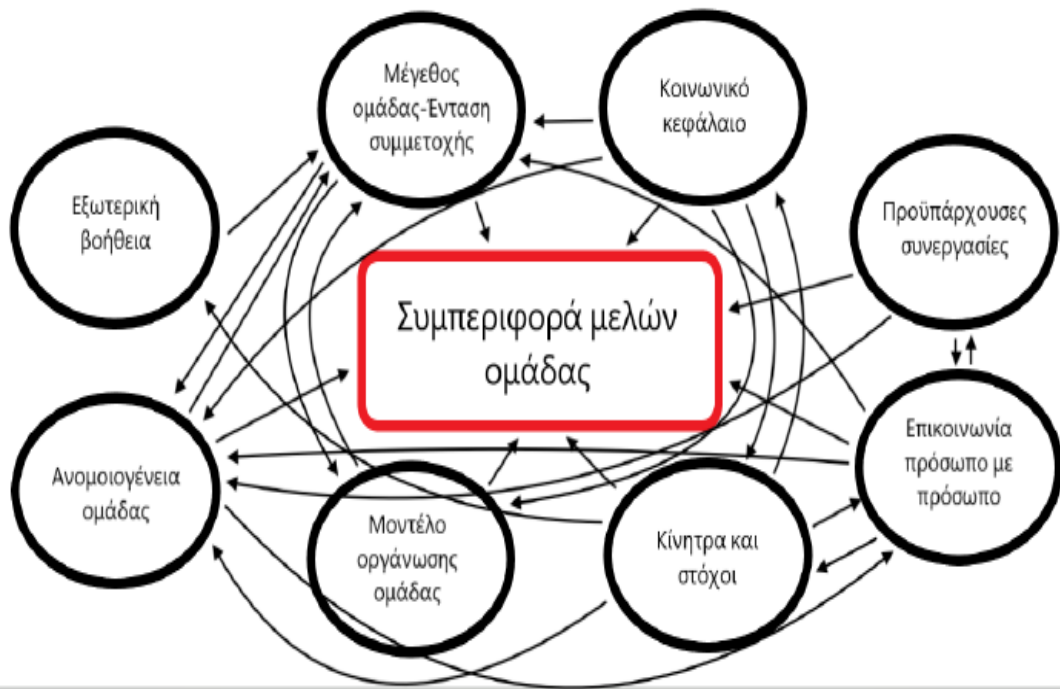
- οι πληροφορίες για προηγούμενες δράσεις
- Τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται οι συμμετέχοντες
- Η εθελοντική είσοδος και έξοδος προς και από την ομάδα

Οι μεταβλητές που αφορούν τις βασικές σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας (core relationships) περιέχουν τις έννοιες της φήμης, της εμπιστοσύνης και της αμοιβαιότητας (reputation, trust and reciprocity). Η Ostrom συνδέει τις εξωτερικές δομικές μεταβλητές με έναν κλειστό πυρήνα ατομικού επιπέδου μεταβλητών -φήμη, εμπιστοσύνη, και αμοιβαιότητα- αφού οι τελευταίες με την σειρά τους επηρεάζουν τα επίπεδα συνεργασίας και τα οφέλη που δυνητικά μπορούν να αποκτηθούν (Ostrom, 2009).

Στην συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη που ασχολείται με την συλλογική δράση Tinos Food Paths οι μεταβλητές περιορίστηκαν, αφού όπως αναφέρει και η ίδια η Ostrom (2010), δεν είναι δυνατόν σε μία μεμονωμένη έρευνα να εξεταστούν όλες ταυτόχρονα. Επομένως, εστιάζοντας σε μια πιο περιορισμένη αλυσίδα σχέσεων (Agrawal, 2002) και έπειτα από προκαταρκτική έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε κυρίως στο νησί της Τήνου αλλά και στην Αθήνα την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2021, οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν μέσω των συλλεγόμενων στοιχείων είναι οι εξής:

- Ο αριθμός των ατόμων της ομάδας – Η ένταση συμμετοχής
- Η ανομοιογένεια της ομάδας
- Τα κίνητρα και οι στόχοι της ομάδας
- Το μοντέλο οργάνωσης της ομάδας
- Το κοινωνικό κεφάλαιο της ομάδας
- Η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο
- Οι προϋπάρχουσες συνεργασίες
- Η εξωτερική βοήθεια

Στο παρακάτω διάγραμμα γίνεται προσπάθεια αποτύπωσης των παραγόντων που επηρεάζουν την συμμετοχή των ατόμων στην συλλογική δράση Tinos Food Paths, καθώς και του πως αλληλεπιδρούν όλες οι μεταβλητές μεταξύ τους. Από την κατεύθυνση των βελών αλλά κι από το πλήθος τους γίνεται αντιληπτό το πόσο περίπλοκο είναι το σύστημα στο οποίο καταφέρνουν να συνεργαστούν για το κοινό συμφέρον (Διάγραμμα 1).



Εικόνα 1 Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των μελών της ομάδας στην συλλογική δράση Tinos Food Paths καθώς και οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις

Η Ostrom υποστηρίζει πως για την ανάλυση μίας συλλογικής προσπάθειας είναι απαραίτητο να συνδεθούν εξωτερικές δομικές μεταβλητές με τις βασικές «προσωπικές» μεταβλητές, οι οποίες περιγράφονται με έννοιες όπως είναι η εμπιστοσύνη, η αμοιβαιότητα και η φήμη. Με αυτόν τον τρόπο καθίσταται δυνατό τα αποτελέσματα της έρευνας να οδηγήσουν σε έναν τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται βέλτιστη συνεργασία αλλά και δυνητική απόκτηση του κοινού αγαθού (Ostrom, 2009). Σε επόμενη ενότητα γίνεται ανάλυση των μεταβλητών που επιλέχθηκαν ώστε να διεξαχθεί η παρούσα ερευνητική εργασία.

2.5 Ανάλυση μεταβλητών που επιλέχθηκαν με βάση το θεωρητικό πλαίσιο

Στην συγκεκριμένη ενότητα αναλύονται οι μεταβλητές που ορίστηκαν ώστε να διεξαχθεί η συγκεκριμένη έρευνα πεδίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας εξήχθησαν με βάση τις συγκεκριμένες μεταβλητές οι οποίες επιλέχθηκαν με βάση το θεωρητικό πλαίσιο που έχει ήδη αναλυθεί σε παραπάνω ενότητες.

2.5.1 Ο αριθμός των ατόμων της ομάδας – Η ένταση συμμετοχής

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, ο Olson (1965) σύμφωνα με την θεωρία του υποστηρίζει πως όσο μεγαλύτερος ο αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν σε μια συλλογική δράση τόσο η πιθανότητα παραγωγής ενός δημόσιου αγαθού μειώνεται. Θεωρεί πως σε μια μεγάλη ομάδα ο κίνδυνος που υπάρχει είναι αυτός των «λαθρεπιβατών», οι οποίοι μη δρώντας απολαμβάνουν ποσότητα του συλλογικού αγαθού και η συνεισφορά τους δεν παρατηρείται. Επιπλέον, η Ostrom (2010) μιλά για υψηλά κόστη συναλλαγής εντός μίας μεγάλης σε αριθμό ομάδας, αφού τα κόστη συντονισμού και τα κόστη παρακίνησης (Coase, 1937) αυξάνονται ανάλογα με το πλήθος των ατόμων που συνεργάζονται. Τα κόστη συντονισμού εξαρτώνται από τις συναντήσεις για την διοργάνωση της συλλογικής δράσης, από τον ίδιο τον συντονισμό της συλλογικής δράσης και από την γνωστοποίηση των πληροφοριών που κατέχει κάθε μέλος της ομάδας.

Τα κόστη παρακίνησης αποτελούνται από την ανισότητα που μπορεί να υπάρχει στην προσβάσιμη πληροφορία καθώς και από την ατελή δέσμευση. Όσον αφορά την ένταση της συμμετοχής είναι ένας παράγοντας που συνδέεται με το μέγεθος της ομάδας. Σύμφωνα με την θεωρία, τα επιτυχημένα συλλογικά σχήματα εμφανίζουν υψηλά επίπεδα συμμετοχής των ατόμων της ομάδας στις συλλογικές δράσεις (Shiferaw et al., 2008). Συνδυάζοντας τις δύο μεταβλητές διευκολύνεται το να εξηγηθεί πόσο μεγάλη είναι η πιθανότητα ώστε μία συλλογική δράση να καταστεί επιτυχημένη. Η επόμενη ενότητα αναλύει συνδυαστικά τις μεταβλητές που αφορούν την ανομοιογένεια μίας ομάδας όσον αφορά τα κίνητρα και τους στόχους των μελών της.

2.5.2 Η ανομοιογένεια της ομάδας ως προς τα κίνητρα και τους στόχους τους

Σε αυτήν την ενότητα αναλύεται η μεταβλητή που αφορά την ανομοιογένεια της ομάδας ως προς τα κίνητρα συμμετοχής της στην συλλογική προσπάθεια αλλά και στους στόχους της μέσα από αυτήν. Οι συμμετέχοντες σε μια συλλογική δράση μπορεί να εμφανίζουν ανομοιογένεια με πολλούς τρόπους. Τα μέλη μίας ομάδας μπορούν να εμφανίσουν διαφορές ως προς την φύση των επιχειρήσεών τους, το μέγεθος των επιχειρήσεών τους, τις στάσεις τους και τις αντιλήψεις τους σχετικά με τον κίνδυνο, την φύση των συναλλαγών του κάθε μέλους με την ομάδα καθώς και των προϊόντων ή υπηρεσιών που παραδίδονται σε αυτήν (Piioroulos and Cook, 1999. Höhler and Kühn, 2017).

Ο Olson (1965) υποστηρίζει ότι αν υπήρχε ένα ή λίγα άτομα που είχαν ισχυρότερο ενδιαφέρον ως προς την απόκτηση ενός δημόσιου αγαθού (δηλαδή θα απολάμβαναν μεγαλύτερη ανταμοιβή), η πιθανότητα μιας ομάδας να αποκτήσει το δημόσιο αγαθό αυξανόταν ακόμα και αν το αγαθό δεν είχε την δυνατότητα να αποκτηθεί εξολοκλήρου. Άλλοι πιστεύουν πως η ανομοιογένεια των συμμετεχόντων ως προς τα προσωπικά κεφαλαιουχικά τους στοιχεία, τη πρόσβασή τους στην πληροφόρηση και στην ανταμοιβή τους σχετίζεται αρνητικά με το να αποκτηθεί ένα συλλογικό αγαθό λόγω του αυξημένου κόστους συναλλαγής και της υποβόσκουσας διαμάχης που θα δημιουργηθεί από την κατανομή των ωφελειών και του κόστους που θα γεννηθούν.

Στην πραγματικότητα, η βιβλιογραφία αποδεικνύει πως η ανομοιογένεια των συμφερόντων των συμμετεχόντων εμποδίζει τα άτομα να συνεργαστούν και οδηγούν σε «τραγωδία» των κοινών για την οποία μιλούσε και ο Hardin (1982). Είναι σκόπιμο η παρούσα ερευνητική μελέτη να εξετάσει το πόσο ανομοιογενής είναι η ομάδα της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths ως προς τα κίνητρα και τους στόχους τους, ώστε να ελεγχθεί το πόσο η συγκεκριμένες μεταβλητές επηρεάζουν την επιτυχή συνεργασία τους. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται το κοινωνικό κεφάλαιο ως παράγοντας που επηρεάζει μία επιτυχημένη συλλογική δράση.

2.5.3 Το κοινωνικό κεφάλαιο της ομάδας

Το κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται ως η κοινή γνώση, η εμπιστοσύνη και η κουλτούρα ενσωματωμένα στην δομική μορφή δικτύων και άλλων σχέσεων που μοιράζονται μεταξύ τους τα μέλη μίας ομάδας (Valentinov, 2003). Ωστόσο, όταν αναφέρεται το κοινωνικό κεφάλαιο σε επίπεδο οργανισμού διαφοροποιείται σε δύο είδη: το κοινωνικό κεφάλαιο που βασίζεται στους εσωτερικούς δεσμούς που έχουν τα μέλη μιας ομάδας (bonding social capital) και το κοινωνικό κεφάλαιο που μοιράζεται η ομάδα με άλλες εξωτερικές ομάδες, οι οποίες βρίσκονται εκτός του πεδίου δράσης της πρώτης (bridging social capital). Η δημιουργία του δεύτερου είδους κοινωνικού κεφαλαίου προϋποθέτει την ύπαρξη σχέσεων και γνωριμιών με άτομα εκτός δικτύου, ενώ το πρώτο είδος κοινωνικού κεφαλαίου αφορά τις σχέσεις που έχουν τα άτομα της ομάδας μεταξύ τους σε επίπεδο οικογένειας, φίλων, συναδέλφων, κ.α. (Putnam, 2000). Η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο αυτών τύπων κοινωνικού κεφαλαίου μεθοδολογικά βασίζεται στην διάκριση μεταξύ «ισχυρών» και «ασθενών» δεσμών (Granovetter, 1973).

Το κοινωνικό κεφάλαιο φαίνεται να είναι δυσκολότερο να δημιουργηθεί από ότι το οικονομικό κεφάλαιο, ενώ ταυτόχρονα έχει περισσότερα ωφέλιμα αποτελέσματα για την κοινωνία ως σύνολο. Σύμφωνα με τον Valentinov (2003), η ανάπτυξη κοινωνικού κεφαλαίου είναι προαπαιτούμενη για τις συλλογικές δράσεις, αφού είναι αναγκαίο για την λήψη δημοκρατικών αποφάσεων στην οικονομική αγορά. Ο Valentinov (2003) επιπλέον θεωρεί πως η ανάπτυξη κοινωνικού κεφαλαίου σε επίπεδο κοινότητας έχει ως όφελος την συνεργασία ως φυσικό επακόλουθο αλλά έχει και ως κόστος την ύπαρξη «λαθρεπιβατών» (free riding). Επιπρόσθετα, θεωρεί πως η ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου μειώνει τα κόστη συναλλαγής της ομάδας. Όσον αφορά τις οργανωτικές δομές που βασίζονται στο κοινωνικό κεφάλαιο για να λειτουργήσουν, ο Valentinov (2003) θεωρεί πως μπορούν να αποτελέσουν σημαντικότατο μέρος του μελλοντικού οργανωτικού μοντέλου της γεωργίας αν και στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από την ένταση και την ποιότητα του κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ των μελών τους. Εφόσον όμως το κοινωνικό κεφάλαιο είναι διαθέσιμο, τα κόστη συναλλαγής

φθίνουν και δεν είναι αναγκαίες οι δομές συντονισμένης διακυβέρνησης των οργανώσεων. Εν ολίγοις, οι συγκεκριμένες ομάδες μπορούν να έχουν επαρκή ανεπίσημη σύσταση και δομή συνεργασίας. Σκοπός τέτοιων ομάδων είναι να εκφράζουν, να προστατεύουν και να προωθούν τα ενδιαφέροντα των ατόμων που την ίδρυσαν. Οι οργανώσεις που βασίζονται στο κοινωνικό κεφάλαιο είναι παραδοσιακά ένα σημαντικό κομμάτι της γεωργίας και αντιπροσωπεύονται από τοπικές ανεπίσημες αυτοβοηθούμενες ομάδες, όλων των ειδών τους συνεταιρισμούς και ενώσεις αγροτών. Η σημαντικότητα των οργανώσεων που βασίζονται στο κοινωνικό κεφάλαιο εξηγείται από την σχετικά ασήμαντη αγοραστική δύναμη που έχουν οι αγροτικοί παραγωγοί σεβόμενοι τους συνεργάτες τους.

Η ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου ώστε να καταστεί μία συλλογική δράση επιτυχημένη είναι σημαντική και για την Ostrom (2007), η οποία αναγνωρίζει διάφορα είδη κοινωνικού κεφαλαίου, μεταξύ των οποίων είναι τα κοινωνικά δίκτυα της ομάδας, η ύπαρξη επίσημων ή ανεπίσημων κανόνων μεταξύ των μελών της ομάδας αλλά η ύπαρξη εμπιστοσύνης μεταξύ των ατόμων (Ostrom, 2007).

Η θεωρία της Ostrom ότι τα επίπεδα εμπιστοσύνης αυξάνονται όταν τα άτομα είναι αξιόπιστα, δικτυωμένα μεταξύ τους, αλληλοεπιδρώντας εντός θεσμών που επικροτούν την ειλικρινή συμπεριφορά (Ostrom et. al., 2007), είναι κάτι που εξετάζεται στην παρούσα ερευνητική εργασία. Το ίδιο συμβαίνει και με την μείωση του κόστους συναλλαγής, η οποία σύμφωνα με τον Valentinov (2003) είναι ανάλογη του κοινωνικού κεφαλαίου και συνδέεται και με το μέγεθος της ομάδας σαν μεταβλητές.

Στην έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε με θέμα την συλλογική δράση Tinos Food Paths, παρατηρήθηκε η ύπαρξη έντονου και ποιοτικού κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ των ερωτηθέντων. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων φαίνεται το πόσο σημαντικό ρόλο παίζει ο συγκεκριμένος παράγοντας ώστε να στεφθεί η συγκεκριμένη συλλογική δράση με επιτυχία.

2.5.4 Η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο

Επαναλαμβανόμενα ευρήματα ερευνών δείχνουν πως η επικοινωνία έχει ισχυρή θετική επιρροή στη διεξαγωγή συλλογικών δράσεων (Ostrom, 2009). Σύμφωνα με την θεωρία, η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας σχετίζεται με την αυξανόμενη εμπιστοσύνη που αποκτούν τα άτομα όταν οι υποσχέσεις που τους δίνονται γίνονται δια ζώσης / εντός του πλαισίου «πρόσωπο με πρόσωπο» (Ostrom, 2009).

Οι Adolphs et al. (1996) ισχυρίστηκαν πως το μυαλό ενός ανθρώπου υποσυνείδητα επεξεργάζεται πληροφορίες για την ψυχολογική κατάσταση του ατόμου με το οποίο συναναστρέφεται από τις εκφράσεις του προσώπου του. Η δια ζώσης επικοινωνία έχει βρεθεί ότι είναι αποτελεσματική σε καταστάσεις όπου τα άτομα θέλουν να επικοινωνήσουν την επιθυμία τους να τοποθετηθεί το κοινό συμφέρον πάνω από το προσωπικό (Frohlich and Oppenheimer, 1998). Εν ολίγοις, η επικοινωνία χρησιμοποιείται ως «ηθική πειθώ», αφού το να μπορεί κανείς να κοιτάξει τον άλλον κατάματα συζητώντας ηθικά ζητήματα είναι αρκετά καλύτερο από το να βασίσει αυτή την επικοινωνία σε γραπτό κείμενο. Επιπλέον επιχειρήματα για την θετική επιρροή της επικοινωνίας πρόσωπο με πρόσωπο έχουν αναπτύξει και άλλοι ερευνητές. Οι Kerr και Kaufman-Gilliland (1994) συμπεραίνουν ότι η επικοινωνία αυξάνει σε γενικότερο πλαίσιο την αλληλεγγύη εντός μίας ομάδας, ενώ η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο ισχυροποιεί την πιθανότητα ότι τα άτομα θα κρατήσουν την υπόσχεσή τους και θα συνεργαστούν.

Οι παραπάνω θεωρίες είναι άξιο να εξεταστούν στη συγκεκριμένη περιπτωσιολογική μελέτη, ώστε να επιβεβαιωθεί κατά πόσο η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο λειτουργεί ως καταλύτης στη διοργάνωση μιας συλλογικής δράσης. Τέλος, είναι σημαντικό να ελεγχθεί το αν σε περιπτώσεις διαφωνιών μεταξύ της ομάδας η δια ζώσης επικοινωνία είναι το κλειδί για να επιλυθούν τυχόν διαφορές μεταξύ των μελών εντός και μεταξύ μίας ομάδας.

2.5.5 Οι προϋπάρχουσες συνεργασίες μεταξύ των μελών της ομάδας

Σύμφωνα με τον Putnam (1993) η έννοια της συνεργασίας μπορεί να αναλυθεί ως αποτέλεσμα δύο φάσεων. Ένα άτομο Α, για να συνεργαστεί με ένα άτομο Β πρέπει αρχικά να καθιερώσει δεσμούς με ένα ή περισσότερα στοιχεία του περιβάλλοντός του. Έπειτα, τα άτομα Α και Β χρειάζεται να δράσουν συνεργατικά ώστε να επιτύχουν έναν κοινό στόχο. Η πρώτη φάση είναι ξεκάθαρα η πιο δύσκολη στην διαδικασία της δημιουργίας μίας συνεργασίας. Για να καθιερωθεί δεσμός μεταξύ των ατόμων Α και Β, το άτομο Α πρέπει να γνωρίζει την ύπαρξη του ατόμου Β και να ξεπεράσει τα εμπόδια που τον χωρίζουν από εκείνο, είτε αυτά τα εμπόδια είναι φυσικά είτε αφορούν θέματα επικοινωνίας, εμπιστοσύνης ή ήθους. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο τα προϋπάρχοντα κοινωνικά δίκτυα είναι τόσο σημαντικά και χτίζουν τη βάση για μετέπειτα συναναστροφή (Putnam 1993; Williams 1988).

Η Ostrom (2009), όσον αφορά την σημαντικότητα προϋπαρχουσών συνεργασιών μεταξύ των μελών μιας ομάδας, θεωρεί πως η πληροφορία που κατέχει κάποιος για άλλα άτομα έχει ιδιαίτερη σημασία στην επιλογή στρατηγικής του σε μια επαναλαμβανόμενη κατάσταση. Εάν σε μία μικρή κοινωνία όπου τα μέλη της έχουν κοινές εμπειρίες και βιώματα, η επιλογή τους να μετέχουν σε μία συλλογική δράση είναι ευκολότερο να πραγματοποιηθεί. Στη παρούσα έρευνα εξετάζεται αν οι συμμετέχοντες της Tinop Food Paths έχουν συνεργαστεί στο παρελθόν μεταξύ τους είτε επαγγελματικά είτε για κάποιον άλλο κοινό σκοπό, έτσι ώστε να συζητηθεί το αν η ύπαρξη προηγούμενων κοινών εμπειριών συντελεί στην επιτυχία της συλλογικής δράσης.

2.5.6 Η ύπαρξη εξωτερικής βοήθειας (Κράτος, Περιφέρεια, Δήμος, ΜΚΟ, facilitators, κ.α.)

Σύμφωνα με τους Markelova et al. (2009), στις περισσότερες περιπτώσεις επιτυχημένων συλλογικών δράσεων εμπορίας αγροτικών προϊόντων, καίριο ρόλο έχουν παίξει οι βοηθητικοί εξωτερικοί οργανισμοί οι οποίοι παρέχουν είτε πληροφορίες είτε βοήθεια σε τεχνικά θέματα και ωθούν την ομάδα σε αποτελεσματική λειτουργία. Η βοήθεια αυτή μπορεί να παρέχεται από το

Κράτος, από ανεξάρτητα μέλη της κοινωνίας, από δωρητές ή και ακόμα από ιδιωτικές εταιρείες (Meinzen-Dick et al., 2009). Ο Thorp (2005) υποστηρίζει πως οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ταιριάζουν καλύτερα στην πραγματοποίηση αυτού του σκοπού. Ένας διαμεσολαβητής (facilitator), μπορεί να είναι σημαντικός στο να βοηθήσει μία ομάδα να έχει πρόσβαση σε κερδοφόρες αγορές. Αυτός ο διαμεσολαβητής μπορεί να είναι ο καταλύτης για μία συλλογική δράση παρέχοντάς της πληροφορίες και τεχνική υποστήριξη ή αναλαμβάνοντας την διεύθυνση και το επιχειρηματικό δυναμικό της ομάδας (Meinzen-Dick et al., 2009).

Η επιλογή της συγκεκριμένης μεταβλητής έγινε με βάση το να εκτιμηθεί αν είναι εφικτή η συνέχεια της διεξαγωγής της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths χωρίς κάποια εξωτερική βοήθεια από κανένα είδος από τα βοηθητικά όργανα που αναφέρονται παραπάνω. Επιπλέον, σκόπιμο είναι να διευκρινιστεί το αν η ομάδα Tinos Food Paths αποζητά την εξωτερική βοήθεια αλλά και το πως μπορεί να έχει πρόσβαση σε αυτή αν το αποφασίσει.

2.6 Θεωρία U (Theory U)

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο έχει βασιστεί η περιπτωσιολογική μελέτη η οποία αφορά την συλλογική δράση Tinos Food Paths. Αν και το μεγαλύτερο κομμάτι της θεωρίας στηρίζεται στο έργο της Ostrom (1996, 2009), είναι σημαντικό να αναφερθεί και συμβολή της Θεωρία U, η οποία αποτελείται ένα σύνολο θεωρητικών προσεγγίσεων, μεθόδων και εργαλείων. Η συγκεκριμένη θεωρία έχει ως στόχο να εστιάζει στο πως άτομα, ομάδες, και οργανισμοί μπορούν να εντοπίσουν και στη συνέχεια να πραγματοποιήσουν την ανώτατη μελλοντική τους προοπτική (Scharmer, 2018). Ο Scharmer όρισε κάποια στάδια, τα οποία στάδια αν ακολουθηθούν θα προσφέρουν στον ενδιαφερόμενο την ικανότητα να αλλάξει τη νοοτροπία του και να εισχωρήσει σε συστήματα που μέχρι πρότινος τα έβλεπε απ' έξω ως τρίτος. Η αλλαγή στον τρόπο σκέψης ενός ατόμου ορίζεται ως ενσυνειδητότητα. Η αλλαγή στον τρόπο σκέψης ενός συνόλου ατόμων ορίζεται ως δημιουργικός

διάλογος. Ενσυνειδητότητα είναι η ικανότητα να παρίσταται κάποιος σε τρέχοντα συμβάντα δίνοντας προσοχή στη προσοχή του. Δημιουργικός διάλογος είναι η ικανότητα ενός συστήματος να δει τον ίδιο του τον εαυτό, τα μοτίβα αλλά και τις αξίες του.

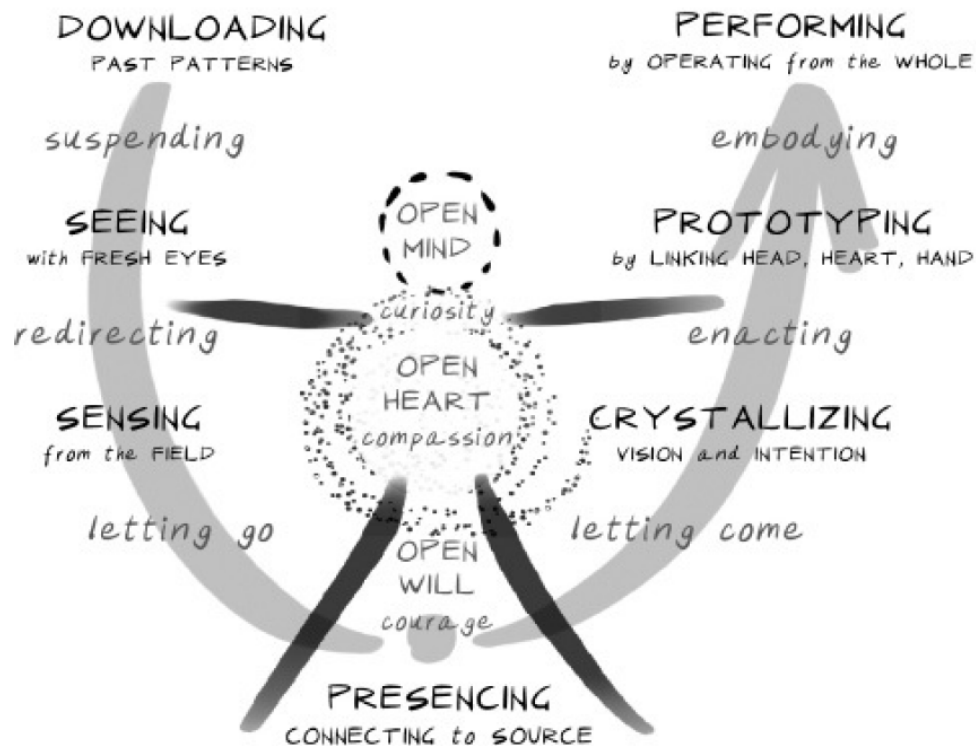
Το ίδιο το όνομα της θεωρίας, το οποίο προέρχεται από το λατινικό φωνήεν U, προδίδει και την διεργασία την οποία πρέπει να ακολουθήσει ένα άτομο ή ένα σύνολο ατόμων ώστε να καταφέρει όσα προαναφέρθηκαν. Βλέποντας το γράμμα U, στην αριστερή του μεριά απεικονίζονται οι παλαιότερες συμπεριφορές ενός ατόμου. Στόχος του ατόμου είναι να προσπαθήσει να αφήσει πίσω του τα μοτίβα συμπεριφοράς που ακολουθούσε, προχωρώντας προς το δεξί μέρος του γράμματος U. Στο δεξί μέρος απεικονίζονται όλες οι προοπτικές τις οποίες έχει μπροστά του το ενδιαφερόμενο άτομο. Για να μπορέσει η παραπάνω διεργασία να γίνει εφικτή, το άτομο πρέπει να διαθέτει ανοιχτά το μυαλό, την καρδιά και την θέλησή του. Το ανοιχτό μυαλό βοηθά το άτομο να δει με φρέσκια οπτική. Η ανοιχτή καρδιά ωθεί το άτομο να συμπάσχει και να δει μία κατάσταση από την οπτική ενός άλλου ατόμου. Η ανοιχτή θέληση σχετίζεται με την ικανότητα του ατόμου να αφηθεί από το παλιό και να υποδεχθεί το νέο.

Οποιοσδήποτε επιθυμεί να περάσει την συγκεκριμένη διαδικασία βιώνει τα εφτά ακόλουθα στάδια του νοητικού κοινωνικού πεδίου:

- I. *Συνειδητοποιεί (Downloading)*: Αρχικά, υπάρχει μία αίσθηση που κινεί το άτομο προς το να αντιληφθεί ότι πρέπει να υπερβεί τα υπάρχοντα μοτίβα συμπεριφοράς του. Αν λειτουργεί έχοντας στο μυαλό του μόνο τις παλαιότερες σταθερές και τις νοητικές του συνήθειες δεν μπορεί να εισέλθει τίποτα νέο στο μυαλό του.
- II. *Βλέπει (Seeing)*: Είναι το στάδιο όπου το άτομο αποβάλλει τον παλιό κριτικό εαυτό του και ξυπνάει με φρέσκια οπτική. Αντιλαμβάνεται το νέο και βλέπει το εξωτερικό περιβάλλον ως παρατηρητής.
- III. *Διαισθάνεται (Sensing)*: Σε αυτό το στάδιο το άτομο ανακατευθύνει την προσοχή του από τα αντικείμενα της πηγής ενώ παράλληλα η αντίληψή

του πλαταίνει και βαθαίνει. Το όριο μεταξύ παρατηρητή και παρατηρούμενων αντικειμένων αυξάνεται.

- IV. *Προαισθάνεται (Presencing)*: Το στάδιο της προαίσθησης περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα όπου το άτομο βρίσκεται σε μία «ακινήσια», αφήνει το παλιό και συνδέεται με το νέο. Το όριο μεταξύ παρατηρητή και παρατηρούμενου καταρρέει ώστε να αναδυθεί το μέλλον.
- V. *Αποκρυσταλλώνεται (Crystallizing)*: Στο παρών στάδιο το όραμα και οι προθέσεις του ατόμου παγιώνονται και η σχέση μεταξύ παρατηρητή και παρατηρούμενου αρχίζει να αναστρέφεται.
- VI. *Δημιουργεί Πρωτότυπα (Prototyping)*: Στο συγκεκριμένο στάδιο το άτομο βρίσκεται στο σημείο όπου εκτελεί τα πρωτότυπα σχέδια και εξερευνά το μέλλον με βιωματικό τρόπο. Η σχέση μεταξύ παρατηρητή και παρατηρούμενου συνεχίζει να αναστρέφεται. Η εκτέλεση προέρχεται από το διάλογο με το σύμπαν.
- VII. *Παρουσιάζει Αποτελέσματα (Performing)*: Στο τρέχον στάδιο, ενώ το άτομο ενσωματώνει το νέο με την εξέλιξη των εφαρμογών, η σχέση μεταξύ παρατηρούμενου και παρατηρητή ολοκληρώνει την αναστροφή της. Η ενσωμάτωση της νέας ιδέας προέρχεται από ένα μεγαλύτερο οικοσύστημα και όχι από το «εγώ» των μερών του συστήματος (Scharmer, 2018).



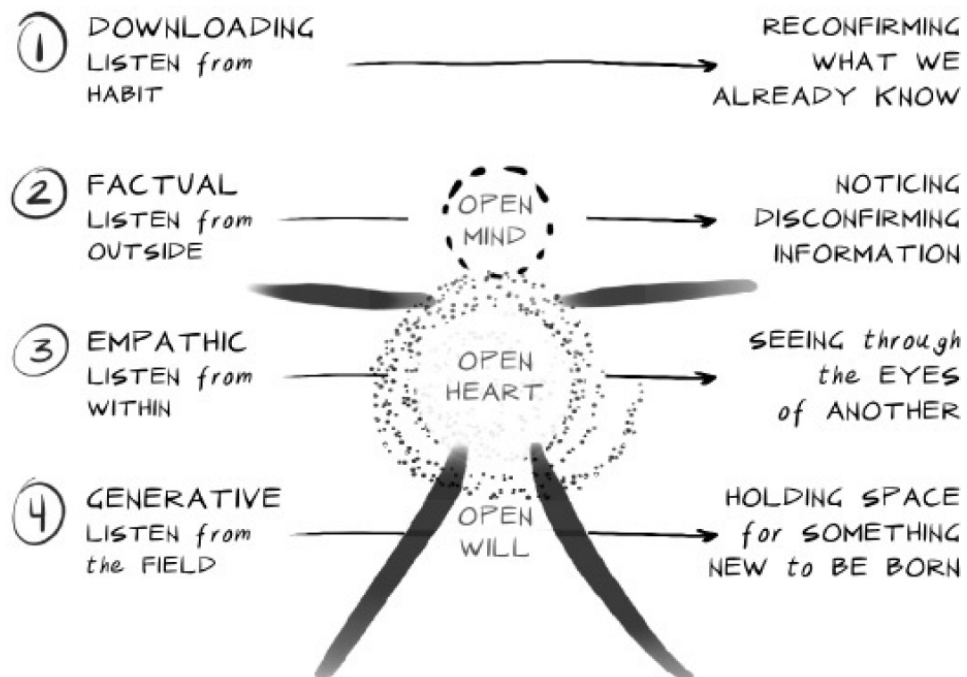
Theory U: Seven Ways of Attending and Co-shaping

Εικόνα 2 Τα στάδια της διαδικασίας U (Scharmer, 2018)

Μέσα από τα παραπάνω στάδια το ενδιαφερόμενο άτομο έχει τη δυνατότητα να οραματιστεί έναν νέο κόσμο και στη συνέχεια να προσπαθήσει να τον κάνει πραγματικότητα. Εργαλείο για να επιτευχθούν τα παραπάνω είναι η Ακοή και η αλλαγή στο τρόπο με τον οποίο πρέπει να χρησιμοποιούμε την ακοή. Το να αλλάξει ένα άτομο τον τρόπο που ακούει σημαίνει πως μπορεί να αλλάξει και τον τρόπο με τον οποίο βιώνει τις σχέσεις του με τον περίγυρό τους αλλά και με τον ίδιο τον κόσμο (Scharmer, 2018). Το να γίνει κάποιος καλύτερος ακροατής απαιτεί πρώτιστα να κατανοήσει τους τέσσερις τύπους της ακοής:

1. Συνειδητοποίηση: Σε αυτό το στάδιο η ακοή προσφέρει στο άτομο την επιβεβαίωση όσων ήδη γνωρίζει.
2. Πραγματική ακρόαση: Σε αυτό το στάδιο το άτομο δέχεται νέες πληροφορίες και δεν τείνει προς τις προηγούμενες συμπεριφορές του, δηλαδή δεν επιβεβαιώνει τα όσα ήδη γνωρίζει. Για να το πραγματοποιήσει αυτό χρειάζεται ανοιχτό μυαλό.

3. Ακρόαση ενσυναίσθησης: Το άτομο σε αυτό το στάδιο βλέπει την κατάσταση από την οπτική κάποιου άλλου. Για να το βιώσει αυτό απαιτείται η ανοιχτή καρδιά.
4. Παραγωγική Ακρόαση: Το άτομο στο τελευταίο αυτό στάδιο ακούει με στόχο να την ανώτατη μελλοντική προοπτική του ώστε να γεννηθεί μέσω της ακοής κάτι νέο (Scharmer, 2018).



Four Fields of Listening

Εικόνα 3 Οι τύποι Ακοής της διαδικασίας U (Scharmer, 2018)

Η θεωρία U είναι μία μεθοδολογία η οποία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για να δοθεί μια νέα προσέγγιση στα ζητήματα των συλλογικών δράσεων. Αν και στην Ελλάδα είναι μία σχετικά νέα προσέγγιση, ίσως φανεί πολύ βοηθητική ώστε να απαντηθούν αρκετά από τα ερωτήματα που γεννώνται μέσα από την ενασχόληση με μελέτες συλλογικών δράσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ

3.1 Μεθοδολογία έρευνας

Η παρούσα έρευνα βασίζεται στη μεθοδολογία της περιπτωσιολογικής μελέτης (case study), η οποία αναπτύχθηκε από τον Robert K. Yin (Yin, 2018). Η μέθοδος εφαρμόζεται σε έρευνες διάφορων επιστημών, όπως η ψυχολογία, οι πολιτικές επιστήμες, η διοίκηση επιχειρήσεων, κ.α. Η επιλογή του συγκεκριμένου τρόπου προσέγγισης της παρούσας έρευνας έγινε με βάση τρία χαρακτηριστικά. Αρχικά, είναι η πρώτη προσπάθεια μελέτης της συλλογικής δράσης με το διακριτικό όνομα «Tinos Food Paths», επομένως η συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι πλήρως κατανοητή. Έπειτα, το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίζονται οι συλλογικές δράσεις ποικίλει και στη συγκεκριμένη έρευνα εξετάζονται οι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν την επιτυχία τους. Επιπλέον, ο όγκος δεδομένων που συλλέχθηκε από την πρωτογενή έρευνα μέσω συνεντεύξεων είναι μεγάλος, επομένως χρειάζεται μία μέθοδος η οποία είναι ικανή να περιέχει και να αναλύσει αυτό τον όγκο δεδομένων (Yin 1993, 1994).

Τέλος, οι βασικές ερωτήσεις της συγκεκριμένης ερευνητικής μελέτης προσπαθούν να εξηγήσουν μια σύγχρονη συνθήκη (π.χ. «πως» και «γιατί» κάποια κοινωνικά φαινόμενα λειτουργούν) κι αυτό καθιστά την μέθοδο της περιπτωσιολογικής μελέτης την καταλληλότερη (Yin, 2018).

Τα case studies μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες: τα επεξηγηματικά (explanatory), τα περιγραφικά (explanatory) και τα διερευνητικά (exploratory) (Yin, 2018). Η συγκεκριμένη περιπτωσιολογική μελέτη επικεντρώνεται στο να απαντήσει ερωτήσεις που ξεκινούν με το «πως» και αφορά ένα πραγματικό φαινόμενο που δρα στο σήμερα. Οι παραπάνω είναι και οι λόγοι που επιλέχθηκε το είδος του διερευνητικού case study ως μέθοδος παρουσίασης της έρευνας.

3.2 Εννοιολογικό πλαίσιο case study

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να αναλύσουμε τα κίνητρα των συμμετεχόντων του φεστιβάλ Tinos Food Paths αλλά και τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η οργάνωση της συλλογικής δράσης. Για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου αλλά και για να την απόκτηση πληροφοριών πάνω στα νοητικά και συμπεριφορικά μοτίβα των συμμετεχόντων, διενεργήθηκαν διαζώσεις συνεντεύξεις στο νησί της Τήνου με τους βασικούς διοργανωτές του φεστιβάλ, με χορηγούς/επιχειρηματίες του νησιού, με σύμβουλους/επίτιμους καλεσμένους του φεστιβάλ αλλά και με εθελοντές της δράσης.

Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται το συγκεκριμένο case study έχει αναπτυχθεί από την Αμερικανίδα οικονομολόγο, Elinor Ostrom, κάτοχο βραβείου Nobel (2009) στις οικονομικές επιστήμες και αφορά τις συλλογικές δράσεις. Η Ostrom ανέπτυξε την θεωρία της για αποτελεσματική διαχείριση κοινών πόρων στο βιβλίο «Governing the commons» το 1990. Η θεωρία περιέχει και αναλύει παράγοντες που μπορούν δυνητικά να επηρεάσουν αποτελεσματικά τις συλλογικές προσπάθειες ομάδων για τη διαχείριση κοινόχρηστων πόρων (common pool resources).

Οι παράγοντες που επηρεάζουν μία αποτελεσματική συλλογική δράση μετατρέπονται σε μεταβλητές, οι οποίες σύμφωνα με την Ostrom διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Οι κατηγορίες των μεταβλητών είναι οι δομικές μεταβλητές (structural variables) και οι μεταβλητές που αφορούν τις βασικές σχέσεις της ομάδας (core relationships) (Ostrom, 2009).

Οι δομικές μεταβλητές που δεν βασίζονται απαραίτητα σε μία επαναλαμβανόμενη κατάσταση διακρίνονται στα παρακάτω:

- Ο αριθμός των μελών της ομάδας
- Η ύπαρξη δημόσιων ή κοινόχρηστων αγαθών
- Η ανομοιογένεια των συμμετεχόντων
- Η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο (face-to-face)

Οι επαναλαμβανόμενες καταστάσεις καθιστούν δυνατή την επιρροή επιπλέον δομικών μεταβλητών συμπεριλαμβανομένου:

- οι πληροφορίες για προηγούμενες δράσεις
- Τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται οι συμμετέχοντες
- Η εθελοντική είσοδος και έξοδος προς και από την ομάδα

Οι μεταβλητές που αφορούν τις βασικές σχέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας (core relationships) περιέχουν τις έννοιες της φήμης, της εμπιστοσύνης και της αμοιβαιότητας (reputation, trust and reciprocity). Η Ostrom συνδέει τις εξωτερικές δομικές μεταβλητές με έναν κλειστό πυρήνα ατομικού επιπέδου μεταβλητών -φήμη, εμπιστοσύνη, και αμοιβαιότητα- αφού οι τελευταίες με την σειρά τους επηρεάζουν τα επίπεδα συνεργασίας και τα οφέλη που δυνητικά μπορούν να αποκτηθούν (Ostrom, 2009).

Στην συγκεκριμένη ερευνητική μελέτη οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν μέσω των συλλεγόμενων στοιχείων είναι οι εξής:

- Ο αριθμός των ατόμων της ομάδας – Η ένταση συμμετοχής
- Η ανομοιογένεια της ομάδας
- Τα κίνητρα και οι στόχοι της ομάδας
- Το μοντέλο οργάνωσης της ομάδας
- Το κοινωνικό κεφάλαιο της ομάδας
- Η επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο
- Οι προϋπάρχουσες συνεργασίες
- Η εξωτερική βοήθεια

Η Ostrom υποστηρίζει πως για την ανάλυση μίας συλλογικής προσπάθειας είναι απαραίτητο να συνδεθούν εξωτερικές δομικές μεταβλητές με τις βασικές «προσωπικές» μεταβλητές, οι οποίες έγκεινται στην εμπιστοσύνη, την αμοιβαιότητα και την φήμη. Με αυτόν τον τρόπο καθίσταται δυνατό τα αποτελέσματα της έρευνας να οδηγήσουν σε έναν τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται βέλτιστη συνεργασία αλλά και δυνητική απόκτηση του κοινού αγαθού (Ostrom, 2009).

Συνοψίζοντας, η τρέχουσα ενότητα αναφέρεται στο εννοιολογικό πλαίσιο που χρησιμοποιήθηκε για την επιλογή των εξεταζόμενων μεταβλητών της έρευνας. Η ανάλυση των μεταβλητών έχει προηγηθεί στο Κεφάλαιο 2. Στην επόμενη ενότητα αναλύεται η μέθοδος με την οποία ο ερευνητής διενήργησε τις συνεντεύξεις για την εκπόνηση της μελέτης.

3.3 Μεθοδολογία διενέργειας συνεντεύξεων

Η θεωρία στην οποία βασίστηκε η διαδικασία των συνεντεύξεων έχει αναπτυχθεί στο Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης (MIT) από τον Otto Scharmer και τους συνεργάτες του και ονομάζεται Θεωρία U (Scharmer, 2009). Η συγκεκριμένη θεωρία επικεντρώνεται στο πως τα άτομα, οι ομάδες και οι οργανισμοί μπορούν να αισθανθούν και να πραγματώσουν τη μέγιστη μελλοντική τους προοπτική. Η Θεωρία U υποστηρίζει πως η ποιότητα των αποτελεσμάτων σε οποιοδήποτε κοινωνικό σύστημα είναι μια λειτουργία της συνείδησης από την οποία τα άτομα σε αυτό το σύστημα δρουν.

Τα εργαλεία που προσφέρει η συγκεκριμένη θεωρία είναι αρκετά χρήσιμα στην αναζήτηση απαντήσεων στα ερωτήματα που τίθενται στη συγκεκριμένη περιπτωσιολογική μελέτη. Μέσω των διαδικασιών που προτείνει η Θεωρία U, η έρευνα αποφασίστηκε να λάβει χώρα στο πεδίο. Η μετάβαση στον τόπο διοργάνωσης του ίδιου του φεστιβάλ που ερευνάται, καθώς και η φυσική παρουσία του ερευνητή στον ιδιωτικό χώρο των περισσότερων συνεντευξιαζόμενων, οδηγεί τον ερευνητή στο να γίνει μέρος του συστήματος, να δει με τα μάτια των άμεσα εμπλεκόμενων, να βγει από το «εγώ» του και να παρατηρήσει την κατάσταση καθαρότερα, προσπαθώντας να κατανοήσει σε βάθος τη συμπεριφορά του συστήματος. Ο εναλλακτικός αυτός τρόπος προσέγγισης βοηθά τον ερευνητή στη συγκεκριμένη περίπτωση να απαντήσει τυχόν ερωτήματα που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα, να βοηθήσει μελλοντικές έρευνες με θέμα τις συλλογικές δράσεις αλλά και ενδεχομένως να προσφέρει λύσεις σε προβλήματα που ενδεχομένως να αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της Τήνου τα οποία ίσως να έχουν σχέση και με τη διεξαγωγή της μελετώμενης δράσης Tinos Food Paths.

3.4 Σχεδιασμός ερωτηματολογίου

Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων είχε ως στόχο τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων που αφορούν το φεστιβάλ Tinos Food Paths. Οι συνεντεύξεις είχαν ως δέκτες τους άμεσα εμπλεκόμενους με τη γέννηση και διοργάνωση του φεστιβάλ, χορηγούς του εγχειρήματος, καθώς και εθελοντές που συμμετείχαν για την επίτευξη της συλλογικής αυτής προσπάθειας. Οι ηλικίες των συνεντευξιαζόμενων, καθώς και το επάγγελμα και ο τόπος καταγωγής και κατοικίας τους, ποικίλλουν ώστε το δείγμα να είναι όσο το δυνατόν αντιπροσωπευτικότερο.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή του ερωτηματολογίου είναι η βιογραφική αφηγηματική μέθοδος του Wengraf (2001). Το ερωτηματολόγιο ξεκινά από γενικευμένες ερωτήσεις, και πιο συγκεκριμένα μία ερώτηση (Single Question) για το παρελθόν και τη ζωή του συνεντευξιαζόμενου, ο οποίος καλείται να αφηγηθεί την πορεία του μέχρι τότε. Οι ερωτήσεις συνεχίζουν κατευθύνοντας το άτομο στο αντικείμενο της έρευνας, γεφυρώνοντας την προσωπική του πορεία με το γεγονός που μελετάται. Σκοπός είναι να αναδυθούν πληροφορίες ως προς τις απόψεις, τις σκέψεις και τα συναισθήματα του ερωτηθέντος. Υποθέτοντας ότι η αφηγηματική έκφραση εξωτερικεύει συνειδητές αλλά και ασυνείδητες πολιτιστικά, κοινωνικά και ατομικά ανησυχίες και διαδικασίες, η βιογραφική αφηγηματική μέθοδος συνέντευξης στηρίζει την έρευνα μέσα από τις βιωματικές εμπειρίες των ατόμων. Βοηθά στην καλύτερη κατανόηση του έσω και έξω κόσμου των ιστορικά εμπλεκόμενων ατόμων σε ιστορικές αναδυόμενες καταστάσεις και πιο συγκεκριμένα στην διαδραστικότητα των εντός και εκτός κόσμου δυναμικών (Wengraf, 2001).

Ένα από τα ερωτήματα που καλείται να απαντήσει ο ερευνητής μέσα από την παρούσα περιπτώσιολογική μελέτη είναι ποια τα κίνητρα και οι στόχοι του καθενός από τους ερωτώντες που οδήγησαν στην συμμετοχή τους στην συλλογική αυτή ενέργεια του Tinos Food Paths. Συμπερασματικά, μέσω του παραπάνω τρόπου συνέντευξης ο ερευνητής αντιλαμβάνεται καλύτερα νοήματα,

συλλογισμούς και μοτίβα δράσεων των ερωτώμενων που δεν είναι άμεσα αντιληπτά αλλά αποτελούν εργαλείο για την απάντηση του παραπάνω ερωτήματος.

3.5 Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο απαρτίζεται από κύριες και δευτερεύουσες, διευκρινιστικές ερωτήσεις, οι οποίες είναι:

1. *Πείτε μου κάποια πράγματα για τον εαυτό σας. Από που ξεκινήσατε και πως φτάσατε μέχρι εδώ που βρισκόσαστε σήμερα;*
2. *Πείτε μου, τώρα, και για την επιχείρησή σας.*
 - 2.1. *Τι είδους επιχείρηση έχετε; (Είδος και αντικείμενο) Ποια είναι η δομή και η σύστασή της;*
 - 2.2. *Τι παράγετε (αν είναι παραγωγός);*
 - 2.3. *Πόσα χρόνια είναι σε λειτουργία;*
 - 2.4. *Πώς ξεκίνησε;*
 - 2.5. *Πώς φτάσατε μέχρι εδώ;*
 - 2.6. *Υπάρχουν συνιδιοκτήτες;*
 - 2.7. *Πόσους υπάλληλους απασχολείτε; (Εποχικούς και μη)*
3. *Πώς γεννήθηκε η ιδέα για το Tinos Food Paths ;*
 - 3.1. *Πώς αποφασίσατε να συμμετάσχετε;*
 - 3.2. *Σας προέτρεψε/Σας το σύστησε κάποιος; Αν ναι, ποιος;*
 - 3.3. *Ποιος ο ρόλος σας στην διεξαγωγή τους/Σε τί βαθμό συμμετέχετε; Πόσα χρήματα, χρόνο και προϊόντα προσφέρετε ετησίως στο φεστιβάλ; Προσφέρετε κάτι άλλο (π.χ. υπαλλήλους της επιχείρησής σας);*
 - 3.4. *Πώς οργανώνεστε; Πώς διαχωρίζονται του καθενός οι υποχρεώσεις; Ο συντονισμός πώς γίνεται; (Μοντέλο οργάνωσης)*
 - 3.5. *Πόσα συνολικά είναι τα άτομα/επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο φεστιβάλ;*

- 3.6. *Τι προαπαιτείται για να συμμετάσχει κανείς; Ποιος/Ποια (άτομο/φορέας) μπορεί να συμμετάσχει στα Food Paths;*
- 3.7. *Πόσο συχνά συναντιέστε όσον αφορά το φεστιβάλ; Πού; Και ποιοι συναντιέστε;*
- 3.8. *Ποια η σχέση σας με τους υπόλοιπους επιχειρηματίες; Πόσο καλά γνωρίζετε μεταξύ σας; Έχετε και φιλικές σχέσεις ή μόνο επαγγελματικές; Βρίσκεστε για καφέ ή φαγητό εκτός υποχρεώσεων που αφορούν το φεστιβάλ; Πόσο συχνά επισκέπτεστε ο ένας το σπίτι του άλλου; Από τα μέλη της ομάδας, θα χαρακτηρίζατε κάποιον “στενό φίλο”; Σε περίπτωση ανάγκης (πρακτικής, χρηματικής ή συναισθηματικής) θα μπορούσατε να βασιστείτε πάνω σε κάποιο μέλος της ομάδας; Αλληλοβοήθεια υπάρχει;*
- 3.9. *Υπάρχουν εργασιακές αξίες οι οποίες θεωρείτε ότι πρέπει να διακατέχουν τα μέλη της ομάδας σας; Πόσο χρόνο δαπανάτε για την ενασχόλησή σας με το φεστιβάλ; Υπάρχει αγάπη σε αυτό που κάνετε; Υπάρχει ενσυναίσθηση μεταξύ των συντελεστών; Ψωνίζετε από τοπικούς παραγωγούς; Από πού προέρχονται οι α ύλες σας;*
- 3.10. *Υπάρχουν δυσκολίες στην συνεννόηση και στην επικοινωνία;*
- 3.11. *Έχετε συνεργαστεί ξανά στο παρελθόν για κάποια άλλη από κοινού πρωτοβουλία;*
4. *Μετά από πέντε χρόνια φεστιβάλ και λαμβάνοντας υπόψη και την πανδημία, η οποία ευθύνεται για την μη διεξαγωγή του τα τελευταία δύο χρόνια, πόσο και με ποιο τρόπο έχει αλλάξει η ζωή σας; Βελτιώθηκε;*
- 4.1. *Τι αλλαγές έχουν επέλθει στον κλάδο; Μετά το φεστιβάλ, υπάρχουν ενέργειες για νέα προϊόντα ή υπηρεσίες/δραστηριότητες στο νησί; Ο αριθμός των τουριστών έχει αυξηθεί; Οι διανυκτερεύσεις έχουν αυξηθεί; Η ημερήσια δαπάνη ανά τουρίστα; Ο αριθμός των μηνών της τουριστικής περιόδου;*
- 4.2. *Οι τιμές/η ζήτηση στα προϊόντα/υπηρεσίες πόσο έχουν αλλάξει; Πιστεύετε ότι το φεστιβάλ έχει προσθέσει αξία στα τοπικά σας προϊόντα και αν ναι με ποιόν τρόπο;*
- 4.3. *Οι επιχειρήσεις πόσες ήταν και πόσες είναι τώρα; Αυξήθηκαν;*

- 4.4. Ποια τα οφέλη ως προς την επιχείρησή σας από την συμμετοχή σας στο φεστιβάλ; Ποιο είναι το προσωπικό σας όφελος(οικονομικά και ατομικά σαν άνθρωπος(γίνετε καλύτερος, βελτιώσατε τις γνώσεις σας, το κοινωνικό σας δίκτυο;));
- 4.5. Είστε σίγουροι ότι η αύξηση ή η μείωση των παραπάνω οφείλεται στα παραπάνω ή πιστεύετε πως συντελούν και άλλοι λόγοι;
- 4.6. Ποια είναι τα κόστη συμμετοχής σας;
5. Υπάρχει εξωτερική βοήθεια; (από εθελοντές, από σπόνσορες, facilitators, ΜΚΟ, από την περιφέρεια, από κάποια υπουργεία, κλπ.)
- 5.1. Μέσω ποιας διαδικασίας γίνεται η προσέγγιση;
- 5.2. Ποια είναι η κύρια πηγή εσόδων για την διεξαγωγή του φεστιβάλ;

3.6 Δείγμα έρευνας

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης ερευνητικής μελέτης διεξήχθησαν συνολικά 15 συνεντεύξεις με 16 διαφορετικά άτομα κατά τους μήνες Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο 2021, με 11 από αυτές να έλαβαν χώρα δια ζώσης, 12 από τις 15 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο νησί της Τήνου, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του ερευνητή στο νησί τις ημέρες 17/10/2021 έως 21/10/2021. Από τις υπόλοιπες, οι τρεις πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα διαδικτυακά λόγω φόρτου εργασίας των συμμετεχόντων, ενώ μία εκ των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα δια ζώσης.

Όλες οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν με τη χρήση της εφαρμογής Voice Memos του λογισμικού iOS, αφού φυσικά οι συμμετέχοντες συμφώνησαν στην παραπάνω διαδικασία. Μέσος χρόνος διάρκειας συνεντεύξεων ήταν περίπου τα 95 λεπτά και ο καθορισμός της ημερομηνίας και του τόπου των συνεντεύξεων έγινε έπειτα από συνεννόηση των συμμετεχόντων με τον ερευνητή. Η μέση ηλικία των συνεντευξιαζόμενων είναι τα 47,5 έτη και η τυπική απόκλιση 8,45. Για την διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκαν πέντε ιδιοκτήτες επιχειρήσεων εστίασης της Τήνου, δύο ιδιοκτήτες ενός οινοποιείου της Τήνου, τέσσερις εθελοντές που λαμβάνουν μέρος στο φεστιβάλ Tinos Food Paths, ένας επίτιμος

καλεσμένος και σύμβουλος της διοργάνωσης του φεστιβάλ Tinos Food Paths, η διοργανωτής του εναρκτήριου πάρτι Aegean Cocktails & Spirits του Tinos Food Paths, η operation manager εθελοντής των τελευταίων τριών φεστιβάλ Tinos Food Paths, ο Πρόεδρος του Αγροτικού Συνεταιρισμού (ΑΣ) Τήνου καθώς και ο υπεύθυνος του Τυροκομείου Τήνου.

Οι ηχογραφημένες συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν από τον ερευνητή και συλλέχθηκαν σε κείμενα μορφής αρχείου word. Τα ονόματα των συμμετεχόντων στην έρευνα κωδικοποιήθηκαν και αποκρύπτονται με βάση τον νόμο περί προστασίας προσωπικών δεδομένων. Για την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν μέσω των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό Quirkos της εταιρείας CAQDAS. Μέσω των εργαλείων που προσφέρει το συγκεκριμένο λογισμικό, κωδικοποιήθηκαν, ερμηνεύτηκαν και αναλύθηκαν τα κείμενα. Η ανάλυση έγινε μέσω κωδικοποίησης κειμένων (coding) συγκεντρώνοντας τα αποσπάσματα που μας ενδιέφεραν ανάλογα φυσικά με τις μεταβλητές που έχουν επιλεγεί, οι οποίες και αναγράφονται σε προηγούμενη ενότητα. Η παραπάνω διαδικασία καθιστά δυνατή τη σύγκριση εκφράσεων των συμμετεχόντων αλλά και τη βαθύτερη κατανόηση των απαντήσεων που έδωσαν.

Στον παρακάτω πίνακα αναγράφονται ο συνολικός αριθμός και τα ψευδώνυμα των συμμετεχόντων, το επάγγελμά τους αλλά δίνονται και στοιχεία για το αν κατάγονται ή διαμένουν στο νησί της Τήνου. Όπως φαίνεται και από τον Πίνακα, το 62,5% του δείγματος κατάγεται από το νησί της Τήνου και το 75% των ερωτηθέντων ζει μόνιμα και εργάζεται στο νησί της Τήνου.

ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΕΣ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝΟ;	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ Η ΤΗΝΟΣ;
1	ΑΒ	Εστίατορας	Ναι
2	ΓΔ	Εστίατορας	Όχι
3	ΕΖ	Εστίατορας	Ναι
4	ΗΘ	Εστίατορας	Ναι
5	ΙΚ	Επιχειρηματίας εστίασης	Ναι
6	ΛΜ	Marketing & Communication	Όχι
7	ΝΞ	Marketing & Communication	Όχι
8	ΟΠ	Ιδιοκτήτης οινοποιείου	Ναι
9	ΡΣ	Ιδιοκτήτης οινοποιείου	Ναι
10	ΤΥ	Υπάλληλος εστίασης	Ναι
11	ΦΧ	Yoga instructor	Όχι
12	ΨΩ	Δημοσιογράφος/Συγγραφέας	Όχι
13	ΒΓ	Chef	Όχι
14	ΔΕ	Υπάλληλος Φιλοξενίας	Όχι
15	ΜΝ	Πρόεδρος ΑΣ Τήνου	Ναι
16	ΞΟ	Υπεύθυνος τυροκομείου Τήνου	Ναι

Πίνακας 2: Διαφοροποίηση ερωτηθέντων με βάση το επάγγελμα, τον τόπο καταγωγής και κατοικίας τους

Συνοψίζοντας, στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε ανάλυση των θεωριών και των μεθόδων που χρησιμοποίησε ο ερευνητής όσον αφορά το σχεδιασμό της περιπτώσιολογικής μελέτης. Επίσης, αναλύθηκε και η θεωρία με την οποία προσεγγίστηκαν οι δια ζώσης συνεντεύξεις, συγκεκριμένα η Θεωρία U. Διενεργώντας τις συνεντεύξεις βασιζόμενος στην προαναφερθείσα θεωρία, ο ερευνητής μπόρεσε να κατανοήσει βαθύτερα όσα διαδραματίζονται κατά την διάρκεια της οργάνωσης της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths μέσω της επικοινωνίας πρόσωπο με πρόσωπο και της επίσκεψής του στο τόπο κατοικίας ή εργασίας τους. Στο επόμενο κεφάλαιο περιγράφεται η συλλογική δράση Tinos Food Paths, καθώς και οι δράσεις, οι στόχοι και το νόημά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΝΗΣΟΣ ΤΗΝΟΣ ΚΑΙ ΤΙΝΟΣ FOOD PATHS

4.1 Νήσος Τήνος

Η Τήνος είναι το τρίτο μεγαλύτερο νησί του ελληνικού νησιωτικού συμπλέγματος των Κυκλάδων, με έκταση 197 τετραγωνικά χιλιόμετρα, μετά τη Νάξο και την Άνδρο, κατά την Υδρογραφική Υπηρεσία του Πολεμικού Ναυτικού (το τέταρτο μετά και από την Πάρο κατά την Ε.Σ.Υ.Ε). Ανήκει στις βόρειες Κυκλάδες και βρίσκεται ανάμεσα στην Άνδρο και τη Μύκονο. Σύμφωνα με τους ντόπιους το νησί διαιρείται γεωγραφικά στα Έξω Μέρη ή Οξωμεριά (δυτικό και βορειοδυτικό τμήμα, από Καρδιανή και μετά) και στα Μέσα Μέρη που αποτελούνται από τα Πάνω Μέρη (νότιο τμήμα, από Χατζηράδο μέχρι Δυο Χωριά και Μυρσίνη) και τα Κάτω Μέρη (ΒΑ και Κεντρικό τμήμα, από Ταραμπάδο έως Καλλονή και Βωλάξ). Η διάκριση αυτή αποτελούσε παλαιότερα τη διοικητική διαίρεση της Τήνου.

Ο πληθυσμός της Τήνου είναι 8.590 κάτοικοι σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011. Το 1856, η Τήνος αριθμούσε 21.873 κατοίκους. Οι μισοί περίπου κάτοικοι μένουν στη Χώρα, ενώ οι υπόλοιποι μοιράζονται στα 41 χωριά που υπάρχουν από τους μεσαιωνικούς ή και βυζαντινούς χρόνους και στους 14 παραθαλάσσιους οικισμούς.

Η Τήνος είναι γενικά ορεινή και άγονη, με ψηλότερα βουνά, τον Τσικνιά (729μ) στο Ν.Α. τμήμα του νησιού, τις Πατέλες (616μ) στο Δ τμήμα, το Κεχροβούνι (604μ) με τη Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου και το Ξώμπουργο (640μ), βόρεια της Χώρας. Δεν συναντώνται δάση ή μεγάλες πεδιάδες. Η μεγαλύτερη πεδινή έκταση βρίσκεται στην Κώμη, στον κάμπο της Κολυμπήθρας, και οι πιο εύφορες κοιλάδες είναι αυτές της Λιβάδας, της Ποταμιάς και της Αγάπης. Ο Μεγάλος Ποταμός – Λάζαρος που εκβάλλει στην Κολυμπήθρα, και το Μαγκανάρι στη Λιβάδα που εκβάλλει στον ομώνυμο κόλπο είναι οι μεγαλύτεροι χείμαρροι. Λόγω του επικλινούς εδάφους, και προκειμένου να δημιουργήσουν καλλιεργήσιμη γη, οι κάτοικοι έχτισαν τις “ξερολιθιές” ή

“πεζούλες” που συγκρατούν το χώμα και διαμορφώνουν τις χαρακτηριστικές “σκάλες” που θα συναντήσετε σε όλο το νησί.

Ο χειμώνας στην Τήνο είναι ήπιος και το καλοκαίρι δροσερό, ιδίως κατά την περίοδο των μελεμιών (βόρειοι άνεμοι κατά τη διάρκεια της μέρας που πέφτουν τις νυχτερινές ώρες και παρατηρούνται κυρίως τον Αύγουστο). Οι θερμοκρασίες που επικρατούν κυμαίνονται μεταξύ 10° και 35° ενώ η ηλιοφάνεια είναι αυξημένη καθ’ όλη τη διάρκεια του έτους. Οι βροχοπτώσεις είναι σπάνιες και η ξηρασία έντονη, ιδιαίτερα τη θερινή περίοδο. Ο αέρας -και κυρίως οι βόρειοι άνεμοι- αποτελούν κύριο χαρακτηριστικό του κλίματος της Τήνου. Οι ντόπιοι έχουν “καταργήσει” την κλίμακα Μποφόρ και χαρακτηρίζουν τον άνεμο με βάση την έντασή του σε “καπελάτο”, “καρεκλάτο”, “τραπεζάτο” και “καμπανάτο” ανάλογα με το αντικείμενο που μπορεί να παρασύρει. (Πηγή: Tinos Secret Blog³)



Εικόνα 4 Γεωγραφική θέση Τήνου στην Ελλάδα (Πηγή: Google Images)

³ <https://tinosecret.gr/>



Εικόνα 5 Η θέση της Τήνου στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων (Πηγή: Google images)

Όσον αφορά την κύρια επαγγελματική δραστηριότητα στο νησί, σύμφωνα με τον στρατηγικό σχεδιασμό του Δήμου Τήνου, ο οποίος πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2016, για τα έτη 2014-2019, η μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων βρίσκεται στη Δ.Ε. Τήνου που συγκεντρώνει συνολικά 995 επιχειρήσεις με προεξάρχουσα την κατηγορία του λιανικού εμπορίου με 218 επιχειρήσεις και στη συνέχεια τους κλάδους των κατασκευών με 174 επιχειρήσεις και των υπηρεσιών εστίασης με 128 επιχειρήσεις. Στη Δημοτική Ενότητα (Δ.Ε.) Εξωμβούργου καταγράφονται 68 επιχειρήσεις με κυρίαρχη τον κλάδο κατασκευών με 21 επιχειρήσεις και των υπηρεσιών εστίασης με 13 επιχειρήσεις. Στη Δ.Ε. Πανόρμου καταγράφονται 28 επιχειρήσεις, από τις οποίες επτά ανήκουν στον κλάδο των υπηρεσιών εστίασης και πέντε στον κλάδο της παραγωγής μη μεταλλικών ορυκτών πόρων.

Ο πρωτογενής τομέας σχετίζεται με τις δραστηριότητες της άμεσης ή έμμεσης κατανάλωσης των αγροτικών προϊόντων, της κτηνοτροφίας, των καλλιεργειών, της αλιείας, της θήρας της εξόρυξης μεταλλευμάτων κ.α. και αφορά κυρίως την παραγωγή κηπευτικών προϊόντων, κτηνοτροφικών προϊόντων, μελιού, κρασιού και παλαιότερα προϊόντων λατόμευσης (πέτρες, αδρανή υλικά κ.λπ.).

Ο δευτερογενής τομέας περιλαμβάνει τις δραστηριότητες επεξεργασίας και μεταποίησης των προϊόντων. Στο δευτερογενή τομέα περιλαμβάνονται οι παραγωγικές μονάδες παστεριωμένου γάλακτος, τοματοπολτού, πλαστικών, επίπλων, ενδυμάτων, χαρτιού κ.λπ. Στην Τήνο το ποσοστό που καταλαμβάνει ο δευτερογενής τομέας από το κομμάτι του ενεργού πληθυσμού είναι 26,2 % το οποίο θεωρείται αρκετά μεγάλο σε σχέση με το σύνολο της χώρας αλλά και της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Σημαντικό κομμάτι καταλαμβάνουν οι βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους. Από αυτές αξιόλογη παρουσία έχουν στην Δ.Ε Πανόρμου αυτές της επεξεργασίας του μαρμάρου, αλλά και με την παρουσία 9 λατομείων πράσινου και λευκού μαρμάρου. (ΣΧΟΟΑΠ Πανόρμου 2010). Ακολουθούν οι επιχειρήσεις μεταποίησης οχημάτων επισκευών κ.λπ., επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων αλλά και παραδοσιακών εδεσμάτων που εδρεύουν κυρίως στις Δ.Ε. Εξωμβούργου και Δ.Ε. Τήνου. Μεταξύ αυτών είναι και οι μονάδες που λειτουργούν από τα Ν.Π.Ι.Δ. του Δήμου Τήνου, το Σφαγείο στην Τ.Κ. Στενής δυναμικότητας 1000 ΜΜΖ (Μονάδες Μεγάλων Ζώων), το Ελαιοτριβείο στην Τ.Κ. Κτικιάδου (πρώτη χρονιά λειτουργίας το 2011 με παραγωγή 76,7 τόνους λάδι), το τυροκομείο του Αγροτικού Συνεταιρισμού και μονάδες μεταποίησης ιδιωτών π.χ. οινοποιεία, ποτοποιεία, συσκευασίας τροφίμων.

Ο τριτογενής τομέας είναι ο πλέον ανεπτυγμένος και καταλαμβάνει κυρίαρχη θέση τόσο στο επίπεδο του Δήμου αλλά και σε επίπεδο Περιφέρειας και χώρας. Συνίσταται κυρίως στο εμπόριο και στις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου και του τουρισμού. Είναι δηλαδή, ο τομέας που παρέχει υπηρεσίες και εξασφαλίζει ολόκληρο το σύστημα διακίνησης και ανταλλαγών των πρώτων υλών και των αγαθών. Ο τριτογενής τομέας σημειώνει συνεχή ανοδική πορεία τις δύο

τελευταίες δεκαετίες, αποτελώντας το 2008 το εντυπωσιακό 80,8% του ΑΕΠ του Ν. Κυκλάδων. Στην Τήνο απασχολεί το 66,69 % του Ο.Ε.Π. με τον κλάδο του τουρισμού και εμπορίου να αναπτύσσονται δυναμικά. Οι λιανικές επιχειρήσεις εμπορίου κυριαρχούν στον κλάδο και ακολουθούν οι επιχειρήσεις εστίασης μαζί με αυτές της επισκευής οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσης, καθώς και οι ξενοδοχειακές. Ακόμα όμως και στο λιανικό εμπόριο πολλές επιχειρήσεις έχουν αμιγείς τουριστικές δραστηριότητες, αναδεικνύοντας τον τουρισμό ως τον κλάδο που υπερέχει έναντι όλων των υπολοίπων.

Ο Δήμος Τήνου το 2010 διέθετε 41 ξενοδοχειακές μονάδες, οι οποίες προσέφεραν 2.237 κλίνες, μέγεθος που αντιπροσωπεύει το 4,84% περίπου του συνόλου των ξενοδοχειακών κλινών στο Ν. Κυκλάδων και το 1,22% της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η υποδομή σε κλίνες κατατάσσει την Τήνο στην έκτη θέση μεταξύ των 22 νησιών των Κυκλάδων και στην ένατη μεταξύ των 36 νησιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Εκτός από τις ξενοδοχειακές μονάδες μεγάλο μέρος του τουρισμού της Τήνου διαμένει σε ενοικιαζόμενα δωμάτια, από τα οποία επίσημα νόμιμα καταγεγραμμένα είναι 198 σε όλο το νησί. Η χωροταξική κατανομή των καταλυμάτων στην Τήνο δεν είναι ομοιόμορφη. Όπως φαίνεται παρακάτω η περιοχή της Χώρας εμφανίζει πολύ μεγαλύτερη συγκέντρωση, κυρίως λόγω της ιδιαίτερης ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού και λόγω λειτουργίας του λιμανιού ως μοναδική πύλη των επισκεπτών. Από τη Δ.Ε. Εξωμβούργου συγκέντρωση παρατηρείται στην περιοχή των Κιονίων, ενώ από τη Δ.Ε. Πανόρμου ο Πύργος συγκεντρώνει τα περισσότερα ενοικιαζόμενα.

Στο Μητρώο του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων βρίσκονται καταγεγραμμένες 392 επιχειρήσεις στον κλάδο του εμπορίου και 208 επιχειρήσεις με αντικείμενο τον τουρισμό. Η Τήνος χαρακτηρίζεται ως νησί με μεγάλη επισκεψιμότητα γεγονός που επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία αφίξεων και αναχωρήσεων από το λιμάνι της Τήνου, τα οποία για το έτος 2010 το κατατάσσουν στην τρίτη θέση ανάμεσα στα νησιά των Κυκλάδων, με την Πάρο και τη Μύκονο να προηγούνται. Η πορεία των αφίξεων και αναχωρήσεων στην

Τήνο δείχνει συνεχή άνοδο μέχρι το 2004 που άγγιξε και το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων αναχωρήσεων επιβατών δηλαδή τα 1.232.602 άτομα. Από το 2004 μέχρι και το 2015 εμφανίζει σταδιακή πτώση που είναι συνεχής από το 2010 και ύστερα. Αξιοσημείωτο είναι ότι το 2015 εμφανίζει αρνητικό ρεκόρ 15ετίας με 728.273 αφίξεις-αναχωρήσεις.⁴

Στο νησί της Τήνου, ένα νησί με όλες τις προοπτικές για ανάπτυξη και τουριστική εκμετάλλευση, λαμβάνουν χώρα οι ετήσιες εκδηλώσεις της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths. Σε παρακάτω ενότητα περιγράφονται οι προαναφερθείσες δράσεις αλλά και ο σκοπός της συλλογικής δράσης, ως ιδέα η οποία συλλήφθηκε από τη συγκεκριμένους επιχειρηματίες του νησιού.

4.1 Η ιστορία της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths

Στο παρόν κεφάλαιο περιγράφεται η ιστορία της συλλογικής δράσης με την επωνυμία «Tinos Food Paths», τα βιωματικά δρώμενα που περιλαμβάνει, οι στόχοι της, αλλά και το νόημα ίδρυσής της. Η περιγραφή βασίζεται στα πρωτογενή δεδομένα που συλλέχθηκαν από την επιτόπια έρευνα στο νησί της Τήνου, μέσω των συνεντεύξεων που δόθηκαν από διάφορους συμμετέχοντες της

⁴ ΔΗΜΟΣ ΤΗΝΟΥ ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2014-2019, Α΄ ΜΕΡΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2016, <http://archive.data.gov.gr/dataset/a4647fef-bd1d-410b-9b6e-030268961285/resource/aed66a0c-ad59-4391-b5b8-937b3b7ad525/download/document.pdf>

δράσης καθώς και από δημοσιεύματα στον ηλεκτρονικό τύπο.



Εικόνα 6 Το λογότυπο της συλλογικής δράσης Tinós Food Paths (Πηγή: Facebook images)

Η ιδέα της Tinós Food Paths γεννήθηκε από δύο επιχειρηματίες εστίασης, τον ΑΒ και τον ΙΚ, πριν από οκτώ περίπου χρόνια. Οι νέοι τότε επιχειρηματίες, οι οποίοι κατάγονται από το νησί της Τήνου, προσχώρησαν στο Σύλλογο Υγειονομικού Ενδιαφέροντος λόγω έλλειψης μελών, έπειτα από παράκληση των υπόλοιπων επιχειρηματιών του νησιού. Ως τότε οι δύο επιχειρηματίες δεν γνωρίζονταν προσωπικά. Ως τα νεότερα ηλικιακά μέλη του συλλόγου και διαμέσου των συναντήσεών τους στα συμβούλια ανέπτυξαν μια γνωριμία και ξεκίνησαν να συζητούν το ενδεχόμενο για την υλοποίηση μιας δράσης. Η δράση θα είχε ως αρχικό στόχο την προώθηση της γαστρονομίας του νησιού αλλά και την καθιέρωση της Τήνου ως γαστρονομικό προορισμό. Αυτή τους τη σκέψη την επικοινωνήσαν σε έναν ακόμα επιχειρηματία του νησιού, τον ΕΖ, ο οποίος στο νησί της Τήνου θεωρείται από τους πιο καταξιωμένους επιχειρηματίες

εστίασης. Ο ΕΖ υποστηρίζει πως είχε παρόμοιες σκέψεις πριν τον προσεγγίσουν οι ΑΒ και ΙΚ και έτσι αποφάσισε να συμμετάσχει στην οργάνωση της δράσης. Στη τριάδα που δημιουργήθηκε προστέθηκε και η σύζυγος του τελευταίου, η ΗΘ, αλλά κι ένας ακόμα εστιατορας του νησιού, ο ΓΔ, ο οποίος συνδέεται συγγενικά με τον ΕΖ, αφού έχει παντρευτεί με την αδερφή του. Η ομάδα αυτή των πέντε ατόμων θεωρείται μέχρι και σήμερα ο ηγετικός πυρήνας του Tinus Food Paths, αφού ήταν οι πρώτοι που ξεκίνησαν να ασχολούνται και να οργανώνουν το εγχείρημα.

Η πρώτη τους σκέψη το 2014, πριν το πρώτο Tinus Food Paths που έλαβε χώρα το 2015, ήταν να διοργανώσουν ένα άτυπο τριήμερο συνέδριο καλώντας διάφορους ειδήμονες του χώρου της γαστρονομίας, όπως δημοσιογράφους γαστρονομικών περιοδικών, επιτυχημένους εστιατορες από την υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και επιτυχημένους παραγωγούς διαφόρων προϊόντων, όπως κρέατος, κρασιού, κ.α. Σκοπός της πρόσκλησης αυτής ήταν αφενός να διαφημιστεί η τοπική γαστρονομία της Τήνου αλλά να υπάρξει κι ένα είδος διαλόγου μεταξύ των επιχειρηματιών της Τήνου με τους εξωτερικούς καταξιωμένους -ο καθένας στον χώρο του- καλεσμένους. Το συνέδριο καλύφθηκε από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με βασικό στόχο να αποκτήσει το εγχείρημα αλλά και η Τήνος μια εξωστρέφεια. Αποσκοπούσαν στο να γίνει η Τήνος γνωστή στο ευρύτερο κοινό για την γαστρονομία της και για τα τοπικά της προϊόντα.

Το τριήμερο συνέδριο περιλάμβανε ομιλίες των καλεσμένων, ξεναγήσεις στα χωράφια όπου καλλιεργούνται τοπικά προϊόντα, ξεναγήσεις σε οινοποιεία και αμπελώνες αλλά και δείπνα σε εξωτερικούς χώρους του νησιού ή σε εστιατόρια. Στις ομιλίες των καλεσμένων θα μπορούσαν να παρευρεθούν όλοι οι επιχειρηματίες του νησιού και να συνδιαλλαχθούν μεταξύ τους ώστε να υπάρξει κάποια ανταλλαγή πληροφοριών. Για τον συντονισμό αυτών των ομιλιών προσκαλέστηκε και η ΝΞ, η οποία θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη αφού εργαζόταν για πολλά χρόνια ως δημοσιογράφος και κριτικός φαγητού, ποτού και εξόδων. Οι ξεναγήσεις στις καλλιέργειες ή στους αμπελώνες γίνονταν από τους

ιδιοκτήτες των χωραφιών. Αυτοί που θα μαγειρεύαν στα δείπνα επιλέγονταν έπειτα από κλήρωση, αφού πρώτα θα έπρεπε να έχουν δηλώσει συμμετοχή οικειοθελώς. Τα εστιατόρια των πέντε ατόμων του ηγετικού πυρήνα δεν έχουν πάρει μέρος στην κλήρωση από το πρώτο έτος διοργάνωσης Tinos Food Paths μέχρι και το τελευταίο, καθώς σκοπός τους είναι να αναδειχθούν όλοι οι εστιατορείς του νησιού από κάθε μέρος και κάθε είδους κατάσταση, κι όχι οι ίδιοι.

Η πρώτη απόπειρα διεξαγωγής φεστιβάλ στέφθηκε με επιτυχία. Τον πρώτο χρόνο οι εθελοντές ήταν περίπου 30, τον δεύτερο χρόνο περίπου 150 κι από τον τρίτο χρόνο κι έπειτα ο αριθμός των εθελοντών μπορεί να έφτασε και τους 400. Δημοσιογράφος του περιοδικού Αθηνόραμα περιγράφει τη δράση Tinos Food Paths ως «*μια μοναδική στον τομέα της, ετήσια εκδήλωση, που συνδέει τη γαστρονομία με τον άνθρωπο και την παράδοση και προβάλλει με μοναδικό τρόπο την άγνωστη πλευρά της Τήνου*» (Αθηνόραμα, Ντίνα Γκουρουμούτη, Μάιος 2019). Στο ηλεκτρονικό περιοδικό Protagon η δράση χαρακτηρίζεται ως «*μια συν-απόφαση. Να καταχωρηθεί το νησί ως προορισμός γεύσης αφού τα τοπικά του προϊόντα είναι πολύτιμα «πετράδια». Να προχωρήσει πέρα από την ταύτισή του με τον λατρευτικό τουρισμό προσκυνητών. Να μεταδοθεί, ότι μιλάμε για ένα νησί με 46 χωριά στα σπλάχνα του, το ένα πιο ωραίο από το άλλο*» (Protagon, Δημήτρης Μπούτος, Μάιος 2017). Όσοι από τους συμμετέχοντες στην έρευνα παρευρέθηκαν στα δείπνα αλλά και στις ξεναγήσεις μιλούν για «*μοναδικές βραδιές*» και «*μεγάλες συγκινήσεις*». Χαρακτηριστικά αναφέρονται δύο πηγές:

«...το θυμούνται όλοι ακόμα. Και οι προσκεκλημένοι και οι εθελοντές... Ήταν μια μοναδική βραδιά».

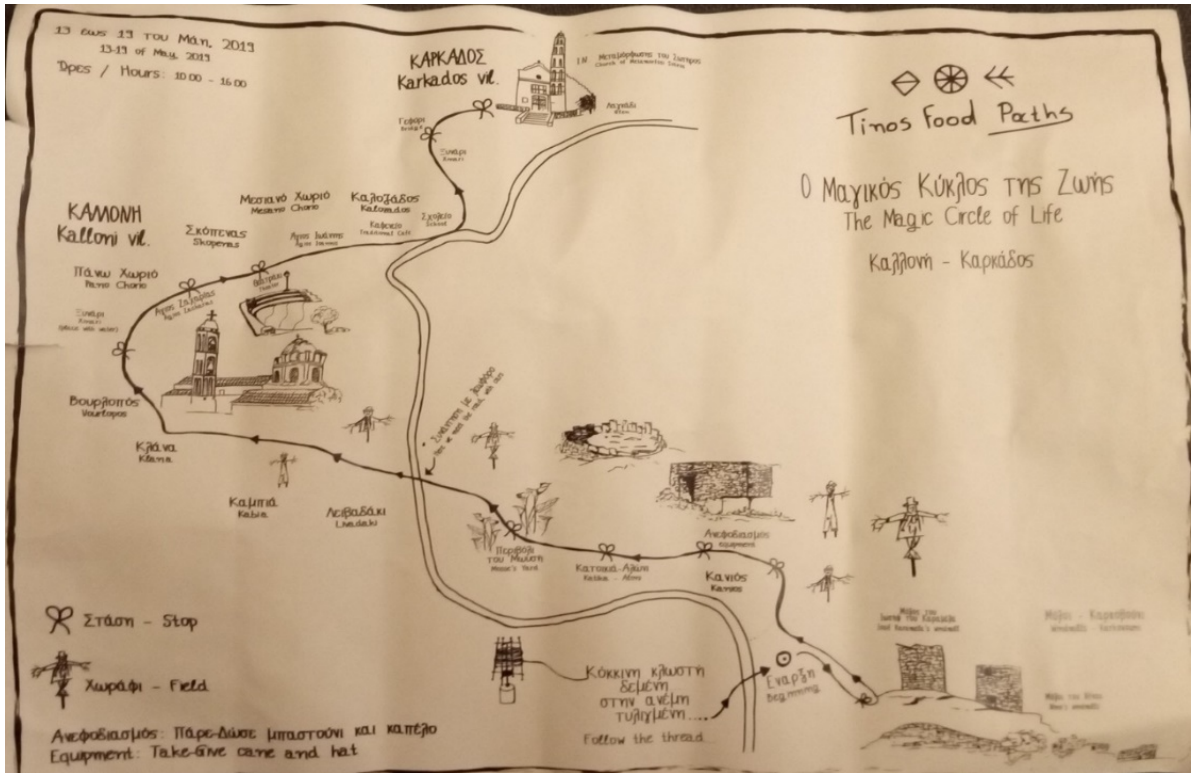
(ΟΠ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

«(...) ... το κείμενό μου αφορά την συγκίνηση που νιώσαμε όταν στη σχολή των Ουρσουλινών, στο δεύτερο Tinos Food Paths, που είναι από τις μεγαλύτερες συγκινήσεις που έχουμε υποστεί θα πω όσοι μετείχαμε τότε...».

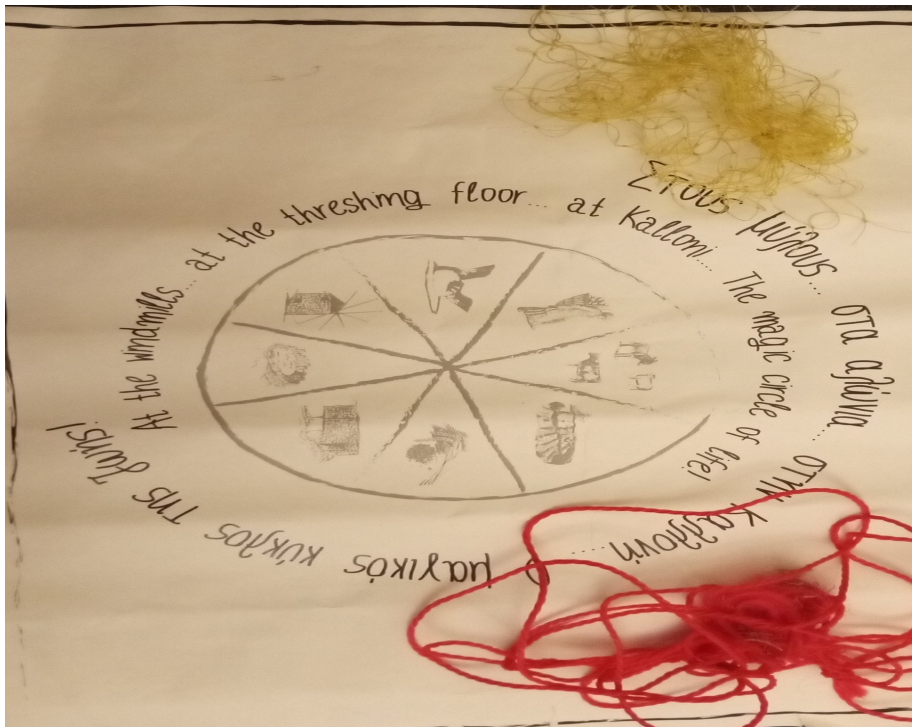
(ΨΩ, Επίτιμος καλεσμένος/Σύμβουλος Tinos Food Paths, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

Οι εκδηλώσεις των επόμενων ετών (2016, 2017, 2018, 2019) ξεκίνησαν να δομούνται διαφορετικά. Αρχικά, προστέθηκαν περισσότερες μαγειρικές δράσεις στη Χώρα της Τήνου -συγκεκριμένα στην περιοχή της ψαραγοράς- με καλεσμένους καταξιωμένους chef από όλη την Ελλάδα. Σκοπός της προσθήκης περισσότερων μαγειρικών δράσεων ήταν να κληθούν οι καλεσμένοι να μαγειρέψουν τα τοπικά προϊόντα με έναν διαφορετικό τρόπο έτσι ώστε να μπορέσουν οι ντόπιοι να δουν κι άλλους τρόπους διαχείρισης των προϊόντων που παράγουν ή χρησιμοποιούν. Η επιλογή της Ψαραγοράς ως τόπος διεξαγωγής των μαγειρικών δράσεων ήταν στρατηγική απόφαση, καθώς το συγκεκριμένο σημείο βρίσκεται στο κέντρο της Χώρας και το καθιστά προσιτό σε όποιον θέλει να συμμετάσχει, να παρακολουθήσει ή να προσφέρει εθελοντική βοήθεια.

Επιπλέον, αποφασίστηκε να διοργανωθούν διάφορες πολιτιστικές βιωματικές δράσεις σε διάφορα χωριά της ενδοχώρας της Τήνου. Στόχος των βιωματικών αυτών δράσεων ήταν να δοθεί δημοσιότητα και στα χωριά της Τήνου, τα οποία μέχρι και πριν τη περίοδο εκδηλώσεων της Tinos Food Paths δεν ήταν καθόλου τουριστικά, αλλά και να αναβιώσουν διάφορα γαστρονομικά έθιμα και να γνωστοποιήσουν την ιστορία του κάθε τόπου.



Εικόνα 7 Χάρτης διαδρομής βιωματικής δράσης Tinos Food Paths



Εικόνα 8 Ξόρκι για τις αγελοούδες/Κόκκινη κλωστή δεμένη-Υλικό από βιωματική δράση Tinos Food Paths

Τέλος, στα πλαίσια αυτής της γιορτής της γαστρονομίας και της προώθησης της τοπικότητας, η ΝΞ σε συνεργασία με τον ηγετικό πυρήνα του Tinos Food Paths ανέλαβε να διοργανώσει το event Aegean Cocktails & Spirits με την μορφή ενός workshop. Το workshop είχε ως αντικείμενο την παραγωγή cocktails με βάση διάφορα ελληνικά αποστάγματα, όπως το τσίπουρο και το ούζο, προσθέτοντας και παραδοσιακά τηνιακά προϊόντα ως συμπληρωματικά υλικά.

4.2 Aegean Cocktails & Spirits

Το Aegean Cocktails & Spirits είναι μια πρωτοβουλία για επαναπροσδιορισμό των ελληνικών αποσταγμάτων στην ελληνική και διεθνή αγορά. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία διοργανώθηκε για πρώτη φορά το 2016 με την μορφή ενός εργαστηρίου (workshop). Διοργανώνεται από το 2016 και σε άλλα μέρη της Ελλάδας, κι έχει ως στόχο να προωθήσει τα ελληνικά αποστάγματα και να τα τοποθετήσει στα bars τόσο της χώρας της όσο και του εξωτερικού. Μέσω του Aegean Cocktails & Spirits και της δράσης του προσκαλούνται στο νησί κορυφαίοι bartenders διεθνούς βεληνεκούς, δημοσιογράφοι και opinion leaders αποσταγμάτων, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα ελληνικά αποστάγματα για να δημιουργήσουν νέες γεύσεις cocktail προσθέτοντας και τοπικά προϊόντα σε αυτά. Η συγκεκριμένη δράση αφενός γνωστοποιεί σε καταξιωμένους ανθρώπους του εξωτερικού τα παραδοσιακά προϊόντα της Τήνου κι αφετέρου προβάλλει την Τήνο σε ένα ακόμα μεγαλύτερο σε εμβέλεια και νεότερης ηλικίας κοινό.

4.3 Οι πυλώνες δράσης του Tinos Food Paths

Έπειτα και από το δεύτερο Tinos Food Paths το 2016 άρχισε να δομείται η έννοια των δύο πυλώνων δράσης όπως αναφέρουν και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Ο ένας πυλώνας αποτελούσε τις δράσεις για προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Τήνου σε συνάρτηση πάντα με την γαστρονομία του νησιού και ο άλλος πυλώνας θα εστίαζε κυρίως στην δημιουργία συνεργασιών μεταξύ των επιχειρηματιών του νησιού και στην εκπαίδευση και ενημέρωση του πρωτογενούς, του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα

παραγωγής της Τήνου ως προς τις ανάγκες της αγοράς αλλά και ως προς την εκμάθηση βέλτιστων τεχνικών παραγωγής, μεταποίησης και εστίασης.

Η διεξαγωγή του φεστιβάλ λαμβάνει χώρα την δεύτερη εβδομάδα του Μαΐου σε ετήσια βάση. Η συγκεκριμένη ημερομηνία επιλέγεται στοχευμένα, εξυπηρετώντας τον σκοπό της επιμήκυνσης της σεζόν, γεφυρώνοντας το χάσμα που υπήρχε στον τουρισμό μεταξύ της περιόδου του Πάσχα και του Ιουνίου, όπου και ξεκινάει επίσημα η εαρινή περίοδος. Ωστόσο, τα τελευταία δύο χρόνια, λόγω της πανδημίας που οφείλεται στον ιό Covid-19, έχουν ανασταλεί όλες οι δράσεις του Tinos Food Paths.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας τα οποία είναι χρήσιμα για την απάντηση των κύριων ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας μελέτης. Τα ερωτήματα που καλείται να απαντήσει ο ερευνητής είναι αφενός με ποιο τρόπο η ομάδα της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths οργανώνεται για να επιτύχει τους στόχους της και αφετέρου το ποια είναι τα κίνητρα των συμμετεχόντων αυτής της συλλογικής δράσης. Για την απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων αναλύονται το μοντέλο οργάνωσης του εγχειρήματος, καθώς και οι ρόλοι του καθενός από τους ερωτηθέντες, τα κίνητρά τους και οι στόχοι τους. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι σχέσεις που έχουν οι συμμετέχοντες μεταξύ τους, αλλά και η ύπαρξη προϋπαρχουσών συνεργασιών που πιθανόν να τέθηκαν ως βάση για την παρούσα συνεργασία. Σημαντικό ρόλο στην έρευνα διαδραματίζουν και τα αποτελέσματα που αφορούν τις αλλαγές τις οποίες έχει επιφέρει στο νησί το Tinos Food Paths αλλά και τις επιπτώσεις που έχει το φεστιβάλ στην Τήνο, στους κατοίκους και τους επιχειρηματίες του νησιού. Τέλος, παρουσιάζονται τα προσωπικά και επαγγελματικά οφέλη των συμμετεχόντων στην έρευνα μέσα από την συνεισφορά τους στη συλλογική δράση Tinos Food Paths.

5.1 Μοντέλο Οργάνωσης

Σε αυτήν την ενότητα γίνεται προσπάθεια ανάλυσης και κατανόησης του τρόπου με τον οποίο οργανώνεται η συλλογική δράση Tinos Food Paths. Όπως έχει προαναφερθεί, η τουριστική σεζόν στην Τήνο ξεκινάει τον Μάιο και τελειώνει Οκτώβριο. Τα περισσότερα καταστήματα στο νησί κλείνουν τέλος Σεπτεμβρίου, αλλά κάποια κλείνουν και τέλη Οκτωβρίου ενώ πολύ λίγα δεν κλείνουν καθόλου. Τα εστιατόρια του ηγετικού πυρήνα, των πρωτεργατών της δράσης (των ΓΔ, ΑΒ ΕΖ και της ΗΘ) κλείνουν τέλος Οκτωβρίου. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με την επιχείρηση εστίασης του ΙΚ, όπου συνήθως οι διάφορες εκδηλώσεις, τις οποίες αναλαμβάνει, πραγματοποιούνται μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου. Αφού λοιπόν οι επιχειρήσεις τους κλείνουν κάπου στα τέλη του

φθινοπώρου και αφού έχει μεσολαβήσει ένα διάστημα ξεκούρασης με την οικογένειά τους, γίνεται μια αρχική συνάντηση των πέντε αυτών ατόμων γύρω στον Νοέμβριο, όπου τα θέματα συζήτησης αφορούν τα νέα τους και τις εμπειρίες τους από το καλοκαίρι που πέρασε. Ο ΑΒ αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Αλλά ξέρω ότι κάθε χρονιά λέμε μόλις τελειώσει ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ. Αλλά δεν γίνεται ποτέ... θα συναντηθούμε την πρώτη φορά και δεν θα μιλάει κανένας για το Food Paths, θα τρώμε θα πίνουμε και θα λέμε ό,τι έχει συμβεί μες στην σεζόν, βλακείες, χαζά πράγματα και κάποια στιγμή θα πετάξει ένας την κλασσική κουβέντα... Παιδιά θα κάνουμε τίποτα φέτος; Κι εκεί στην αρχή θα επικρατήσει παγωμάρα, δεν θα μιλήσει κανένας γιατί όποιος τολμήσει και μιλήσει και πει ναι...».

(ΑΒ, , Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Επομένως, μιας και η απάντηση των υπολοίπων είναι πάντα θετική, ξεκινούν και κανονίζουν τι θα κάνουν την επόμενη χρονιά. Τα τελευταία έτη, στις επόμενες συναντήσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα μέσα στον Δεκέμβριο συμμετέχει και η κ. ΑΜ, η οποία ανέλαβε όλα τα logistics τα τελευταία δύο χρόνια διεξαγωγής του φεστιβάλ. Οι συναντήσεις του πυρήνα με την κ. ΑΜ γίνονται διαδικτυακά, μιας και εκείνη ζει μόνιμα στην Αθήνα. Στο στάδιο της λήψης της απόφασης σχετικά με το αν θα διεξαχθεί φεστιβάλ ή όχι την επόμενη χρονιά, εφόσον η απόφαση είναι θετική, ενημερώνεται και η κ. ΝΞ, η οποία είναι υπεύθυνη για το εναρκτήριο εργαστήριο Aegean Cocktails & Spirits το οποίο είναι αφιερωμένο στο και αφορά την προώθηση των ελληνικών αποσταγμάτων και φιλοξενείται από τη Tinos Food Paths.

Η κ. ΝΞ είναι απαραίτητο να ενημερωθεί έγκαιρα, καθώς οι καλεσμένοι του Aegean Cocktails & Spirits είναι καταξιωμένοι bartenders από το εξωτερικό, δημοσιογράφοι ή επηρεαστές γνώμης (opinion leaders), επίσης ερχόμενοι από το εξωτερικό. Επομένως είναι σημαντικό να αποφασιστεί μέσα στον Δεκέμβριο η ακριβής ημερομηνία διεξαγωγής της δράσης Tinos Food Paths ώστε οι καλεσμένοι του Aegean Cocktails & Spirits όντας ερχόμενοι από το εξωτερικό να μπορέσουν να προγραμματίσουν και να συντονίσουν το ταξίδι τους στην Ελλάδα έγκαιρα.

Μέσα στον Δεκέμβριο, αφού έχει αποφασιστεί και η ημερομηνία διεξαγωγής, ξεκινούν οι πιο τακτικές συναντήσεις για να βρουν αρχικά το χωριό που θα επιλεγεί να φιλοξενήσει τις πολιτιστικές βιωματικές δράσεις αλλά και για να οργανώσουν τις ίδιες αυτές δράσεις που θα αναδείξουν το κάθε μέρος. Σε αυτό το στάδιο ξεκινούν και δημιουργούνται υποομάδες για να μπορούν να διαχωριστούν καλύτερα οι αρμοδιότητες και να μπορέσει ο καθένας να προσφέρει στο κομμάτι που είναι πιο ικανός αλλά και εκεί όπου αρέσκεται να αφιερώνει χρόνο. Όσον αφορά την επιλογή του χωριού που αναδεικνύεται κάθε χρόνο μέσω της Tinós Food Paths, αυτή γίνεται είτε μέσω πρότασης από τους χωριανούς ή κάποιους επιφανείς εστιατορές του, είτε μέσω της καλλιτεχνικής/δημιουργικής ομάδας της δράσης.

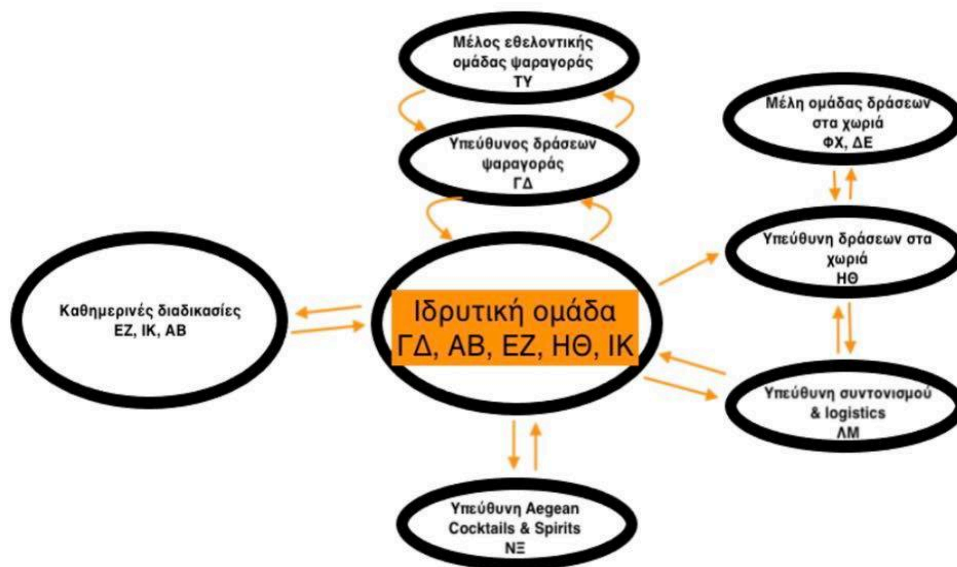
Η καλλιτεχνική ομάδα της δράσης αποτελείται από τις γυναίκες που συμμετέχουν, με ηγέτιδα την ΗΘ. Στην ομάδα αυτή ανήκουν επτά ή οκτώ επιπλέον άτομα, μέσα σε αυτά και η ΔΕ, η ΦΧ αλλά και η ΛΜ. Η ΗΘ είναι εκείνη που θα ασχοληθεί με το καλλιτεχνικό κομμάτι της Tinós Food Paths, με τις δράσεις που θα πραγματοποιηθούν σε κάθε μέρος, με το τι θα οργανωθεί και πως, φυσικά πάντα με την βοήθεια των υπόλοιπων κοριτσιών. Οι ιδέες ξεκινούν από την ΗΘ και χτίζονται από όλους τους υπόλοιπους. Βασικό ρόλο σε όλη την προετοιμασία για τις καλλιτεχνικές, πολιτιστικές και βιωματικές δράσεις παίζει και ο βιβλιοθηκάριος του νησιού, ο οποίος, ως λαογράφος, βοηθά την καλλιτεχνική ομάδα κατευθύνοντάς την στο τι πρέπει να διαβάσει για να μάθει πράγματα για τον τόπο, το παρελθόν του και τα παλιά έθιμά του, ώστε να μπορέσουν να τα αναβιώσουν με όσον το δυνατόν πιο αυθεντικό τρόπο. Ταυτόχρονα, τα υπόλοιπα τέσσερα άτομα του πυρήνα, ο ΕΖ, ο ΓΔ, ο ΑΒ και ο ΙΚ ασχολούνται με τα διαδικαστικά κομμάτια της δράσης. Διαχειρίζονται όλους τους χορηγούς, είναι εκείνοι οι οποίοι θα επικοινωνήσουν με τους ξενοδόχους για να ζητήσουν δωμάτια, με τις ακτοπλοϊκές γραμμές για να προμηθευτούν εισιτήρια, με τις εταιρίες ενοικίασης για να εξασφαλίσουν μεταφορικά μέσα (αυτοκίνητα, δίκυκλα ή πολλές φορές ακόμα και ΚΤΕΛ). Επίσης, είναι εκείνοι που θα ζητήσουν διάφορες χορηγίες, από υλικά μέχρι και χρήματα.

Η επιλογή των καλεσμένων κάθε χρόνο γίνεται από τα πέντε άτομα, οι οποίοι αποτελούν τον πυρήνα του εγχειρήματος. Στο κομμάτι επιλογής των καλεσμένων βοηθούν συμβουλευτικά και κάποιοι τους οποίους οι συνεντευξιαζόμενοι αποκαλούν μέντορες. Στο συντονισμό βοηθά σημαντικά και η ΛΜ, η οποία έχει αναλάβει τη σύνταξη όλων των δελτίων τύπου, τις επαφές με δημοσιογράφους, τις προσκλήσεις των καλεσμένων αλλά και κάποιους χορηγούς. Οι αρμοδιότητες χωρίζονται με βάση τις σχέσεις που έχει ο καθένας με τον κάθε επαγγελματία του νησιού ή με εξωτερικούς χορηγούς, συνεργάτες, επαγγελματίες.

Τα παραπάνω συμβαίνουν κατά τον χρόνο προετοιμασίας της δράσης Tinos Food Paths. Οι συναντήσεις, όσο πλησιάζει ο καιρός της έναρξης της δράσης, πληθαίνουν και η κάθε ομάδα μπορεί να συναντιέται ακόμα και τέσσερις με πέντε φορές την εβδομάδα. Σύμφωνα με τους διοργανωτές, την εβδομάδα πριν από, αλλά και κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ, οι ομάδες είναι σχεδόν όλη την ημέρα μαζί. Φτάνοντας στη διεξαγωγή της εβδομάδας των δράσεων, η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι συνεχής.

Κατά τη διάρκεια της Tinos Food Paths, η ΗΘ βρίσκεται σχεδόν πάντα στις δράσεις που λαμβάνουν χώρα στα χωριά, επιβλέποντάς τις και βοηθώντας στην υλοποίησή τους. Μοιράζει αρμοδιότητες στους υπόλοιπους εθελοντές και ηγείται των διαδρομών αλλά και των μαγειρεμάτων που πραγματοποιούνται εκεί. Ο ΓΔ ηγείται των δράσεων που πραγματοποιούνται στην παραγορά. Συνεργάτης του στο κομμάτι της παραγοράς είναι ένας ακόμα επαγγελματίας εστίασης του νησιού, ο ΖΗ. Ο ΑΒ, ο ΕΖ και ο ΙΚ έχουν έναν περισσότερο εποπτικό ρόλο, αλλά ταυτόχρονα και έναν ρόλο πιο συντονιστικό. Βρίσκονται πάντα όπου χρειαστεί για να επιλύσουν τυχόν προβλήματα και να βοηθήσουν όπου χρειαστεί. Κάθε μέρα κάνουν και κάτι διαφορετικό, από μεταφορά και στήσιμο υλικών για κάποια εκδήλωση, μεταφορά καλεσμένων από τον ένα τόπο δράσης στον άλλο, μέχρι και διαχείριση παραπόνων ή αντικατάσταση ατόμων σε περίπτωση απουσίας τους λόγω ανωτέρας βίας.

Όσον αφορά τις αρμοδιότητες του κάθε εθελοντή, ο οποίος δεν ανήκει σε κάποια συγκεκριμένη ομάδα και θέλει να βοηθήσει, τα τελευταία δύο χρόνια συντάχθηκε ένας πίνακας, ο οποίος περιλάμβανε τις δράσεις, καθώς και τον τόπο και την ώρα διεξαγωγής τους. Ο κάθε εθελοντής που ήθελε να συμμετάσχει μπορούσε να δει ποια δράση αλλά και ποια ώρα τον εξυπηρετεί και συμπλήρωνε το όνομά του αντίστοιχα. Με αυτόν τον τρόπο ήταν γνωστό τι δυναμικό υπήρχε σε κάθε εκδήλωση, που χρειάζονταν περισσότερη και που λιγότερη βοήθεια, με αποτέλεσμα να οργανώνεται πιο αποτελεσματικά η κατανομή των υποχρεώσεων. Τέλος, από όταν ξεκίνησε η κ. ΛΜ να ασχολείται πιο ενεργά με το συντονισμό και τα logistics της Tinos Food Paths, μπόρεσαν να καταγράψουν για πρώτη φορά σε ηλεκτρονικά αρχεία και αρκετές λεπτομέρειες που αφορούν τα κόστη, τις ποσότητες των προϊόντων που χρησιμοποιούνται για κάθε εκδήλωση, τις υπηρεσίες, τους καλεσμένους, τους χορηγούς κ.α. σημαντικά στοιχεία.



Εικόνα 9 Μοντέλο οργάνωσης της ομάδας Tinos Food Paths (Δελή Γεωργία-Άρτεμις)

Στο παραπάνω διάγραμμα απεικονίζεται το μοντέλο οργάνωσης και ο διαχωρισμός των υποχρεώσεων του κάθε ατόμου που εμπλέκεται με την

διοργάνωση της συλλογικής δράσης και συμμετείχε στην έρευνα. Ο προσανατολισμός των βελών απεικονίζει την άμεση σχέση που έχουν τα μέλη μεταξύ τους καθώς και από που προέρχεται η κάθε αρμοδιότητα αλλά και ποιος την εκτελεί.

Στην τρέχουσα ενότητα προσεγγίζεται και αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο η ομάδα της Tinos Food Paths καταφέρνει με επιτυχία να οργανώνεται, καθώς γίνεται και προσπάθεια κατανόησης των ρόλων του κάθε συμμετέχοντα. Παρακάτω, γίνεται αναφορά στα κίνητρα και τους στόχους των συμμετεχόντων της έρευνας στην συλλογική δράση Tinos Food Paths.

5.2 Κίνητρα ερωτηθέντων ως προς την συμμετοχή τους στην δράση Tinos Food Paths

Στην τρέχουσα ενότητα αναλύονται τα κίνητρα και οι στόχοι των συμμετεχόντων στην δράση Tinos Food Paths. Η εύρεση και η ανάλυση των κινήτρων των συμμετεχόντων είναι και ένα από τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης. Δεκατέσσερις από τους 16 ερωτηθέντες, ποσοστό 87,5%, ως κύριο κίνητρό τους αναγνωρίζουν την αγάπη για το νησί της Τήνου, είτε κατάγονται από αυτό είτε όχι. Συγκεκριμένα, ο εθελοντής TY αναφέρει:

«Κοίταξε να δεις, το κίνητρο το δικό μου ήταν η αγάπη μου για το νησί. Δεν είχε να κάνει με την γαστρονομία. Ό,τι φεστιβάλ και να γινόταν με οποιοδήποτε αντικείμενο που θα μπορούσα να προσφέρω εγώ θα το έκανα και θα το κάνω. Το βασικό μου κίνητρο είναι η αγάπη μου για το νησί».

(TY, Εθελοντής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 21/10/2021)

Όσον αφορά τα κίνητρα των χορηγών οι οποίοι είναι τρεις στους 16 ερωτηθέντες και καταλαμβάνουν το 18,75% του δείγματος, φαίνεται πως πέρα από την αγάπη τους για το μέρος και την προαγωγή του τόπου, βασικός στόχος μέσω της συμμετοχής τους στην συλλογική αυτή δράση ήταν να διαφημιστούν τα προϊόντα τους και να προαχθούν στο ευρύ κοινό. Ενδεικτικά, ένας εκ των δύο οινοποιών που ερωτήθηκαν ποιο ήταν το κίνητρό τους απάντησε:

«Κίνητρο ήταν να διαφημιστεί το πρώτο μας κρασί, να γίνουμε κάπως γνωστοί, σου ξαναλέω δεν είχαμε καμία επαφή με το χώρο.. Στόχος μας

είναι, και μας το γέννησε αυτό σαν επιθυμία το Tinos Food Paths, να ασχοληθούμε με τις ποικιλίες του νησιού...».

(ΡΣ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 18/10/2021)

Όσον αφορά τον ηγετικό πυρήνα της ομάδας του Tinos Food Paths, το κυρίαρχο κίνητρο ήταν να προαχθεί ο πρωτογενής τομέας παραγωγής μέσω της συνεργασίας του με τον δευτερογενή τομέα μεταποίησης αλλά και με τα καταστήματα εστίασης του νησιού. Ταυτόχρονα, στόχος τους ήταν να εδραιωθεί η Τήνος ως ένας γαστρονομικός προορισμός της Ελλάδας, μέσω της βελτίωσης των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρει. Κάποιες από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων παρατίθενται παρακάτω:

«(Κίνητρο ήταν) ... η προαγωγή της πρωτογενούς παραγωγής, δηλαδή συνεργασία, συνέργεια.. με τους αγρότες μας, προαγωγή του νησιού μας. Στόχος να είναι γαστρονομικός προορισμός το νησί μας, η καλύτερευση του τελικού προϊόντος... αλλά όλα αυτά μάλλον μέχρι χθες. Νομίζω ότι στα επόμενα χρόνια αυτό που θα χρειαστεί να κάνει το Tinos Food Paths είναι να επαναφέρει την Τήνο στις γραμμές που είχε και να μην ξεφύγει να πάει απέναντι (Μύκονο)».

(ΓΔ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 17/10/2021)

«Το κίνητρο είναι να συνεργαστούμε... να περάσουμε ωραία, να κάνουμε κάτι σοβαρό κι εποικοδομητικό».

(ΗΘ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 20/10/2021)

«Ο σκοπός αυτής της ιστορίας δεν έχει κάποιο άλλο νόημα από το να καταφέρουν αυτοί που έχουν μείνει στα χωράφια και στην κτηνοτροφία στο νησί να πληρωθούν καλύτερα, να έχουν καλύτερη κι ευκολότερη παραγωγή με την συμβουλή του ειδικού.. αλλά δεν υπάρχουν γεωπόνοι εδώ. Δηλαδή να είναι εδώ πέντε γεωπόνοι μες στα χωράφια τους. Και να τους βοηθάνε... ή με τα ζωντανά τους. Υπάρχει ένας γιατρός; Ψάχνουν να βρουν κτηνίατρο να τους βοηθήσει σε μια γέννα. Οπότε ο απώτερος στόχος όταν συνειδητοποιήσαμε ότι τα εστιατόρια το μόνο που κάνουν είναι να πουλάνε το νησί, ειδικά κάποια από αυτά πολύ περισσότερο, και αυτό να γίνει συνείδηση.. ε, συνειδητοποιήσαμε ότι πρέπει να πάμε εκεί, σε αυτούς.. Να βοηθήσουμε όσο γίνεται αυτούς τους ανθρώπους».

(ΕΖ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 21/10/2021)

Μία ακόμη απάντηση η οποία συμφωνεί με όσα δήλωσαν τα παραπάνω μέλη του ηγετικού πυρήνα της ομάδας της Tinos Food Paths, είναι κι αυτή της ΛΜ, η οποία εκτός από το κίνητρο της προαγωγής του τόπου καταγωγής της, της Τήνου, μιλάει για το αίσθημα του αλτρουισμού που την διακατέχει. Αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Λοιπόν, το κίνητρο είναι ότι είμαι αλτρούστρια, μου αρέσει να προσφέρω και παίρνω πολύ μεγάλη ικανοποίηση και ηθική και δημιουργική. Και βγαίνει ένα αποτέλεσμα πάρα πολύ ωραίο και μεγάλο... οπότε μου αρέσει. Γιατί γίνεται κάτι ουσιαστικό, δυνατό και για την Τήνο και για την Ελλάδα. Είναι πολύ σημαντικό. Υπάρχει ένα όραμα πίσω από αυτό και προβάλλουμε μαγικά πράγματα που η Ελλάδα θα έπρεπε να προβάλλει. Όπως είναι η γαστρονομία της, ο πολιτισμός της και όλο αυτό βγαίνει πολύ δημιουργικά ρε παιδί μου... με πολλούς ανθρώπους που ο ένας μπλέκει με τον άλλον τις ιδέες του. Είναι μαγικό αυτό το εγχείρημα όλο».

(ΛΜ, Operation Manager Tinos Food Paths 2018/2019, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 12/11/2021)

Απώτερος στόχος όλων ήταν να βελτιωθεί και το οικονομικό επίπεδο όλων των επιχειρήσεων συνολικά στο νησί μέσω της δράσης Tinos Food Paths. Όπως σχολιάζει παρακάτω ο ΙΚ όταν ερωτήθηκε ποιο ήταν το κίνητρό του, μέσα από την ευρύτερη ανάδειξη του νησιού οι επιχειρηματίες θα βρίσκονταν σε θέση να αυξήσουν και το εισόδημά τους εκμεταλλευόμενοι την δημοσιότητα που θα λάμβανε ο τόπος αλλά και τις γνώσεις που θα προσφέρονταν μέσω των δράσεων που διαδραματίζονταν στα πλαίσια των εκδηλώσεων. Η ακριβής απάντηση του ΙΚ ήταν:

«(Το κίνητρο ήταν) ... οικονομικό. Να έχω περισσότερη δουλειά, όλοι. Προφανώς... μέσα από την ανάδειξη της Τήνου θα είχαμε οικονομικό όφελος όλοι. Δεν κρύβεται κανένας εδώ... δεν είμαστε πλούσιοι να πεις ότι το κάνουμε για την Τήνο μόνο. Προφανώς από την Τήνο φτιάχνουμε ένα πολύ ωραίο πλαίσιο που θα ωφεληθούμε κι εμείς οικονομικά. Εγώ αυτό που ήθελα να προσφέρω ήταν και για να αναδειχτώ σαν προσωπικότητα αλλά να βοηθήσω και σαν προσωπικότητα μέσα εκεί. Να βρω χώρο σε κάτι τέλειο και να το πάω μπροστά, να είμαι ενεργός εκεί. Αλλά όλοι... όλοι, όλοι το λέγαμε από την αρχή, δεν είναι ότι σκεφτόμασταν τα λεφτά απαραίτητα. Αλλά το πως θα έρθουν καλύτερες μέρες για μας, κατάλαβες;».

(IK, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 20/10/2021)

Στις απαντήσεις ως προς την ερώτηση «ποιο ήταν το κίνητρό σας για να συμμετάσχετε στην δράση Tinos Food Paths;», συμπεριλαμβάνονται και προσωπικά κίνητρα, όπως για παράδειγμα η ανάγκη του να ανήκει κάποιος σε μια ομάδα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απάντηση της εθελόντριας ΔΕ:

«Πιστεύω πως αν δεν ενταχθείς στο μέρος που είσαι και αν δεν το αφουγκραστείς και αν δεν προσπαθήσεις να κάνεις λίγο την ζωή σου εκεί πέρα δεν αλλάζεις και κάτι... το θέμα είναι να αλλάζεις και κάτι. Πολύ σημαντικό ήταν η συνεργασία, πάρα πολύ βασικό και ο σκοπός όλων ήταν να ακουστεί η Τήνος παραπάνω. Να μεγαλώσει η σεζόν, να βοηθηθούν τα μαγαζιά κι αυτόματα όλα είναι αλληλένδετα... και οι δουλειές αυξάνονται. Αλλά περισσότερο ήταν η ανάγκη να ενταχθείς σε κάτι το οποίο μπορεί να έκανε και την ζωή σου λίγο καλύτερη...».

(ΔΕ, Εθελόντρια Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 17/10/2021)

Σημαντικό κίνητρο αποτελούν και οι ίδιοι οι διοργανωτές της συλλογικής αυτής προσπάθειας Tinos Food Paths. Συγκεκριμένα, δύο από τους 16 ερωτηθέντες δήλωσαν πως η συμμετοχή τους βασίστηκε σε ένα μεγάλο βαθμό από τα άτομα που τους προσέγγισαν και τους γνωστοποίησαν τις βλέψεις τους και τα σχέδιά τους όσον αφορά την διοργάνωση της Tinos Food Paths. Η εθελόντρια ΦΧ δήλωσε:

«Με ενέπνευσαν οι άνθρωποι και η ιδέα. Καταρχάς τους ανθρώπους που μου το είπαν τους εκτιμούσα πολύ οπότε είναι αλλιώς όταν σε καλεί κάποιος να κάνετε κάτι και τον εκτιμάς.. και αλλιώς όταν νιώθεις ότι δεν συμπλέεις. Οι άνθρωποι και η ιδέα της συνεργασίας και της γνωριμίας του νησιού».

(ΦΧ, Εθελόντρια Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

Η ΝΕ, συντονίστρια των ομιλιών στη πρώτη προσπάθεια διεξαγωγής Tinos Food Paths και μετέπειτα διοργανώτρια του εργαστηρίου Aegean Cocktails & Spirits, συμφωνώντας με την παραπάνω άποψη, σχολιάζει:

«Λοιπόν, το κίνητρό μου ήταν αρχικά η αγάπη μου για το νησί νομίζω. Και ουσιαστικά όταν είσαι σε έναν χώρο και βλέπεις ότι μπορείς να βοηθήσεις ανθρώπους που δεν τους ήξερα αλλά σου είναι συμπαθείς.. ξέρεις.. δηλαδή αυτό που έχω μάθει και στην επαγγελματική μου ζωή είναι ότι αν κάπου βοηθάς επειδή το θέλεις μετά μπορεί να έρθει και κάτι άλλο».

(ΝΞ, Σύμβουλος Tinos Food Paths/ Διοργανώτρια Aegean Cocktails & Spirits, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

Στα κίνητρα συμμετοχής εμπεριέχεται και η θέληση για εκμάθηση τεχνικών, η παρακολούθηση σεμιναρίων, η ανταλλαγή πληροφοριών στον γαστρονομικό και επιχειρηματικό κλάδο αλλά και η ανακάλυψη νέων τάσεων. Ο ΨΩ, ομιλητής, επίτιμος καλεσμένος και σύμβουλος της ομάδας Tinos Food Paths δήλωσε χαρακτηριστικά:

«Το αγαπάω πάρα πολύ, συμβαίνουν πράγματα που θέλω να τα γνωρίζω, μαθαίνω πράγματα... για μένα είναι πολύ μεγάλο κέρδος και τα σεμινάρια που έχουν γίνει κατά καιρούς να τα παρακολουθώ...».

(ΨΩ, Σύμβουλος/Επίτιμος καλεσμένος Tinos Food Paths, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, τα κίνητρα των συμμετεχόντων είναι κοινά με μικρές διαφοροποιήσεις στα επιπλέον κίνητρά τους. Η προαγωγή του τόπου και της γαστρονομίας του, καθώς και η συμμετοχή σε μία συλλογική ενέργεια που περιλαμβάνει όλους τους επιχειρηματικούς κλάδους της Τήνου είναι τα κυρίαρχα κίνητρα των ερωτηθέντων. Σε επόμενη ενότητα αναλύονται τα κόστη συμμετοχής των ατόμων που πήραν μέρος στη συγκεκριμένη μελέτη.

5.3 Κόστη και προσφορά συμμετεχόντων έρευνας στο Tinos Food Paths

Στην συγκεκριμένη ενότητα αναλύονται τα κόστη κάθε ενός από τους ερωτηθέντες καθώς και η προσφορά τους στο εγχείρημα Tinos Food Paths. Ως μεταβλητή τα κόστη διαχωρίστηκαν σε χρόνο εθελοντισμού, προϊόντα ή υλικά που χρειάζονται για τις δράσεις που πραγματοποιούνται στην παραγορά, στις δράσεις βιωματικού πολιτιστικού χαρακτήρα που συμβαίνουν στα χωριά αλλά και στα δείπνα που ετοιμάζονται για τους καλεσμένους, χρήματα και υπαλληλικό προσωπικό του κάθε ενός από τους επιχειρηματίες.

Ο ηγετικός πυρήνας της δράσης Tinos Food Paths, ο οποίος απαρτίζεται από τους ΑΒ, ΓΔ, ΕΖ, ΗΘ και ΙΚ, είναι εκείνος που προσφέρει τα περισσότερα από όσα προαναφέρθηκαν. Απαντώντας στην ερώτηση «πόσο χρόνο διαθέτετε κατά την εβδομάδα διεξαγωγής των δράσεων της Tinos Food Paths;» η απάντηση και

των πέντε ήταν ίδια, λέγοντας πως όσο χρόνο έχουν τον διαθέτουν εκεί. Χαρακτηριστικά ο ΙΚ αναφέρει:

«Αυτό που έχω δώσει είναι πολύ προσωπικός χρόνος και θα σου πω το 2019 καταλήξαμε εμείς οι τέσσερις -και η ΗΘ μέσα- να είμαστε κουρέλια και στο λέω πολύ χύμα. Ήμασταν εξαντλημένοι για να κάνουμε το φεστιβάλ».

(ΙΚ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

Εκτός από τον χρόνο τους τα άτομα του πυρήνα διαθέτουν και σκεύη, επίπλα αλλά και προϊόντα ή φαγητό από τα καταστήματά τους καθώς όλοι έχουν καταστήματα εστίασης. Επιπρόσθετα, αν υπάρχει ανάγκη για επιπλέον άτομα σε κάποια από τις δράσεις είναι διατεθειμένοι να προσφέρουν και το προσωπικό των καταστημάτων τους. Αναφορά γίνεται και σε χρηματικές ανάγκες που προέκυψαν κατά την διεξαγωγή των ετήσιων δράσεων, τις οποίες κλήθηκαν να καλύψουν οι ίδιοι μοιράζοντας το χρηματικό κόστος δια τέσσερα (ο ΕΖ με την ΗΘ είναι παντρεμένοι και στην κατανομή του κόστους λειτουργούν ως μονάδα). Ο ΑΒ στην ερώτηση για το τι προσφέρει στην Tinos Food Paths απάντησε:

«Τα πάντα. Εμείς οι πέντε που σου είπα προσφέρουμε τα πάντα και νομίζω θα σου το πουν όλοι. Θα προσφέρουμε από χρήματα αν χρειαστεί, από υλικά, έχουμε από τα μαγαζιά μας υλικά, έχουμε σκεύη, οτιδήποτε... (...) ...Προσφέρουμε άπειρο χρόνο Κατά διαστήματα έχει τύχει να προσφέρουμε και το προσωπικό μας ακόμα... έχει τύχει να πω μια μέρα στα παιδιά ότι κλείνουμε. Ότι την επόμενη μέρα θα είμαστε κλειστά και θα δουλεύουμε εκεί γιατί έχουμε ανάγκη κάπου».

(ΑΒ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Οι δύο χορηγοί από τους τέσσερις οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν πως η προσφορά τους στην δράση Tinos Food Paths είναι τα προϊόντα τους. Σε κάθε ανάγκη της δράσης γίνεται δωρεά των προϊόντων που κατασκευάζουν, τα οποία είναι τυρί, λάδι, κρέας, κ.α. Όσον αφορά τους άλλους δύο χορηγούς που λαμβάνουν μέρος στην δράση, εκτός από την διάθεση του προϊόντος τους, το οποίο είναι ετικέτες τοπικών οίνων, κάποιες από τις χρονιές προσέφεραν και χρόνο εθελοντισμού δηλώνοντας φυσική παρουσία στις δράσεις.

Οι τέσσερις εθελοντές που ερωτήθηκαν σχετικά με το τι προσφέρουν στο φεστιβάλ απάντησαν πως δίνουν όσο χρόνο διαθέτουν. Ο ένας από αυτούς μάλιστα, αν και προέρχεται από την Αθήνα και επισκέπτεται το νησί εκείνη την εβδομάδα αποκλειστικά και μόνο για να λάβει μέρος στην δράση Tinos Food Paths είναι εθελοντής ο οποίος συμμετέχει όλη την εβδομάδα όπου χρειαστεί, σε οποιαδήποτε δράση και σε οποιοδήποτε μέρος. Επιπλέον, σημαντικό μέρος του χρόνου της δίνει και η ΛΜ, η οποία επίσης προερχόμενη από την Αθήνα, μεταβαίνει στο νησί της Τήνου τις συγκεκριμένες ημέρες διεξαγωγής της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths αποκλειστικά για να προσφέρει την εθελοντική της εργασία.

Σημαντική είναι και η προσφορά της ΝΞ, η οποία έχει ως αρμοδιότητα την εξ'ολοκλήρου διοργάνωση της πρωτοβουλίας Aegean Cocktails & Spirits. Επομένως, για αυτήν την πρωτοβουλία δαπανάται από εκείνη χρόνος αλλά και χρήματα. Τα χρήματα που διαθέτει προορίζονται για τα εισιτήρια των προσκεκλημένων bartenders από το εξωτερικό, καθώς και για τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την δημιουργία των cocktails που δημιουργούνται κατά την διάρκεια διεξαγωγής του εργαστηρίου (workshop) αλλά και της εναρκτήριας εκδήλωσης της δράσης Tinos Food Paths. Όσον αφορά την προσφορά της κατά την διεξαγωγή της Tinos Food Paths αυτή καθαυτή, δεν καταφέρνει να συμμετέχει στις δράσεις των επόμενων ημερών καθώς λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων επιστρέφει στην Αθήνα μετά το πέρας των δράσεων της πρωτοβουλίας Aegean Cocktails & spirits. Παρ' όλ' αυτά, κατέχει συμβουλευτικό χαρακτήρα στην δράση Tinos Food Paths, αφού ο πυρήνας της ομάδας την θεωρεί μέντορά του.

Ο ΨΩ, κάτοικος Μυκόνου κι επίτιμος προσκεκλημένος της δράσης Tinos Food Paths προσφέρει χρόνο ως ομιλητής σε διάφορα συνέδρια που διεξάγονται κατά την εβδομάδα διεξαγωγής τής. Επιπλέον, η προσφορά του έγκειται και στην θέση που κατέχει ως σύμβουλος της ενέργειας Tinos Food Paths, αφού ως δημοσιογράφος γαστρονομίας και συγγραφέας γαστρονομικών βιβλίων, θεωρείται από τους συνιδρυτές της Tinos Food Paths μέντοράς τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι 13 από τους 16 συμμετέχοντες της έρευνας προσφέρουν τον χρόνο τους, ποσοστό της τάξεως του 81,25%. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως ο χρόνος που διαθέτει ο ηγετικός πυρήνας δεν είναι αντίστοιχος των υπολοίπων. Οι πέντε συνιδρυτές της δράσης μπορεί να απασχολούνται με τις υποθέσεις που αφορούν τις ενέργειες της δράσης αυτής ακόμα και μετά το πέρας των εκδηλώσεων, στο τέλος κάθε ημέρας. Επιπλέον, τα συγκεκριμένα πέντε άτομα είναι εκείνα τα οποία προσφέρουν ό,τι είναι πιθανό να χρειαστεί για την διεξαγωγή των δράσεων, από χρόνο μέχρι και υπαλληλικό προσωπικό των επιχειρήσεών τους. Τέλος, όσον αφορά τα χρηματικά ποσά που καλούνται να καταβάλλουν σε περίπτωση ανάγκης, δεν τα συγκαταλέγουν στα κόστη τους και τα θεωρούν αμελητέα σε σχέση με τα όσα προσφέρουν στον τόπο τους μέσω της συλλογικότητας. Σε επόμενη ενότητα αναλύεται το κοινωνικό κεφάλαιο που υπάρχει μεταξύ των συμμετεχόντων της έρευνας στη συλλογική δράση Tinos Food Paths μέσω της φύσης των μεταξύ τους σχέσεων.

5.4 Κοινωνικό κεφάλαιο

Σε αυτήν την ενότητα επίκεντρο είναι η καταγραφή και η κατανόηση των σχέσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στη συλλογική δράση Tinos Food Paths. Το πλέγμα τέτοιων σχέσεων αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία σημαντικού κοινωνικού κεφαλαίου μεταξύ μίας ομάδας ατόμων ή μίας κοινότητας. Κοινωνιολόγοι και κοινωνικοί ψυχολόγοι έχουν τονίσει τη σημαντικότητα της σύνδεσης των ατόμων μίας ομάδας τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν διάφορους τύπους κοινωνικών διλημάτων (Grannoveter 1973; Cook and Hardin 2001). Η ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου βοηθά τους ανθρώπους να επιλύσουν προβλήματα συλλογικής συνεργασίας με μεγαλύτερη ευκολία, διευκολύνει την ανάπτυξη, ευνοεί την ροή χρησιμων πληροφοριών, κ.α. (Putnam, 2000).

Αρχικά, εξετάζονται σχέσεις που έχει ο ηγετικός πυρήνας της ομάδας Tinos Food Paths μεταξύ του. Ο EZ με την ΗΘ είναι ζευγάρι, παντρεμένοι με δύο κόρες. Ο ΓΔ, ερχόμενος στο νησί, δούλευε στο εστιατόριο του EZ και της ΗΘ,

και είναι παντρεμένος με την αδερφή του EZ. Άλλες συγγενικές σχέσεις δεν υπάρχουν μεταξύ τους.

Στην ερώτηση «Τι σχέση έχετε μεταξύ σας;» ο EZ χαρακτηρίζει την σχέση τους αδερφική.

«Αδέρφια. Έτσι όπως το λέω... Αδέρφια.»

(EZ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 20/10/2021)

Αντίστοιχη απάντηση έδωσε και ο AB, ο οποίος χρησιμοποίησε την έννοια της «οικογενειακής» σχέσης.

«Κοίταξε να δεις, μπορώ να σου πω ότι με τον πυρήνα αυτόν των πέντε ατόμων η σχέση μας πια είναι οικογενειακή. Δηλαδή, παραπάνω από οικογενειακή. Ακόμα κι αν αύριο δεν ξαναμιλάγαμε ποτέ ξέρω ότι μας συνδέει κάτι πολύ μεγάλο...».

(AB, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 18/10/2021)

Μία ενδιαφέρουσα απάντηση δίνει ο IK, ο οποίος αστειευόμενος χαρακτηρίζει την σχέση τους «ερωτική». Αιτιολογώντας το χαρακτηρισμό αυτό, δηλώνει πως κάνει κανείς όνειρα και έχει κοινούς στόχους με κάποιον που νιώθει πολύ κοντά του συναισθηματικά, αλλά και όπου υπάρχει αγάπη.

«Να σου πω... είναι ερωτική! (...) Έχω πάρει από αυτούς και έχουνε πάρει από μένα και έχουμε ανταλλάξει πάρα πολλά πράγματα που όταν σταματάει ο ένας συμπληρώνει ο άλλος. Είναι καταπληκτικό... δεν το βρίσκεις αυτό σε ανθρώπους. Και μας έχει δει πολύς κόσμος να συζητάμε μεταξύ μας και να μπαίνουνε μέσα και να συζητάνε κι αυτοί ή μας βλέπουν και περνάνε ωραία, έχουμε και φαγητό δηλαδή (γέλια)... Και οι συζητήσεις που ανοίγουνε, γιατί εμπνεόμαστε ο ένας από τον άλλον και για αυτό είναι και ερωτική η σχέση... κατάλαβες; Εγώ μπορεί να μην ξέρει ο κόσμος ότι είμαι αισθηματίας ας πούμε αλλά είμαι πολύ! Οπότε όταν εμπνέομαι από τον AB, εμπνέομαι από τον EZ, εμπνέονται κι αυτοί από μένα... φτιάχνουμε μια τέλεια συζήτηση. Ξέρεις τι όνειρα έχουμε κάνει; Με ποιόν κάνεις όνειρα; Κάνεις όνειρα με έναν συνεργάτη σου; Όχι, κάνεις με κάποιον που υπάρχει αγάπη...».

(IK, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 19/10/2021)

Ο ΓΔ, όπως και ο ΕΖ, χαρακτηρίζει επίσης την σχέση με τους υπόλοιπους τέσσερις αδερφική. Μάλιστα, υπογραμμίζει πως η αδερφική σχέση είναι ανώτερη της φιλικής.

«...έχουμε γίνει αδέρφια. Είναι πιο πάνω από το φίλοι. Υπάρχει ένας αμοιβαίος σεβασμός ο ένας προς τον άλλον, μιλάμε από τα πιο μικρά μέχρι από τα πιο μεγάλα και στην ουσία μας έχει ενώσει αυτό το πράγμα. Όσο ξεφεύγεις από το κέντρο του πυρήνα... ε, καταλαβαίνεις ότι αυτό το πράγμα δεν είναι το ίδιο».

(ΓΔ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 17/10/2021)

Μέσα από τις απαντήσεις των τεσσάρων από τα πέντε μέλη του ηγετικού πυρήνα αποδεικνύεται η ένταση αλλά και η ποιότητα του κοινωνικού κεφαλαίου που υπάρχει μεταξύ της ομάδας. Αφενός οι συγγενικές σχέσεις μεταξύ κάποιων μελών και αφετέρου η πολύωρη ενασχόλησή τους με το εγχείρημα Tinos Food Paths, έχουν δημιουργήσει μεταξύ τους σχέσεις παραπάνω από φιλικές.

Πριν τη σύλληψη της ιδέας της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths, ο ΙΚ δεν γνωριζόταν με τον ΑΒ. Κλήθηκαν να συμμετάσχουν στο Σύλλογο Υγειονομικού Ενδιαφέροντος κι έκτοτε ανέπτυξαν κάποια συμπάθεια αλλά και κοινή σκέψη, η οποία τους οδήγησε στην ανάγκη να κάνουν κάτι για να αναδειχθεί το νησί τους. Ο ΑΒ με τον ΕΖ και την ΗΘ γνωρίζονταν αλλά δεν ήταν φίλοι. Υπήρχε μια αλληλοεκτίμηση και μια επικοινωνία, τίποτα παραπάνω. Το ίδιο ισχύει και μεταξύ των ΑΒ και ΓΔ, ΓΔ και ΙΚ, αλλά και μεταξύ του ΙΚ της ΗΘ και του ΕΖ.

Οι κοινές εμπειρίες τους οργανώνοντας τη δράση Tinos Food Paths έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη μεταξύ τους συναισθημάτων, όπως φιλία, αγάπη, αλληλοεκτίμηση, σεβασμός, αλληλοβοήθεια. Τα παραπάνω συναισθήματα έγκειται στις μεταβλητές που η Ostrom ονομάζει βασικές «προσωπικές» μεταβλητές, οι οποίες είναι η εμπιστοσύνη, η αμοιβαιότητα και η φήμη (Ostrom, 2009).

Όσον αφορά τα υπόλοιπα, δευτερεύοντα μέλη της ευρύτερης ομάδας της Tinos Food Paths, οι περισσότεροι αναφέρουν πως ο ΑΒ είναι εκείνος που τους

πλησίασε και τους παρακίνησε να συμμετάσχουν. Η ΛΜ έτρωγε χρόνια στο εστιατόριό του και διατηρούσε αρκετά καλές σχέσεις τόσο με εκείνον, όσο και με την αδερφή του, ΘΙ. Οι περισσότεροι τρέφουν βαθιά εκτίμηση στο πρόσωπο του ΑΒ και φαίνεται πως λόγω της εμπιστοσύνης που του έχουν τούς ήταν πολύ πιο εύκολο να συμμετάσχουν σε μια δράση υπό την ηγεσία του.

Σχέσεις βέβαια έχουν αναπτυχθεί και μεταξύ άλλων μελών της ομάδας. Άνθρωποι που συνεργάστηκαν για το εγχείρημα ανέπτυξαν στην πορεία μεταξύ τους φιλίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η φιλία που αναπτύχθηκε μεταξύ της ΛΜ με την ΚΛ. Η ΛΜ αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Όταν λέω ότι γίναμε φίλες με αυτό το κορίτσι από το 2017, εννοώ ότι έχουμε μοιραστεί πάρα πολλά προσωπικά πράγματα μεταξύ μας. Και γνωρίζω θέματα δικά της και γνωρίζει δικά μου. Όταν είμαι στο νησί βγαίνουμε, συναναστρεφόμαστε, κάνουμε πολλή παρέα, όταν έρχεται στην Αθήνα συμβαίνει το ίδιο, μιλάμε είτε διαδικτυακά είτε τηλεφωνικά όχι κάθε μέρα αλλά όταν με χρειάστηκε για κάτι πολύ δύσκολο εννοείται με πήρε κι ασχολήθηκα μαζί της μια βδομάδα».

(ΛΜ, Operation Manager Tinos Food Paths 2018/2019, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 12/11/2021)

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι όλοι συμφώνησαν πως δεν γίνεται με όλους να είσαι πολύ κοντά, αλλά σίγουρα με κάποιους έχουν γίνει πολύ φίλοι και με άλλους λιγότερο.

Στη συγκεκριμένη ενότητα αναλύονται οι σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων στην δράση Tinos Food Paths. Επίσης, αναγράφονται ενδεικτικά και μερικές από τις απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων. Στην επόμενη ενότητα πραγματοποιείται ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας που βασίζονται στην διερεύνηση της ύπαρξης συνεργασιών μεταξύ των μελών του Tinos Food Paths πριν από την μελετώμενη δράση.

5.5 Συνεργασίες μεταξύ των συμμετεχόντων πριν την Tinos Food Paths

Στη παρούσα ενότητα εξετάζονται οι προϋπάρχουσες σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των ερωτηθέντων, εφόσον αυτές υπάρχουν. Στην ερώτηση αν έχει προϋπάρξει κάποια συνεργασία μεταξύ των μελών της ομάδας Tinos Food Paths, όλοι οι ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά. Πέρα από κάποια υποτυπώδη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα προϊόντα ή την μαγειρική και πέρα από κάποιες συμβουλές που ενδεχομένως έδινε ο ένας στον άλλον, δεν είχαν συνεργαστεί ποτέ στο παρελθόν για κάποια δράση ή κάποιο εγχείρημα που έλαβε χώρα είτε στο νησί είτε εκτός. Το μόνο που αναφέρουν μερικά μέλη είναι πως αν ποτέ χρειαζόνταν κάποια συμβουλή για τυχόν επιχειρηματική κίνησή τους, ίσως να συμβουλευόνταν τον ΕΖ, ο οποίος είναι από όλους αποδεκτός ως “master” στο επιχειρείν.

Η έννοια της συνεργασίας μπορεί να αναλυθεί ως αποτέλεσμα δύο φάσεων. Ένα άτομο Α, για να συνεργαστεί με ένα άτομο Β πρέπει αρχικά να καθιερώσει δεσμούς με ένα ή περισσότερα στοιχεία του περιβάλλοντός του. Έπειτα, τα άτομα Α και Β χρειάζεται να δράσουν συνεργατικά ώστε να επιτύχουν έναν κοινό στόχο. Η πρώτη φάση είναι ξεκάθαρα η πιο δύσκολη στην διαδικασία της δημιουργίας μίας συνεργασίας. Για να καθιερωθεί δεσμός μεταξύ των ατόμων Α και Β, το άτομο Α πρέπει να γνωρίζει την ύπαρξη του ατόμου Β και να ξεπεράσει τα εμπόδια που τον χωρίζουν από εκείνο, είτε αυτά τα εμπόδια είναι φυσικά είτε αφορούν θέματα επικοινωνίας, εμπιστοσύνης ή ήθους. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο τα προϋπάρχοντα κοινωνικά δίκτυα είναι τόσο σημαντικά: χτίζουν τη βάση για μετέπειτα συναναστροφή (Putnam 1993; Williams 1988).

Μέσω της τρέχουσας ενότητας συνοψίζεται ότι προηγούμενες συνεργασίες μεταξύ των μελών της ομάδας Tinos Food Paths για κάποια άλλη ενέργεια στο νησί δεν υπάρχουν, καθιστώντας την δράση Tinos Food Paths την πρώτη απόπειρα συναναστροφής και συνεργασίας τους. Παρακάτω αναλύονται οι αλλαγές που έχουν παρατηρηθεί στο νησί της Τήνου μετά την έναρξη των δράσεων της Tinos Food Paths.

5.6 Αλλαγές στην Τήνο μετά την συλλογική δράση Tinos Food Paths

Στη παρούσα ενότητα αναφέρονται οι αλλαγές που έχουν επέλθει στο νησί μετά την ετήσια διεξαγωγή της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths, λαμβάνοντας υπόψιν μας και τα δύο χρόνια πανδημίας που έχει προκληθεί λόγω του ιού Covid-19.

Σύμφωνα με τους ερωτηθέντες είναι ορατή μια γενική ανάπτυξη του νησιού. Μέχρι και πριν από περίπου δέκα χρόνια ο τουρισμός ήταν κυρίως προσκυνηματικός/θρησκευτικός λόγω της εκκλησίας της Παναγίας της Τήνου.

«Η Τήνος μέχρι τότε ήταν προσκυνηματικός προορισμός. Το 90%. Όλοι οι υπόλοιποι ήταν αυτοί που είχαν αγοράσει σπίτια εδώ και είχανε μια αγάπη για το νησί γιατί είχε αυτή την ηρεμία».

(IK, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

Πλέον ο τουρισμός έχει διαφοροποιηθεί και ο μέσος όρος ηλικίας των τουριστών έχει μειωθεί, αφού όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο ΙΚ *«Κι η Τήνος το καλό είναι ότι έφερε κι ένα είδος τουρισμού με μέσο όρο ηλικίας 30 χρονών που δεν τον είχε στον ίδιο βαθμό με τώρα».*

Η τουριστική περίοδος επίσης έχει επιμηκυνθεί, αφού παλαιότερα η σεζόν ξεκινούσε Ιούλιο και τελείωνε Σεπτέμβριο, ενώ πλέον αρχίζει από τον Μάιο και ολοκληρώνεται τον Οκτώβριο. Σημαντικό ρόλο σε αυτό θεωρούν ότι παίζει η στρατηγική απόφαση να πραγματοποιούνται οι εκδηλώσεις της δράσης κατά τη δεύτερη εβδομάδα του Μαΐου, μετά την Μεγάλη Εβδομάδα του Πάσχα αλλά και λίγο πριν την εαρινή περίοδο.

Ακόμα, οι ερωτηθέντες αναφέρθηκαν στη ραγδαία αύξηση των καταλυμάτων, των εστιατορίων, καθώς και στην εκμετάλλευση ολοένα και περισσότερων παραλιών. Ο ΙΚ, ως πρόεδρος του Συλλόγου Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος, αναφέρει πως τα καταστήματα ήταν περίπου 120 μέχρι το 2019, ενώ σήμερα ανέρχονται ίσως και στα 145. Τα χωριά που μέχρι πριν την Tinos Food Paths δεν είχαν καθόλου κόσμο, έχουν αποκτήσει τουρισμό, καταστήματα, εστιατόρια. Αύξηση έχει παρατηρηθεί και σε συναφείς επιχειρήσεις, όπως εταιρείες ενοικίασης αυτοκινήτων, κατασκευαστικές

εταιρείες, κ.ά. Επιπλέον, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, αύξηση έχει παρατηρηθεί και στις καλλιέργειες, στους αμπελώνες, αλλά και στις μονάδες μεταποίησης. Τα τελευταία χρόνια έχουν ανοίξει άλλα δύο τυροκομεία, ενώ οι οικοτεχνίες του νησιού που παράγουν καρίκι, ένα από τα παραδοσιακά τυριά της Τήνου το οποίο ωριμάζει μέσα σε κολοκύθες, έχουν κι αυτές αυξήσει τις παραγωγές τους. Τα οινοποιεία αυξάνονται κι αυτά με την σειρά τους και η δραστηριότητα είναι εντονότερη τα τελευταία χρόνια. Ένας οινοποιός του νησιού στην συνέντευξη που έδωσε, αναφέρει:

«Τα οινοποιεία το 2015 ήταν τρία, σήμερα είναι οκτώ. Νομίζω δύο-τρία οινοποιεία ακόμη έχουν ξεκινήσει φέτος... Και οι καλλιέργειες έχουν αυξηθεί αρκετά. Και υπάρχει κι έντονο ενδιαφέρον... Από το Food Paths μαθεύτηκε το Τηνιακό κρασί και υπάρχει έντονο ενδιαφέρον, ειδικά για την περιοχή που βρισκόμαστε εμείς. Λόγω του γρανίτη».

(ΟΠ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Οι μόνιμοι κάτοικοι, αν και δεν υπάρχουν έγκυρα δημογραφικά δεδομένα, λέγεται ότι έχουν αυξηθεί. Όσον αφορά τις τιμές των παραδοσιακών τηνιακών προϊόντων, εννέα ερωτηθέντες από τους 16, το 56,25% δηλαδή του δείγματος, συμφωνούν ότι έχουν αυξηθεί. Θεωρούν πως τα προϊόντα μέσω του φεστιβάλ γνωστοποιήθηκαν στο ευρύτερο κοινό και πλέον η ζήτησή τους έχει αυξηθεί. Απόδειξη αυτού είναι οι μαρτυρίες των συνεντευξιαζόμενων που λένε ότι τα τοπικά προϊόντα Ιούλιο και Αύγουστο δεν πωλούνται στις λαϊκές αγορές, μπορείς μόνο να τα δοκιμάσεις στα τοπικά εστιατόρια. Παραδοσιακά τυριά όπως το καρίκι, το πέτρωμα και η κοπανιστή Τήνου (ΠΟΠ) έχουν αυξημένη κατανάλωση, τόσο στο εσωτερικό του νησιού όσο και εκτός Τήνου.

Τεκμηρίωση αυτού είναι έναρξη μικρότερων τυροκομείων, σε επίπεδο οικοτεχνιών, τα οποία παράγουν παραδοσιακά τυριά τα οποία πωλούνται είτε στα τοπικά εστιατόρια είτε σε delicatessen στην υπόλοιπη Ελλάδα. Η κ. ΝΞ αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Όταν είχαμε πάει στο πρώτο Tinos Food Paths υπήρχε ένα τυρί, το καρίκι, το παραδοσιακό τυρί που το είχανε ξεχάσει ότι υπήρχε. Το έφτιαξε λοιπόν κάποιος σε ένα εστιατόριο και επειδή όλοι τρελαθήκαμε και λέγαμε τι τυρί είναι αυτό και τι τυρί είναι αυτό... βγήκε μετά από ένα-δύο χρόνια ένα τυροκομείο, μια γυναίκα η οποία παράγει καρίκι. Και βγαίνουν παραγγελίες

με ουρά... σου λέει δηλαδή, σε δύο μήνες θα σου το φτιάξω. Έχει βοηθηθεί πολύ η τοπική παραγωγή σε όλο αυτό».

(ΝΞ, Σύμβουλος Tinos Food Paths/ Διοργανώτρια Aegean Cocktails & Spirits, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

Η ζήτηση των προϊόντων σε συνάρτηση με την περιορισμένη -αν και αυξημένη- παραγωγή οδήγησε σε αύξηση της τιμής των τυριών. Ταυτόχρονα, για να βελτιωθεί η ποιότητα ο ΑΣ Τήνου μαζί με το Τυροκομείο Τήνου προχώρησαν σε αναβάθμιση μηχανημάτων και σε βελτίωση των γραμμών παραγωγής, τα οποία καθιστούν κι αυτά με την σειρά τους λόγους αύξησης των τιμών. Ο πρόεδρος του ΑΣ Τήνου, στην ερώτηση για το αν έχουν αυξηθεί οι τιμές, απάντησε:

«οι τιμές;;; αν έχουν ανέβει; Ναι, δεν θα σου πω δύο ο ένας, έξι ο άλλος, οκτώ ο παράλλος. Θεωρώ πως υπάρχουν πάρα πολλές υπεραξίες στα προϊόντα».

(ΜΝ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 20/10/2021)

Αντίστοιχη απάντηση έδωσε και ο υπεύθυνος του Τυροκομείου Τήνου:

«Έτσι έκανα και εγώ πέρσι μισό τόνο τυρί (καρίκι) και τον πήρανε μέσα σε μία μέρα. Μιλάμε τώρα για 30€ το κιλό.. που για μένα δεν αξίζει για να είμαστε και ειλικρινείς».

(ΞΟ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

Οι δύο ερωτηθέντες που ασχολούνται με την παραγωγή τοπικών προϊόντων, όπως τυρί, κρέας, μέλι και λάδι σχολιάζουν την τιμή τους ως ανώτερη της πραγματικής τους αξίας. Αντιθέτως, οι εστιατορές αποδέχονται την αύξηση στις τιμές των παραπάνω προϊόντων και μεταφέρουν τις αυξημένες τιμές πρώτων υλών στις τιμές των καταλόγων τους, επομένως στον τελικό καταναλωτή. Θεωρούν ότι η ποιότητα που προσφέρεται είναι ανώτερη έπειτα από την πενταετή διεξαγωγή του γαστρονομικού φεστιβάλ. Ο ΑΒ απαντά στην ερώτηση περί αύξησης τιμών στα προϊόντα:

«Όσον αφορά την εστίαση, εδώ έχουν αυξηθεί λίγο οι τιμές.. ζοριστήκαμε λίγο όλοι για να είμαι απόλυτα ειλικρινής, είδαμε ότι μπορούμε να τσιμπήσουμε κάποια πράγματα ή είδαμε κιόλας για να είμαστε και λίγο πιο ακριβοδίκαιοι.. είδαμε ότι μπορούμε πλέον να πληρωθούμε πιο καλά τον κόπο μας».

(AB, Συνιδρυτής Tinos Food Paths , Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

Κατά γενική ομολογία και αίσθηση όλων των ερωτηθέντων, η Τήνος τουριστικά και παραγωγικά έχει παρουσιάσει μια ανάπτυξη τα τελευταία πέντε χρόνια, η οποία αποδίδεται ως ένα μεγάλο βαθμό στη διεξαγωγή του φεστιβάλ και στην εξωστρέφεια που επέφερε στους ανθρώπους του νησιού το Tinos Food Paths. Ωστόσο, δεν μπορούν να πουν με σιγουριά ότι αυτός είναι και ο μοναδικός λόγος για τις παραπάνω αλλαγές. Σίγουρα η αύξηση των τιμών, του τουρισμού, των εμπορικών καταστημάτων και των καταστημάτων εστίασης ίσως να οφείλεται και σε άλλους παράγοντες, όπως η πανδημία, ο πληθωρισμός και η γενικότερη αύξηση του τουρισμού στην Ελλάδα. Μία ολοκληρωμένη άποψη αναφέρει ο AB:

«Έχει αυξηθεί ο τουρισμός πολύ, έχει μεγαλώσει η τουριστική περίοδος, δεν έχω να σου πω νούμερα όμως.. στη φουλ σεζόν έχει παραπάνω κόσμος, οπότε απλώνει και λίγο η σεζόν. Βεβαίως και υπάρχει μεγαλύτερη κατανάλωση των προϊόντων αφενός γιατί έχουμε παραπάνω κόσμο στο νησί και αφετέρου επειδή ο κόσμος τα αναζητά κι εκτός Τήνου πλέον. Τα τυριά του νησιού είναι πιο γνωστά, τα κρασιά του νησιού, αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι αμπελώνες να αυξάνονται επειδή αυξάνεται η ανάγκη της παραγωγής, οπότε καλλιεργούνται παραπάνω αμπέλια. Τα τυροκομεία αυξάνουν την ποσότητα που παράγουν.. (...)...Σε επαγγελματικό επίπεδο νιώθω ότι το φεστιβάλ αυτό έχει βάλει ένα μεγάλο λιθαράκι στην ανάπτυξη που έχει ο τόπος. Η Τήνος είναι πλέον ένα νησί στο οποίο ταξιδεύει ο κόσμος για να φάει, για να πιει, πέρα από το να περάσει καλά».

(AB, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Σύμφωνα με την τρέχουσα ενότητα, οι αλλαγές που αναγνωρίζονται από τους συνεντευξιαζόμενους ποικίλουν και δεν αφορούν μόνο σχετιζόμενους κλάδους με τη γαστρονομία του νησιού. Η κυρίαρχη άποψη είναι ότι οι αλλαγές αυτές

οφείλονται σε ένα μεγάλο βαθμό στην εξωστρέφεια που έχει αποκτήσει ο τόπος μέσω της ενέργειας Tinos Food Paths. Στην επόμενη ενότητα αναλύονται τα προβλήματα που αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν κάτοικοι και επιχειρηματίες του νησιού μετά το πέρας της πενταετίας διεξαγωγής του Tinos Food Paths

5.7 Προβλήματα που εμφανίστηκαν κατά την διοργάνωση της δράσης αλλά και μετά από αυτήν

Στην τρέχουσα ενότητα, μέσω των αποτελεσμάτων αναλύουμε τόσο τα προβλήματα που προέκυψαν κατά την διοργάνωση και κατά τη διάρκεια προετοιμασίας των εκδηλώσεων της δράσης, όσο και τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι κάτοικοι και οι επιχειρηματίες του νησιού μετά τα πρώτα πέντε χρόνια επιτυχημένης διοργάνωσης Tinos Food Paths.

5.7.1 Προβλήματα όσον αφορά τη διοργάνωση της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths

Η Tinos Food Paths με τη μορφή εκδηλώσεων διεξήχθη για πρώτη φορά το 2016, όταν δειλά-δειλά στην αρχή τα πέντε άτομα του πυρήνα αποφάσισαν να οργανώσουν κάποιου είδους συνέδριο, καλώντας καταξιωμένα άτομα στον χώρο της γαστρονομίας να μιλήσουν για το αντικείμενό τους, τις εμπειρίες τους, αλλά και για να ενημερώσουν τον Τηνιακό κόσμο πως μπορεί να εκμεταλλευτεί το νησί του ώστε να προσδιοριστεί η Τήνος ως γαστρονομικός προορισμός. Το φεστιβάλ αυτήν την πρώτη χρονιά περιείχε γεύματα προς τους καλεσμένους, ομιλίες των καλεσμένων και ξεναγήσεις τους σε μέρη του νησιού που έβγαζαν ντόπια κρασιά, κρέατα, οπωροκηπευτικά, τυριά κ.α. Με το πέρας του «συνεδρίου», κι ενώ το τριήμερο είχε στεφθεί κατά γενική ομολογία με επιτυχία, κυκλοφόρησε μια φήμη ανάμεσα στους υπόλοιπους επιχειρηματίες του νησιού, ότι οι πέντε συνδιοργανωτές του Tinos Food Paths δρούσαν για προσωπικό όφελος των ιδίων και των επιχειρήσεών τους. Θεωρούσαν πως εκμεταλλεύονταν

την κατάσταση για ιδιωτική ανάδειξη και προβολή. Κατά τη διάρκεια της οργάνωσης του φεστιβάλ, οι πέντε πρωτοπόροι ζητούσαν από τους υπόλοιπους επιχειρηματίες να βοηθήσουν, να προσφέρουν προϊόντα ή υπηρεσίες ή υπαλλήλους για να μπορέσει να υλοποιηθεί το φεστιβάλ και εκείνοι με την σειρά τους φέρονταν καχύποπτα και θεωρούσαν πως δεν είναι μια προσπάθεια συλλογική, αλλά μεμονωμένη. Στη συνέντευξή του ο ΙΚ αναφέρει:

«Και αυτό που αντιμετωπίσαμε κάποια στιγμή επειδή φαινόμασταν εμείς, ήταν ότι ήμασταν ένα λόμπι.. το 2016, 2017 αντιμετωπίσαμε αυτά τα προβλήματα.. ότι είναι λόμπι, ο (...), εγώ δηλαδή -είναι το παρατσούκλι μας λόγω ζαχαροπλαστέιου- ο ΑΒ, ο ΕΖ, που συνέχεια αυτοί φαίνονται και βγαίνουν στις τηλεοράσεις και στο ραδιόφωνο, και μιλάνε αυτοί κλπ. Υπήρχε αυτό το μεταβατικό στάδιο, ζήλεις κλπ. Δεν βλέπανε ότι εμείς έχουμε δώσει.. πώς να το πω κόσμια.. ό,τι έχουμε και δεν έχουμε για να γίνει αυτό για όλη την Τήνο».

(ΙΚ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

Το αξιοσημείωτο σε αυτήν την κατάσταση ήταν ο τρόπος με τον οποίο αποφάσισε η πεντάδα να αντιδράσει σχετικά με αυτές τις κατηγορίες. Όταν άκουγαν πως κάποιος αναφέρθηκε σε κάτι τέτοιο, άμεσα κανόνιζαν μια συνάντηση πρόσωπο με πρόσωπο μαζί του και του ζήτηγαν το λόγο. Γινόταν μια κουβέντα μέσα από την οποία τελικά τον έπειθαν πως η όλη προσπάθεια θα απέφερε κέρδη όχι μόνο στους ίδιους αλλά και σε όλο το νησί, σε όλα τα εστιατόρια αλλά και σε όλες τις επιχειρήσεις γενικότερα. Του εγχειρήματος αυτού ηγήθηκε κυρίως ο ΕΖ με τον ΙΚ, οι οποίοι περιγράφουν το διάστημα αυτό της επίλυσης των διαφορών και της επεξήγησης του νοήματος του Tinos Food Paths, ως το «πιο ψυχοφθόρο χειμώνα» που έχουν ζήσει. Χαρακτηριστικά αναφέρουν:

«..θα σου πω πραγματικά ήταν πολύ ψυχοφθόρο. Όχι ψυχοφθόρο, ΠΟΛΥ ψυχοφθόρο.. να πηγαίνουμε σε έναν-έναν να εξηγήουμε τι είναι αυτό».

(ΙΚ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 19/10/2021)

«Κι αφού τελειώνει λοιπόν το πρώτο *Food Paths*, που έγιναν οι κλασικές δημοσιεύσεις στα περιοδικά και στα τέτοια, άρχισε ένας μεγάλος αγώνας.. διότι άρχισαν όλα αυτά που είχα φανταστεί ότι θα συμβούν. Δηλαδή ότι το κάνετε για τα μαγαζιά σας, κλπ. Και από τότε αποφασίζουμε να έχουμε μια σύγκρουση, στην κυριολεξία, εποικοδομητική όμως. Δεν αφήσαμε κανέναν από αυτούς που νομίζανε ότι είναι έξω από τον χορό χωρίς να πάμε να του μιλήσουμε. Οπότε αν άκουγα εσένα να λες ότι ξέρεις κάτι; Αυτοί το κάνουν για αυτό.. όποιος από τους τρεις μας, ή τέσσερις ή παραπάνω -γιατί αυτό το πράγμα συνεχώς μεγάλωνε- είχε πρόσβαση σε αυτόν που είχε τις αναστολές του, μαζεύονταν κι άλλοι δύο μαζί και πήγαιναν και ουσιαστικά υπήρχε πρόσωπο με πρόσωπο λύσιμο της διαφοράς».

(EZ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 20/10/2021)

Μετά από αυτόν τον χειμώνα οι περισσότεροι ερωτηθέντες υποστηρίζουν πως λύθηκαν οι παρεξηγήσεις μεταξύ τους και πως την επόμενη χρονιά όλοι μαζί συνέπραξαν χωρίς αμφιβολίες και καχυποψίες για την διεξαγωγή του φεστιβάλ. Παρ' όλ' αυτά, υπήρξαν και μερικοί -αν και λίγοι- που δεν πείστηκαν ποτέ, οι οποίοι ούτε βοήθησαν ποτέ αλλά ούτε και τους ξαναζητήθηκε η συνεισφορά τους.

5.7.2. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι και οι επιχειρηματίες της Τήνου μετά την επιτυχία της *Tinos Food Paths*

Είναι κοινώς αποδεκτό ανάμεσα στους ερωτηθέντες πως η *Tinos Food Paths* έχει αναδείξει σε ένα μεγάλο βαθμό τη γαστρονομία του νησιού, τα τοπικά προϊόντα αλλά και τον τουρισμό του. Δεκαπέντε από τους 16 συνεντευξιαζόμενους, το 93,75% του δείγματος, χαρακτηρίζουν τη δράση «λιθάρακι» στην ανάπτυξη του τόπου. Ωστόσο, σκεπτόμενοι όλοι την ραγδαία αύξηση του τουρισμού αναρωτιούνται τι μέλλον θα έχει όλη αυτή η ανάπτυξη. Όλοι όσοι ερωτήθηκαν τι πιστεύουν πως έχει αλλάξει στο νησί μετά την πρώτη πενταετία διεξαγωγής της *Tinos Food Paths*, είτε ζουν στην Τήνο είτε όχι, συμφωνούν πως το νησί χρονο με τον χρόνο «βουλιάζει». Οι επιχειρήσεις εστίασης αυξάνονται, το ίδιο και τα καταλύματα. Οι παραλίες, ενώ ήταν ανεκμετάλλευτες, χωρίς ομπρέλες ή ξαπλώστρες, πλέον χρεώνουν τα σετ και χρειάζεται κράτηση. Το ίδιο συμβαίνει και με τα εστιατόρια, απαιτείται κράτηση

τουλάχιστον τρεις με τέσσερις μέρες πριν και με περιορισμό χρόνου. Ο κόσμος είναι πολύς με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εξυπηρετηθεί όπως επιθυμούν οι εστιάτορες. Επιπλέον, ανησυχία προκαλεί και το νέο είδος των καταστημάτων εστίασης αλλά και των καταλυμάτων που ξεκινά να εδραιώνεται στο νησί. Πολλοί πιστεύουν πως δεν ταιριάζει με το ύφος της Τήνου, με την ηρεμία του νησιού αλλά και με το πολιτισμό της. Στην συνέντευξή μας η ΝΞ αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Το νησί έχει γεμίσει Airbnb, έχει πολλά καινούργια ξενοδοχεία, έχει αρχίσει να έχει πολλές ωραίες μεγάλες βίλλες οι οποίες βέβαια δεν ακολουθούν τα πρότυπα της κλασσικής κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής που επιτρέπεται στο νησί -δεν ξέρουν πως το έχουν κάνει αυτό. Στις Κυκλάδες και συγκεκριμένα στην Τήνο που το ξέρω όταν φτιάχνεις ένα σπίτι επιτρέπεται να έχει maximum άνοιγμα παραθύρου πχ 80εκ., πολύ συγκεκριμένο τέλος πάντων. Άμα το κάνεις ένα μέτρο είσαι παράνομος. Ε, τα καινούργια αυτά σπίτια και ξενοδοχεία που χτίζονται, και σπίτια όμως, έχουν κάτι τζαμαρίες τεράστιες από δω μέχρι εκεί. Αυτά λοιπόν σε βάζουν να αναρωτιέσαι... κι αυτό που μαθαίνουμε βέβαια είναι ότι έχουν έρθει και οι Μυκονιάτες οι εργολάβοι και με τους δικούς τους τρόπους μπορούν και τα χτίζουν αυτά τα πράγματα. Μυκονιάτες ξέρεις εννοώ αυτούς που έχουνε τις διαπλοκές τους και τον τρόπο που... Τέλος πάντων. Άρα λοιπόν έχουμε ότι το νησί χτίζεται φουλ πρώτον... έχει πολλά καινούργια ξενοδοχεία, Airbnb και καταλύματα. Έχουν έρθει πολλοί που δεν είναι του νησιού κι έχουν ανοίξει επιχειρήσεις. Εστιατόρια, καφέ, μπαρ... διάφορα τέτοια. Εγώ προσωπικά δεν είμαι πολύ θετική με όλο αυτό. Κι σκέψου ότι εγώ στα πιο πολλά... όχι στα πιο πολλά, βασικά δεν πάω σε κανένα από άποψη. Γιατί λέω ότι δεν μπορεί οι άλλοι που έχουν περάσει τα δύσκολα εσύ να έρχεσαι επειδή έχεις έναν επενδυτή από κάπου να ρουφήξεις την προσπάθεια των άλλων. Επίσης οι ξένοι που έρχονται... αν υπάρχει κάποιος που σέβεται τον τόπο, μπαίνει μέσα, εναρμονίζεται.. πολλοί δεν σέβονται τον τόπο. Έρχονται γιατί είναι trendy η Τήνος, δεν έρχονται επειδή την αγαπούν. Που σημαίνει ότι δεν τους νοιάζει τι προσωπικό θα χρησιμοποιήσουν, δεν τους νοιάζει ο τρόπος που θα λειτουργήσουν να σέβεται το στίλ του νησιού. Τα ντόπια μαγαζιά αρχίζουν κι ανακαινίζονται. Κάποια ανακαινίζονται όμορφα, κάποια ανακαινίζονται για να μοιάζουν στην Μύκονο χαλώντας το τοπίο, την περιοχή. Κι αποκτούν και νοοτροπίες τέτοιες... δυνατή μουσική μεζεδοπωλείου απέναντι από την μαρμάρινη στάση του Χαλεπά, τραπεζάκια στην είσοδο του UNESCO χωριού... ξέρεις, τέτοια...».

(ΝΞ, Σύμβουλος Tinos Food Paths/ Διοργανώτρια Aegean Cocktails & Spirits, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως κατά την διάρκεια οργάνωσης και διεξαγωγής των δράσεων της Tinos Food Paths αλλά και μετά το πέρας αυτών, παρουσιάστηκαν ουσιαστικά προβλήματα που είτε επιλύθηκαν είτε είναι αναγκαίο να επιλυθούν σε άμεσο χρόνο. Περαιτέρω ανάλυση επί του θέματος γίνεται στο έκτο κεφάλαιο. Στην επόμενη ενότητα γίνεται αναφορά στην ύπαρξη ή μη εξωτερικής βοήθειας.

5.8 Εξωτερική βοήθεια

Στη συγκεκριμένη ενότητα αναλύεται, μέσω των απαντήσεων των ερωτηθέντων, κατά πόσο στη διάρκεια των πέντε ετών διεξαγωγής της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths έχει προσφερθεί εξωτερική βοήθεια από χορηγούς, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), υπουργεία, το δήμο, την Περιφέρεια, διαμεσολαβητών (facilitators), κ.ά.

Η απάντηση όλων σχεδόν των συμμετεχόντων στην έρευνα ήταν ότι δεν έχει υπάρξει καμία ουσιαστική χρηματική συνεισφορά από θεσμικούς φορείς. Η διοργάνωση πραγματοποιείται εξολοκλήρου από τους επιχειρηματίες και τους κατοίκους του νησιού, καθώς και από τους εθελοντές που συμμετέχουν. Η χρηματοδότηση γίνεται κυρίως από ιδιώτες χορηγούς, είτε με την μορφή χρημάτων, είτε με την μορφή προσφοράς υπηρεσιών, είτε μέσω προσφοράς υλικών/προϊόντων ή ειδών πολλαπλής χρήσης (μαγειρικά σκεύη, έπιπλα, κ.λπ.). Αξίζει να αναφερθεί πως αν απαιτηθούν επιπλέον χρήματα για να καλυφθεί κάποια ανάγκη, τα μέλη του ηγετικού πυρήνα είναι εκείνα που θα επωμιστούν ισόποσα το σχετικό κόστος. Ο δήμος στα πέντε χρόνια διεξαγωγής των εκδηλώσεων της δράσης έχει δωρίσει διαφημιστικά T-Shirts, τα οποία η ομάδα της Tinos Food Paths μεταπούλησε στους επισκέπτες ή στους εθελοντές, τα έσοδα των οποίων χρησιμοποιήθηκαν για άλλες ανάγκες διεξαγωγής της Tinos Food Paths. Τέλος, η Περιφέρεια δώρισε ένα ποσό (της τάξεως των 25.000 ευρώ), τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή στεγάστρων και τεντών στον χώρο της ψαραγοράς αλλά και στους χώρους των καλλιτεχνικών δράσεων στα χωριά.

Η προσέγγιση των χορηγών γινόταν εξαρχής από τα μέλη του ηγετικού πυρήνα, ενώ στην διαδικασία αυτήν προστέθηκε και η κ. ΛΜ, ως συντονίστρια του εγχειρήματος τα τελευταία δύο χρόνια διεξαγωγής του. Η επιλογή των χορηγών που θα προσεγγίσει κάθε μέλος του ηγετικού πυρήνα πραγματοποιείται λαμβάνοντας υπόψη τις γνωριμίες του καθενός στο νησί, ενώ η κ. ΛΜ, λόγω της φύσης του επαγγέλματός της και της προϋπηρεσίας της, αναλαμβάνει να προσεγγίσει περισσότερους ιδιώτες/εταιρείες από την Αθήνα.

Όσον αφορά κονδύλια ή χρηματοδότηση από κρατικούς φορείς όπως είναι ο Δήμος και η Περιφέρεια, η ομάδα Tinos Food Paths είχε αποφασίσει να μην τα αναζητήσει από τις συγκεκριμένες πηγές. Αντιθέτως, εκπρόσωποι του Δήμου και της Περιφέρειας προσέγγισαν την ομάδα Tinos Food Paths ώστε να χορηγήσουν οικονομικά την ενέργεια. Αν και η χρηματοδότηση εξωτερικών οργανισμών είναι αναγκαία, η βοήθεια αυτή θεωρούν πως πρέπει να μην εξυπηρετεί κομματικές ή πολιτικές σκοπιμότητες. Τα τρία από τα πέντε μέλη του πυρήνα της ομάδας Tinos Food Paths, δήλωσαν πως τα τελευταία χρόνια μετά την διεξαγωγή της δράσης δέχονται διαδοχικές προτάσεις συμμετοχής στις δημοτικές εκλογές. Τα παραπάνω είναι και η αιτία που μέχρι στιγμής δεν έχουν κινηθεί συστηματικά ώστε να λάβουν κάποια βοήθεια από διάφορους θεσμικούς φορείς. Ο ΑΒ αναφέρει χαρακτηριστικά:

«...γουστάρουμε να είμαστε ρε φίλε ανεξάρτητοι, μας αρέσει που δεν έχουμε καμία σχέση με αυτούς, άμεσα τουλάχιστον... να σου πω και κάτι, μετά την επιτυχία του Food Paths έχει ζητηθεί σε όλους μας να πολιτευτούμε. Το ξέρεις αυτό; Δηλαδή μας λένε γιατί δεν κατεβαίνουμε εκλογές... δεν θέλουμε τέτοια πράγματα, δεν θέλουμε.. δεν μας ενδιαφέρει όλο αυτό. Αυτοί όμως όλοι ποντάρουν σε τέτοια πράγματα. Όλοι, δεν τους βάζω όλους σε ένα σακί αλλά... κι επίσης ξέρεις τι άλλο γίνεται; Θυμάμαι μια χρονιά με μια χορηγία από την περιφέρεια που ήταν πολύ μεγάλη και την χρειαζόμασταν αυτήν... θυμάμαι τι αγώνα κάναμε τελικά γιατί έρχονται και σου λένε ό,τι θες και ό,τι θες, όταν έρθει η ώρα να το ζητήσεις να το πάρεις αρχίζουν τα γραφειοκρατικά τους τα οποία είναι πολύ δύσκολα, χρονοβόρα, τυπικά, χωρίς νόημα.. και διαπίστωσα κάποια στιγμή ότι χάναμε άπειρο χρόνο κι άπειρη ενέργεια σε κάτι να ασχοληθούμε με χαρτούρα με μια χορηγία που θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει 1000 άλλα πράγματα σε όλο αυτό το χρόνο που χάναμε για αυτούς».

(ΑΒ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Συνοψίζοντας, η διαδικασία προσέγγισης για απόκτηση χορηγιών είναι ένα σημαντικό κομμάτι στην οργάνωση του εγχειρήματος. Χωρίς εξωτερική βοήθεια, είτε από ιδιώτες, είτε από κρατικούς φορείς, είτε από ΜΚΟ, η διεξαγωγή του εγχειρήματος θα ήταν σχεδόν ανέφικτη. Στην επόμενη ενότητα σχολιάζονται τα προσωπικά και επαγγελματικά οφέλη του δείγματος της έρευνας.

5.9 Προσωπικά και επαγγελματικά οφέλη μέσω της συμμετοχής στη συλλογική δράση Tinos Food Paths

Η ενότητα αυτή επικεντρώνεται στα προσωπικά ή επαγγελματικά οφέλη, τα οποία θεωρούν ότι εισέπραξαν οι ερωτηθέντες λόγω της συμμετοχής τους στη δράση Tinos Food Paths. Επιπλέον, αναλύονται οι αλλαγές στις επιχειρήσεις τους καθώς και στο χαρακτήρα και την προσωπικότητά τους μέσω αυτής της συμμετοχής.

Αρχικά, οι ερωτηθέντες απάντησαν στην ερώτηση «Τι σας προσέφερε το φεστιβάλ προσωπικά;» με βάση τα συναισθήματα που βίωναν κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους στη δράση. Δεκατέσσερις από τους 16 (το 87,5% του δείγματος) μίλησαν για τις γνωριμίες που έκαναν, για τα άτομα που συναναστράφηκαν και μετέπειτα γνώρισαν καλύτερα αλλά και για φίλιες που ανέπτυξαν μετά την πενταετία διεξαγωγής της Tinos Food Paths. Κάποιες ενδεικτικές απαντήσεις είναι οι εξής:

«Σε προσωπικό επίπεδο θα έλεγα ότι έγινα πιο πλούσια... όχι από λεφτά (γέλια). Πιο πλούσια γιατί ένιωσα μέσα από όλο αυτό, έκανα φίλους σε έναν τόπο που αγαπούσα...»

(ΝΞ, Σύμβουλος Tinos Food Paths/ Διοργανώτρια Aegean Cocktails & Spirits, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

«Κέρδισα γνώσεις σίγουρα, κέρδισα φίλους που είναι ο ΑΒ και ο ΙΚ. Κι άλλους, δεν έχει σημασία να πω ονόματα... Όσον αφορά κοινωνικά, εγώ είμαι ο τύπος που κρύβεται στις φωτογραφίες, δεν θέλω ούτε να φωτογραφίζομαι ούτε να δείχνομαι. Δεν μου αρέσει. Ούτε το αποζητώ, ούτε το θέλω. Ντρέπομαι, κοκκινίζω... Εκ των πραγμάτων είμαι πολύ κοινωνικός. Παρ' όλ' αυτά διευρύνθηκε το κοινωνικό μου δίκτυο πάρα πολύ, απολαμβάνω το καθετί από το κάθε νέο που γνωρίζω... δεν γραπώνομαι

όμως, να λέω, α γνώρισα τον τάδε που είναι εκεί υπεύθυνος, για κάτσε τώρα που τον έχω κονέ να τον εκμεταλλευτώ. Όχι, δεν θέλω κάτι παραπάνω, δεν αποζητάω σαν επιχείρηση ούτε μεγαλύτερη αναγνώριση από αυτήν που λαμβάνω, ούτε βραβεία, δεν θέλω... Τα αποφεύγω».

(ΓΔ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 17/10/2021)

«Μου έχει δώσει υπέροχα πράγματα εμένα όλη αυτή η συνεργασία που έχω με την ομάδα, με τα παιδιά. Επειδή είμαι άνθρωπος κι εγώ έτσι της ομάδας... οι ομάδες οι επαγγελματικές που είχα, τα παιδιά που είχα στις ομάδες μου όταν ήμουν στη City Bank, γιατί τώρα δεν έχω ομάδα δική μου... ήμασταν πολύ δεμένοι. Και όλοι μου λέγανε όπου πας πάρε μας μαζί σου ας πούμε... πιστεύω στην ομάδα, γιατί και τους σεβόμουν αλλά και απαιτούσα δουλειά από εκείνους. Και επειδή πιστεύω στην ομάδα ρε παιδί μου ότι όσα της δίνεις σου δίνει, όσο την σέβεσαι σε σέβεται και όσο συνεργάζεσαι ωραία μαζί της έχεις αποτελέσματα και ο ίδιος εσύ και η ομάδα... οπότε επειδή είμαι της ομάδας το απόλαυσα αυτό με τα παιδιά και εννοείται... ξέρεις, όπου δεν μπαίνει το χρήμα μέσα δεν αλλοιώνει και σχέσεις, φιλοδοξίες, κλπ. Οπότε ήταν αρκετά ιδεατή η κατάσταση να δουλεύεις με απόλυτο αλτρουισμό ας πούμε για ένα κοινό στόχο, για ένα κοινό όραμα, το οποίο προσφέρει μόνο χαρά. Γιατί πρόσφερε και πολλή χαρά στους κατοίκους του νησιού, είναι μια γιορτή πολύ μεγάλη... προσφέρει πολύ προσωπική ικανοποίηση στον καθένα που συμμετέχει. Από τον αγρότη που δίνει δωρεάν τις πατάτες του, το κάνει με πολλή χαρά και αγάπη... μέχρι τον φωτογράφο που είναι 24 ώρες εκεί να βιντεοσκοπεί και να φωτογραφίζει. Ή μέχρι τον σεφ που έρχεται να μαγειρέψει δύο ώρες, να το βιώσει και να φύγει ας πούμε.. οπότε βλέπεις από όλες τις πλευρές ένα γέμισμα ψυχής, εικόνων, γνώσης, γεύσης... γιατί δεν είναι ένα event που το κάνουμε και φεύγει... έχει βάθος από πίσω του. Μαθαίνεις πράγματα για τον τόπο σου, σκαλίζεις πράγματα και τα αναβιώνουν και τα μαθαίνουν οι νεότεροι, τα παιδιά...».

(ΛΜ, Operation Manager Tinos Food Paths 2018/2019, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 12/11/2021)

«Το όφελος μου είναι ότι γνώρισα αυτούς τους ανθρώπους καλά, ότι έχω κάποιους φίλους από αυτούς, ότι έχω κάποιους ανθρώπους να πω πέντε πράγματα ουσιαστικά, να ανταλλάξω δύο κουβέντες ουσιαστικές που για μένα αυτό είναι μεγάλο bonus στην εποχή που ζούμε. Να μπορείς με κάποιους ανθρώπους να πεις κάποιες κουβέντες και να σε καταλάβουνε και να σου πούνε και δυο κουβέντες και να σε πάνε και ένα βήμα παραπέρα».

(ΦΧ, Εθελοντής Tinos Food Paths, Ημερομηνία τηλεφωνικής συνέντευξης 19/10/2021)

«Οφέλη... έχω γνωρίσει πάρα πολλούς απίστευτους ανθρώπους... πάω στην Τήνο και δεν προλαβαίνω να αγκαλιάζομαι και να με καλοχαιρετάνε... Άνθρωποι τους οποίους δεν τους ήξερα παλαιότερα... (...) Τώρα ξέρω πάρα πολύ κόσμο. Από ξενοδόχους, εστιατορες και μάγειρες μέχρι όλων των επαγγελμάτων... γιατί πραγματικά έχουμε έρθει σε επαφή με πάρα πολύ κόσμο. Όχι στον στενό χώρο που έχει να κάνει μόνο με τα προϊόντα και με την εστίαση... μας έχει φέρει με όλο το κόσμο σε επαφή. Και μέσα από τους εθελοντές και μέσα από τις επισκέψεις και μέσα από την παρουσία μας από όπου πηγαίναμε... (...) Έχω μπολιαστεί από αυτήν την ιστορία, το αγαπάω πάρα πολύ, συμβαίνουν πράγματα που θέλω να τα γνωρίζω, μαθαίνω πράγματα... για μένα είναι πολύ μεγάλο κέρδος και τα σεμινάρια που έχουν γίνει κατά καιρούς να τα παρακολουθώ...».

(ΨΩ, Σύμβουλος/Επίτιμος καλεσμένος Tinos Food Paths, Ημερομηνία διαδικτυακής συνέντευξης 9/12/2021)

«Θα σου πω για εμένα.. Την πρώτη χρονιά που ήρθε ο ΕΖ και με τράβηξε... Στο δείπνο ρε παιδί μου θα μιλούσε η γυναίκα μου γιατί εγώ ντρεπόμουν να μιλήσω. (γέλια) Και ήρθε ο ΕΖ και με τράβηξε και με έβαλε κι εμένα μέσα στη σάλα, εκεί που ήταν το τραπέζι, ο Μυστικός Δείπνος που τον ονομάσαμε, εγώ άλλαξα μετά σαν άνθρωπος μετά από αυτήν την ενασχόληση τέλος πάντων. Τώρα πια έρχονται τα κανάλια και δίνω συνεντεύξεις... (γέλια) Δηλαδή ναι, αυτό ήταν ένα μεγάλο βήμα για μένα, για τον χαρακτήρα μου... Κοινωνικά και μόνο».

(ΟΠ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

«Κι εγώ εκεί θα το πήγαινα, κοινωνικά... γιατί κι εγώ δεν είμαι πάρα πολύ κοινωνική... και γνώρισα ανθρώπους που μπορεί να είχαμε μεγαλώσει στο ίδιο νησί αλλά δεν είχαμε έτσι σχέσεις επαφές. Μεγάλωσα τον κύκλο των γνωριμιών μου, άτομα με τα οποία έχουμε κοινά ενδιαφέροντα, κοινές ιδέες... αυτό από κοινωνικής άποψης...».

(ΡΣ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Ακόμα ένα από τα οφέλη που αναφέρουν τρεις από τους ερωτηθέντες είναι ότι γνώρισαν καλύτερα την ενδοχώρα της Τήνου, επισκέφτηκαν μέρη που δεν γνώριζαν αλλά έμαθαν και αρκετά ιστορικά και πολιτιστικά έθιμα και γεγονότα από τα παλαιότερα χρόνια. Συγκεκριμένα αναφέρουν:

«Ναι φυσικά, έμαθα πολλά και επίσης έμαθα και την Τήνο καλύτερα, το δίκτυο, την Τήνο σαν μέρος και την ιστορία της... Γιατί ξετυλίχθηκε ένα κουβάρι ιστορίας μέσω του Tinos Food Paths κι ακούγοντας τους ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας μπορούσες να καταλάβεις πώς ήταν η Τήνος, πώς είναι και πώς μπορεί να γίνει... Σίγουρα νιώθω καλύτερη κι όλη αυτή η προσωπική επαφή με τόσο κόσμο μόνο καλό μπορεί να σου κάνει... Και συν ότι έχεις αυτήν την ευχαρίστηση ότι υπάρχει μια ομάδα, υπάρχει ένας τόπος, ένα δέσιμο για κάτι καλύτερο...».

(ΔΕ, Εθελοντής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 17/10/2021)

«Αρχικά, μου δίνει χαρά και ικανοποίηση το ότι προσφέρω για το νησί αυτό με άμεσο τρόπο. Έχω γνωρίσει πολύ κόσμο που δεν θα τον γνώριζα ποτέ. Μαθαίνω καλύτερα το νησί που μένω κι έχω πάει σε χωριά που δεν θα είχα πάει ποτέ, όπως η Καλλονή. Δεν είναι μόνο η δραστηριότητα του Food Paths, αλλά και η άλλη όψη της Τήνου που βλέπω. Και τέλος, η επιβεβαίωση ότι αυτό το αποδέχεται ο κόσμος και τους αρέσει. Μέσω του Food Paths, το νησί έγινε πιο γνωστό στον κόσμο και είχε προβολή μέχρι και από τηλεοπτικά κανάλια, όπως επίσης έχει γεμίσει από νέο κόσμο».

(ΤΥ, Εθελοντής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 20/10/2021)

Ο ΑΒ δήλωσε πως το μεγαλύτερο προσωπικό του όφελος είναι ότι ένιωσε υπερηφάνεια για αυτό που έχουν καταφέρει για τον τόπο τους. Ταυτόχρονα σχολιάζει πως αν και όλο το εγχείρημα είναι καθαρά εθελοντικό και συλλογικό, του καλύπτει εσωτερικές ανάγκες για προσφορά.

«Εμένα... σε προσωπικό επίπεδο πολύ καλά... με την έννοια ότι νιώθω ότι έχω προσφέρει κάτι, έχω καλύψει κάποιες εσωτερικές μου ανάγκες γιατί πάντα επιμένω σε αυτό... αν κάτι δεν σου καλύπτει εσωτερικές ανάγκες το εγκαταλείπεις, δεν είναι εγωιστικό αυτό... γιατί αλλιώς κάποια στιγμή κουράζεσαι. Νιώθω περήφανος πολλές φορές και αυτό με ευχαριστεί, έτσι; Νιώθω ότι έχω βάλει ένα λιθαράκι για κάτι καλό στον τόπο μου».

(ΑΒ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Οι ΕΖ και ΗΘ εστιάζουν στον σεβασμό που έλαβαν από τους υπόλοιπους επιχειρηματίες του νησιού αλλά και από όλα τα διαφορετικά άτομα με τα οποία κλήθηκαν να συνεργαστούν στα πλαίσια αυτής της συλλογικής δράσης.

«Το να είσαι αφεντικό στο μαγαζί σου και στον υπάλληλό σου όσο και δίκαιος και σωστός και σοβαρός να είσαι... εσύ έχεις το μαστίγιο εσύ έχεις

και το καρότο... το να γίνεις ξαφνικά υπάλληλος του ανταγωνιστή σου... μαγκιά... και να το ευχαριστιέσαι κιόλας;; πώς το ακούς;; Τέλειο είναι... είναι τέλειο. Επίσης είναι τέλειο να δουλεύεις ανάλογα το ίδιο ή και περισσότερο και να δέχεσαι τον σεβασμό των ανθρώπων που δουλεύουν στον χώρο συνολικά».

(EZ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 20/10/2021)

«Τι να σου πω τώρα... εεε... εγώ από κάθε Tinos Food Paths νομίζω επωφελούμαι διαφορετικά. Δηλαδή στο πρώτο ήταν πολύ ωραίο που το κατάφερα... μου είπαν δηλαδή ένα βράδυ... σκέψου τηνιακό πρωινό και την επόμενη μέρα το είχα φτιάξει. Το έκανα. Έκλεισα τα μάτια, είπα τηνιακό πρωινό, έκανα ένα μπούσουλα στο κρεβάτι που κοιμάμαι μέχρι το πρωί... για τέτοια πίεση χρόνου μιλάμε δηλαδή. Στο δεύτερο Food Paths αισθάνθηκα ότι έχω γειωθεί στα μάτια των ανθρώπων του τόπου μου. Μάθανε ότι δεν είμαι η ΗΘ που έχει το τάδε μαγαζί που πηγαίνουν εκεί τα σκάφη και τα ελικόπτερα κι αυτά... είμαι εκεί. Αυτό ήταν πολύ σημαντικό... το θυμάμαι να το λέω, να το εισπράττω... Δηλαδή όλοι είπαν ότι είμαι κανονική (γέλια), ούτε ότι έχω τουπέ, νομίζανε πως είμαι κάπως... Αυτό λοιπόν τότε μου είχε φανεί πολύ σοβαρό, πολύ σημαντικό... μετά πάρα πολλοί άνθρωποι με θεωρούσαν πολύ σημαντική για αυτό που έκανα στο Food Paths. Δηλαδή αν πούμε ότι φέτος θα κάνουμε Food Paths κι εγώ πω δεν μπορώ γιατί παιδιά η κόρη μου δίνει πανελλήνιες και θα είναι βλακεία αν το κάνω... θα μου πει ο ΑΒ όχι ρε ΗΘ. Δηλαδή, πάντα έλεγα μια κουβέντα και την πιάνανε οι άλλοι και την κάνανε πράξη».

(ΗΘ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 20/10/2021)

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα μίλησαν και για τα επαγγελματικά τους οφέλη. Μέσω των συνεδρίων που διεξάγονταν κάθε χρόνο στα πλαίσια της Tinos Food Paths, των μαγειρεμάτων στην περιοχή της ψαραγοράς, της συναναστροφής με καταξιωμένους ανθρώπους του χώρου της γαστρονομίας αλλά και του παραγωγικού τομέα, έλαβαν γνώση η οποία χρησιμοποιήθηκε για βελτίωση των επαγγελματικών τους αλλά και προσωπικών τους αναγκών. Επιπλέον, η διαφήμιση προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της συλλογικής δράσης ήταν καταλυτική για να καθιερωθούν κάποια από τα προϊόντα στην αγορά της Τήνου αλλά και της Ελλάδος γενικότερα. Η ΡΣ, χορηγός οίνων στην Tinos Food Paths, αναφέρει:

«Επαγγελματικά για μας το *Food Paths* ήταν η καλύτερη συγκυρία που μπορούσε να μας τύχει. Δηλαδή, ξεκινώντας το 2016 με μια παραγωγή 700 φιαλών, που δεν σου κρύβω ότι στην αρχή είχαμε κι ένα άγχος του πως θα τα διαθέσουμε, πώς θα τα πηγαίνουμε να τα δοκιμάζουν οι άνθρωποι, κλπ. Δεν ήμασταν στο χώρο, ήταν κάτι όλο καινούργιο αυτό, κλπ. Και είχε στείλει ο ΟΠ δείγματα σε κάποιους εστιατόρες, μέσα σε αυτούς και ο ΕΖ, και μας πρότεινε να μπούμε σε εκείνο το δείπνο που είχε γίνει τότε στο Μοναστήρι. Αυτό για εμάς άνοιξε φοβερούς ορίζοντες. Δηλαδή δοκίμασαν το κρασί άνθρωποι του χώρου, δημοσιογράφοι κλπ. Μας έδωσε την δυνατότητα ας πούμε με αυτές τις 700 φιάλες να μας βάλουν σε άρθρα περιοδικών όπως είναι ο Οινοχόος, ο γαστρονόμος... Για το κρασί το δικό μας... Από την πρώτη χρονιά... Μας ζήτησαν να δώσουμε κρασί στην Αθήνα σε κάποια εστιατόρια, είχαμε τηλεφωνήματα από διάφορα μέρη της Ελλάδας για το κρασί μας από εκείνη την χρονιά, μας επισκέφτηκε ο ένας από τους δύο *master of wine* της Ελλάδας».

(ΡΣ, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 18/10/2021)

Ακόμα, ο πρόεδρος του ΑΣ Τήνου εξηγεί πως όσον αφορά τα επαγγελματικά του οφέλη, πήρε γνώση ως προς εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης προϊόντων, ενώ ταυτόχρονα απολαμβάνει και μια «γευστική διαφήμιση» των προϊόντων που παράγει ο συνεταιρισμός.

«Όσον αφορά τον χειρισμό των προϊόντων έμαθα πολλά, ναι. Δηλαδή στο τυρί. Βάλαμε εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης και παραγωγή τυριών. Πως θα βγούνε τα τυριά με ερωτηματικά, είτε ένα γρήγορο φρέσκο τυρί με τρεις γεύσεις, ή ακόμα και στα κρέατα διαφορετικές κοπές διαφορετικούς καθαρισμούς, διαφορετικό *service*. Δηλαδή για να σου δώσω να καταλάβεις κάτι *tagliatas* κάτι *T-Bones* δεν θα δουλέαμε παλιά, δεν ασχολούμασταν.. παλιά κάναμε απλά το πρώτο κόψιμο, τώρα τα έχουμε βελτιώσει. Πέρασαμε σε γαλλικές κοπές, πώς κόβουμε το ζώο σε *tartare* και τα λοιπά. Μαθαίνεις πάρα πολλά πράγματα... Ταυτόχρονα, μας εξυπηρέτησε και πολύ οικονομικά. Για να μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας, προσφέροντας το κομμάτι που θέλει κάποιος όπως το θέλει, σημαίνει ότι κι εσύ μπορείς να το πληρωθείς όπως το θέλεις. Αυτά πάνε μαζί. (...) Κι εμείς ας πούμε και με τους προσκεκλημένους αλλά και τους διαφορετικούς τρόπους μαγειρικής, μάθαμε πάρα πολλά πράγματα, όπως για την αράχνη, για τα διαφράγματα, πως μπορούμε να τα λανσάρουμε, πως μπορούμε να τα πουλήσουμε διαφορετικά σε μία αξιοπρεπέστατη τιμή. Ναι, μαθαίνουμε πάρα πολλά πράγματα, μαθαίνουμε πάρα πολλά πράγματα. Όπως μαθαίνουμε πάρα πολλά πράγματα και αυτοί που επισκέπτονται γιατί κι αυτοί που επισκέπτονται όταν είναι οι κλασικοί καταναλωτές και μπαίνουν σε νέες γεύσεις και σε νέα πιάτα ακόμα και ο ντόπιος μαθαίνει.. Όσον αφορά την προσφορά;;; Με ικανοποιεί, θα σου πω πως με ικανοποιεί, με ικανοποιεί από την άποψη ότι δεν απαιτούν διαφήμιση, γιατί δεν απαιτεί να μπει μία αφίσα για να πει ότι αυτός έδωσε

αυτό ή ότι ο άλλος έδωσε το άλλο, μας ενδιαφέρει πολύ το θέμα των εκδηλώσεων γιατί ξέρουμε ας πούμε ότι έχουμε πάρα πολλές δυνατότητες εδώ στο νησί, οι οποίες φυσικά είναι ανεκμετάλλευτες. Και θεωρούμε ότι επειδή όλα αυτά χτίζονται, ενδεχομένως να δούμε τα οφέλη τους ακόμα και μετά από μία δεκαετία. Ήδη έχουμε δει πάρα πολλά οφέλη που γίνανε παλιότερα. Επομένως είναι πολύ πιθανόν αυτά τα οφέλη να τα δούμε μετά από δέκα χρόνια. Αν εξαιρέσεις την περίοδο του covid που έκοψε αυτή την φορά, γιατί οι εκδηλώσεις κάθε χρόνο πάνε σε άλλο επίπεδο. Γιατί εμείς σαν συνεταιρισμός σκεφτόμασταν τώρα που έγινε η κοπανιστή ΠΟΠ να συμμετέχουμε πιο ενεργά με σκοπό να προωθήσουμε την κοπανιστή, θα είναι μία πολύ καλή διαφήμιση. Δεν θα είναι διαφήμιση η κλασική σε έντυπο υλικό, θα είναι μία γευστική διαφήμιση. Είναι αυτό ακριβώς που μας ενδιαφέρει».

(MN, Χορηγός Tinos Food Paths, Ημερομηνία Συνέντευξης 20/10/2021)

Συνεχίζοντας, ο ΙΚ ήταν ο μόνος που επιπρόσθετα από τα παραπάνω οφέλη, ανέφερε και την ανάπτυξη του γνωστικού του επιπέδου μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών καθαρά για προσωπικό του όφελος σε αντικείμενα που απολαμβάνει να ασχολείται ερασιτεχνικά, και όχι μόνο επαγγελματικά.

«Τις εκτόξευσα τις γνώσεις μου.. τι να σου πω, ακαδημαϊκά να σου πω τι γνώσεις έχω; Έμαθα να τρώω και να εκτιμώ κάποια πράγματα τα οποία τα είχα στο περιβάλλον μου. Δηλαδή σαν φαγητό, σαν γνώσεις πάνω στο φαγητό... δεν τις είχα τόσες πολλές. Και τις απέκτησα. Εγώ έχω τεράστιο κέρδος από όλο αυτό... δεν έμαθα τόσο προϊόντα.. όσο γιατί έχει διαφορά η άγρια αγκινάρα από την κανονική πχ. Γιατί αυτό το κρασί το πίνουμε έτσι, γιατί αυτό το ποτό το πίνουμε έτσι. Οι άλλοι επειδή είναι και μεγαλύτεροι έχουν άλλες εικόνες από ό,τι έχω εγώ. Οπότε εγώ κέρδισα πάρα πολλά από όλους αυτούς. Κι εκείνοι αντίστοιχα κερδίσανε άλλα από μένα. Το Food Paths μου έκανε όλα αυτά που σου έχω περιγράψει... είδα τον εθελοντισμό, είδα επιχειρήσεις να συνεργάζονται και ανατρίχιαζα... είδα ανθρώπους άσχετους και να μου λένε τι έχετε κάνει ρε παιδιά εσείς για το νησί. Δηλαδή φοβερό, ασύλληπτο. Όντως είναι ασύλληπτο, αλλά δεν το κάναμε μόνοι μας...».

(ΙΚ, Συνιδρυτής Tinos Food Paths, Ημερομηνία συνέντευξης 19/10/2021)

Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα παρουσιάζουν ποικίλα οφέλη από τη συμμετοχή τους στην Tinos Food Paths, τόσο προσωπικά όσο και επαγγελματικά. Επαγγελματικά κάποιοι από τους συμμετέχοντες εκμεταλλεύτηκαν τις πληροφορίες και τις εμπειρίες που έλαβαν μέσω της δράσης και τις ενσωμάτωσαν έμπρακτα στις επιχειρήσεις τους. Δύο από αυτές τις επιχειρηματικές ενέργειες αναλύονται στην παρακάτω ενότητα.

5.10 Δημιουργία συνεργειών αλλά και επιχειρηματικών κινήσεων ως απόρροια της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths

Στην τρέχουσα ενότητα γίνεται αναφορά σε δύο επιχειρηματικές δράσεις τις οποίες οι δημιουργοί τους εμπνεύστηκαν μέσω της συλλογική δράσης Tinos Food Paths. Οι δράσεις έγιναν γνωστές μέσα από τις συνεντεύξεις με μερικούς από τους συμμετέχοντες της δράσης Tinos Food Paths. Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες παραδέχονται πως οι συγκεκριμένες επιχειρηματικές δράσεις πραγματοποιήθηκαν λόγω των ερεθισμάτων που είχαν δεχθεί κατά την συμμετοχή τους στη δράση.

Οι δύο αυτές ενέργειες αφορούν επιχειρηματίες εστίασης της Τήνου. Η πρώτη ενέργεια που παρατίθεται είναι η δημιουργία μίας συνεργασίας μεταξύ τεσσάρων εστιατόρων του νησιού, ενός κρεοπώλη και ενός κτηνοτρόφου. Η ιδέα συνοψίζεται ως εξής: οι εστιατορες έχουν συμφωνία με τον κτηνοτρόφο ώστε να απορροφούν στα μαγαζιά τους συγκεκριμένη ποσότητα κρέατος κάθε χρόνο, με την προϋπόθεση ότι τα ζώα θα τρέφονται με συγκεκριμένες ζωοτροφές και θα ζουν κάτω από διευθετημένες συνθήκες. Στην συμφωνία συμπεριλαμβάνεται και ο κρεοπώλης, του οποίου ο ρόλος είναι να έρχεται σε συνεννόηση με τους εστιατορες και τον κτηνοτρόφο ώστε τα μέρη του κρέατος να κόβονται σε καθορισμένα κομμάτια, με ορισμένο τρόπο. Η συνεργασία αυτή επικυρώνεται μέσω ενός brand name, το οποίο φέρει ο κτηνοτρόφος στις εγκαταστάσεις του, ο κρεοπώλης στο κατάστημά του αλλά και οι εστιατορες στους καταλόγους τους. Η παραπάνω ενέργεια καθιστά παράδειγμα υλοποίησης ενός εκ των βασικών στόχων της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths, δηλαδή τη συνέργεια των επιχειρηματιών του νησιού ώστε να αναδειχθεί η γαστρονομική τους κληρονομιά.

Η δεύτερη επιχειρηματική κίνηση που αναφέρεται στην παρούσα ενότητα αφορά στη δημιουργία μίας υπηρεσίας. Ένας από τους επιχειρηματίες εστίασης του νησιού δημιούργησε ένα brand name για το τηνιακό πρωινό που συμπεριλαμβάνει τοπικά προϊόντα της Τήνου. Η ιδέα του τηνιακού πρωινού ξεκίνησε μέσα από την συλλογική δράση Tinos Food Paths και ο επιχειρηματίας

δημιούργησε μια εμπορική ονομασία για την ιδέα αυτή. Η υπηρεσία απευθύνεται είτε σε ξενοδοχεία/καταλύματα, είτε σε άλλες επιχειρήσεις εστίασης. Στη συγκεκριμένη προσπάθεια υλοποιείται άλλος ένας στόχος που έχει θέσει η δράση Tinos Food Paths, ο οποίος αφορά τη προώθηση και εκμετάλλευση των παραδοσιακών τοπικών προϊόντων.

Οι παραπάνω επιχειρηματικές κινήσεις αποτελούν παράδειγμα πραγματοποίησης της θεωρίας που προσπαθεί να μεταφέρει η συλλογική δράση όσον αφορά τον τρόπο σκέψης και δράσης των επιχειρηματιών και κατοίκων της Τήνου.

Η επιτόπια έρευνα στο νησί της Τήνου απέφερε αρκετά αποτελέσματα σε σχέση με τα αρχικά ερωτήματα που θέτει ο ερευνητής. Αναλύονται τόσο τα κίνητρα και οι στόχοι των συμμετεχόντων στη συλλογικότητα αυτή, όσο και το πως καταφέρνουν να συνεργαστούν, το μοντέλο οργάνωσης, οι μεταξύ τους σχέσεις, τα κόστη συμμετοχής τους, η ύπαρξη εξωτερικής βοήθειας από διάφορους φορείς, τα οφέλη τους -επαγγελματικά ή/και προσωπικά- αλλά και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν λόγω της δράσης Tinos Food Paths.

Αφενός ο όγκος των αποτελεσμάτων είναι μεγάλος και αφετέρου τα αποτελέσματα πιθανόν να διαφέρουν ως προς τα θεωρητικά πλαίσια που εντάσσονται με σκοπό να αναλυθούν. Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται συσχετισμός μεταξύ των αποτελεσμάτων που εξήχθησαν από τα πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα με τις αρχικές υποθέσεις του ερευνητή και συζητούνται τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκε ο ερευνητής μέσω της παραπάνω ανάλυσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται συζήτηση των αποτελεσμάτων καθώς και συσχέτισή τους με βάση το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο βασίστηκε η συγκεκριμένη ερευνητική εργασία. Μέσα από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, οι οποίοι είναι ενεργά μέλη της ομάδας της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths, εξήχθησαν πληροφορίες οι οποίες χρησιμεύουν ώστε να ο ερευνητής να καταλήξει σε συμπεράσματα, τα οποία θα είναι χρήσιμα στο σχεδιασμό επιπλέον έρευνας, στη χάραξη στρατηγικής παρόμοιων συλλογικών δράσεων, αλλά και ως οδηγίες για τη βελτίωση της οργάνωσης και της στρατηγικής των διοργανωτών της συγκεκριμένης διερευνώμενης συλλογικής δράσης.

Αναλύοντας τα αποτελέσματα και ξεκινώντας από το μοντέλο οργάνωσης της ομάδας της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths καταλαβαίνουμε ότι άκρως σημαντικός για την διοργάνωση της TFP είναι ο ηγετικός της πυρήνας, ο οποίος αποτελείται από τους πέντε συνιδρυτές της. Οι αποφάσεις παίρνονται εξολοκλήρου από αυτούς για οτιδήποτε σχετίζεται με τις ετήσιες δράσεις και έπειτα οι αρμοδιότητες διαχωρίζονται με βάση τις ικανότητες και το χρόνο που διαθέτει καθένα από τα άτομα που απαρτίζουν τις λεγόμενες υποομάδες εθελοντών. Ο προαναφερόμενος διαχωρισμός ρόλων υλοποιείται μόνο στην περίπτωση της ψαραγοράς, όπου υπεύθυνος εκεί είναι ο ΓΔ, και στην περίπτωση του σχεδιασμού και οργάνωσης των βιωματικών δράσεων όπου εκεί υπεύθυνη είναι η ΗΘ, έχοντας ως βοηθούς της τις ΔΕ και ΦΧ. Οι υπόλοιποι τρεις (ΑΒ, ΕΖ και ΙΚ) έχουν έναν πιο ευρύ ρόλο επιλύοντας προβλήματα που τυχόν προκύπτουν και εμπλέκονται οπουδήποτε χρειάζεται. Συγκρίνοντας το μοντέλο οργάνωσης της TFP με ένα μοντέλο οργάνωσης μιας ιδιωτικής επιχείρησης και σύμφωνα με τους Thomson, Peteraf, Gamble και Strickland (2016), οι οποίοι έχουν δημιουργήσει έναν οδηγό για χάραξη επιτυχημένης στρατηγικής, δεν είναι αποκλειστική λειτουργία των ιδρυτών μιας εταιρίας η χάραξη στρατηγικής αλλά και η διενέργεια όλων των διαδικασιών από τους ίδιους και μόνο (Thomson κ.ά.,

2016). Έτσι οι ρόλοι, οι ευθύνες και οι αρμοδιότητες είναι προτιμότερο να διανεμηθούν σε υπεύθυνους, οι οποίοι θα είναι εξοικειωμένοι με τις καθημερινές διαδικασίες που θα αναλάβουν έχοντας τον έλεγχο σε συγκεκριμένες λειτουργίες και παίρνοντας εκείνοι τις αποφάσεις για αυτές. Το αποτέλεσμα είναι ότι η χάραξη και η υλοποίηση στρατηγικής είναι μία συνεργατική ομαδική προσπάθεια στην οποία ο κάθε υπεύθυνος παίζει σημαντικό ρόλο (Thomson κ.ά., 2016). Αρμοδιότητα του ηγετικού πυρήνα είναι να θέσει ξεκάθαρα στους υφιστάμενούς του το όραμα της δράσης, τα αντικείμενά της αλλά και τα συστατικά της στρατηγικής που θέλει να ακολουθήσει, αλλά και να διαχειρίζεται θέματα επίλυσης προβλημάτων και οργάνωσης των υποομάδων. Εφόσον διανεμηθούν περισσότερες αρμοδιότητες σε περισσότερα άτομα θα μειωθεί και ένα από τα κύρια κόστη των ατόμων του ηγετικού πυρήνα, το κόστος σε χρόνο.

Παρ' όλη τη μη ύπαρξη ενός αποδεδειγμένα επιτυχημένου μοντέλου οργάνωσης και ιεραρχίας και τη συσσώρευση υποχρεώσεων σε μικρή μερίδα ατόμων, η συνοχή της ομάδας επιτυγχάνεται και η δράση στέφεται ετησίως με επιτυχία. Συνδέοντας τα ευρήματά μας με το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης (Ostrom, 1990) αναλύουμε τις εξεταζόμενες μεταβλητές σύμφωνα με τα αποτελέσματά μας. Η επιτυχία οφείλεται αρχικά στην ομοιογένεια των συμμετεχόντων, στα κοινά κίνητρα και στόχους των μελών της ομάδας και στην ένταση και ποιότητα του κοινωνικού κεφαλαίου που υπάρχει μεταξύ τους. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν μέσο όρο ηλικίας τα 47,5 έτη με τυπική απόκλιση 8,45 και ακραίες τιμές τα 37 και τα 65 έτη, ενώ το 75% των ερωτηθέντων ζει μόνιμα και εργάζεται στο νησί της Τήνου. Το μέγεθος της ομάδας είναι μια μεταβλητή που αν οριστεί ως «το μέγεθος της ομάδας που διοργανώνει και παρακινεί την συλλογική δράση Tinos Food Paths», επιβεβαιώνει τη θεωρία πως οι μικρές ομάδες είναι περισσότερο επιτυχείς από μεγαλύτερου μεγέθους ομάδες ως προς την απόκτηση ενός συλλογικού αγαθού (Ostrom 1990, Olson 1965). Αντίθετα, αν ως μέγεθος ομάδας ορισθεί «ο αριθμός όλων των συμμετεχόντων που συμβάλλουν για να υλοποιηθεί η εβδομάδα δράσεων της Tinos Food Paths», οι θεωρίες των Ostrom και Olson δεν επιβεβαιώνονται, αφού σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις του νησιού συνεισφέρουν,

είτε είναι υγειονομικού ενδιαφέροντος είτε όχι, και ο αριθμός των εθελοντών ολοένα και αυξάνεται με τελευταία καταγραφή την συμμετοχή περίπου 400 εθελοντών το 2019.

Ταυτόχρονα, οι στόχοι και τα κίνητρά τους είναι κατά γενική εικόνα όμοια, αφού το 87,5% του δείγματος δήλωσε ως κίνητρό του την αγάπη του για το νησί της Τήνου και την προώθησή του ως τουριστικού προορισμού. Επίσης, όσον αφορά το κοινωνικό κεφάλαιο της κοινότητας, υπάρχουν στενές σχέσεις μεταξύ των μελών του ηγετικού πυρήνα. Χαρακτηρίζουν ο ένας τον άλλον «οικογένεια» και τους συγκαταλέγουν στους στενούς τους φίλους. Η ανταλλαγή «επαγγελματικών» πληροφοριών είναι δεδομένη και το ίδιο συμβαίνει και με την εμπιστοσύνη που αισθάνονται ο ένας για τον άλλο. Οι σχέσεις και των υπόλοιπων μελών μεταξύ τους χαρακτηρίζονται από σεβασμό και εμπιστοσύνη, ενώ φιλίες έχουν δημιουργηθεί και μεταξύ άλλων ατόμων, εκτός της ευρύτερης ομάδας της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths, αφότου άρχισαν να συνεργάζονται για την εν λόγω δράση. Οι ισχυροί δεσμοί που υπάρχουν ανάμεσα στους συμμετέχοντες της δράσης είναι παράγοντες που καθιστούν επιτυχημένη την συλλογική ενέργεια Tinos Food Paths και επιβεβαιώνουν το θεωρητικό πλαίσιο που υποστηρίζει ότι όσο μεγαλύτερο είναι το κοινωνικό κεφάλαιο μιας ομάδας τόσο μειώνονται τα κόστη συναλλαγής και διευκολύνεται η συνεργασία για να αποκτηθεί το κοινό αγαθό (Ahn and Ostrom, 2002, Valentinov 2003). Οι «προϋπάρχουσες συνεργασίες» δε φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της συλλογικότητας, αντίθετα με ό,τι υποστηρίζει η θεωρία (Ostrom, 1990), μιας και κανένας από τους συμμετέχοντες δεν είχε λάβει μέρος σε κάποια επαγγελματική ενέργεια ούτε είχε συνεργαστεί με κάποιον από τους υπόλοιπους για κάτι αντίστοιχο στο παρελθόν. Αναλύοντας τη μεταβλητή «επικοινωνία πρόσωπο-με-πρόσωπο» και με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας γίνεται αντιληπτό πως οι συναντήσεις μεταξύ των περισσότερων πραγματοποιούνται δια ζώσης, εκτός όταν αυτή δεν είναι εφικτή, όπως συμβαίνει με τα τρία άτομα, τα οποία διαμένουν στην Αθήνα. Επίσης, η επικοινωνία πρόσωπο-με-πρόσωπο έπαιξε καταλυτικό ρόλο όταν χρειάστηκε ο ηγετικός πυρήνας της ομάδας να πείσει τους υπόλοιπους επιχειρηματίες του

νησιού να συμμετάσχουν και να προσφέρουν μεταδίδοντάς τους την ιδέα δράσης και ξεκαθαρίζοντας τις παρεξηγήσεις που είχαν δημιουργηθεί. Τα παραπάνω συμφωνούν με το θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο αναφέρεται στο ότι, γενικά, η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας σχετίζεται με την αυξανόμενη εμπιστοσύνη που αποκτούν τα άτομα όταν οι υποσχέσεις που τους δίνονται γίνονται δια ζώσης / εντός του πλαισίου «πρόσωπο με πρόσωπο» (Ostrom, 2009). Παρακάτω, η απουσία βοήθειας από εξωτερικούς φορείς, όπως είναι ο Δήμος, η Περιφέρεια, ΜΚΟ, κ.α. φαίνεται να απασχολεί τους εμπνευστές της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths. Από τη μία δεν θέλουν να εμπλακούν πολιτικοί φορείς στην ενέργεια αλλά από την άλλη θεωρούν πως δεν θα καταφέρνουν για πολύ ακόμα να διοργανώνουν όλη αυτή την προσπάθεια απόκτησης του συλλογικού αγαθού βασιζόμενοι σε χορηγίες.

Όσον αφορά την ανάλυση των επιπτώσεων των αποτελεσμάτων, οι Τηνιακοί βιώνουν μία μεγάλη άνοδο στον τουρισμό του νησιού, καθώς επίσης και έναρξη πολλών νέων επιχειρήσεων. Αν και το μέλημά τους ξεκινώντας αυτήν την δράση ήταν η ανάπτυξη του νησιού σε όλα τα επίπεδα, τα αποτελέσματα φαίνεται να τους ανησυχούν. Αφενός, ο τουρισμός στο νησί έχει αυξηθεί τόσο που οι ίδιοι οι ερωτηθέντες παραδέχονται πως το νησί δεν έχει τις υποδομές να φιλοξενήσει τέτοιο αριθμό κόσμου. Αφετέρου, οι νέες επιχειρήσεις αντιστοιχούν σε ένα προφίλ ξένο για την Τήνο, το οποίο όπως λένε δεν ταιριάζει με τη νοοτροπία, τα ήθη και ιδανικά των κατοίκων του νησιού αλλά και τον τρόπο ζωής τους. Εκ του αποτελέσματος η ίδια η ομάδα του Tinos Food Paths θα πρέπει να μεριμνήσει ώστε να αναπτύξουν με ήπιο τρόπο την Τήνο και να αποφύγουν φαινόμενα τύπου «Μύκονος». Σύμφωνα με την Ostrom, μια απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθεί η απόκτηση και επιτυχημένη διαχείριση του συλλογικού αγαθού είναι η θεσμοθέτηση ελεγκτικών μηχανισμών και αντίστοιχων ποινών κλιμακούμενης αυστηρότητας για όσους δεν συνεισφέρουν στο συλλογικό στόχο. Οι συγκεκριμένοι ελεγκτικοί μηχανισμοί, αναγνωρίζουν το φυσικό πολιτιστικό και θεσμικό πλαίσιο, το οποίο επηρεάζει την απόφαση για το ποιος θα μπορεί να αναμειχθεί στην δράση, με ποιες πρακτικές αλλά και τα κόστη που θα υποστεί, τα αποτελέσματα που θα επιτευχθούν, πως οι πράξεις συνδέονται με

τα αποτελέσματα, τι πληροφορίες είναι διαθέσιμες, πόσο έλεγχο έχει επί της δράσης ο καθένας που συμμετέχει, αλλά και τα οφέλη που θα έχει ο συνδυασμός όλων των παραπάνω (Ostrom, 1996).

Αν και οι προαναφερθείσες επιπτώσεις προβληματίζουν τους συμμετέχοντες της έρευνας, υπάρχουν και αλλαγές οι οποίες καθιστούν επιτυχή τη δράση. Τα τοπικά προϊόντα επιλέγονται από τους επιχειρηματίες του νησιού χρησιμοποιώντας τα για να διαφημίσουν την γαστρονομία της Τήνου. Ο αριθμός των οικοτεχνιών στο νησί ολοένα και αυξάνεται, παράγοντας τοπικά προϊόντα όπως τυριά, αλλαντικά, μαρμελάδες, κ.α. Έχει παρατηρηθεί αύξηση των τιμών στα συγκεκριμένα προϊόντα, γεγονός το οποίο μετατρέπει την τοπική παραγωγή σε οικονομικά πιο βιώσιμη. Οι συνεργασίες μεταξύ παραγωγών και επιχειρηματιών εστίασης και φιλοξενίας ωφελούνται από τη συλλογική δράση Tinos Food Paths, αφού έχει μύσει επιχειρηματίες και κατοίκους στην φιλοσοφία της αλληλοβοήθειας και της υποστήριξης της τοπικής παραγωγής. Το ίδιο συμβαίνει και στους υπόλοιπους κλάδους επιχειρηματικότητας στο νησί, αφού ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων, των επιχειρήσεων ενοικίασης αυτοκινήτων, των επιχειρήσεων εκμετάλλευσης παραλιών, κ.λπ. αυξάνεται χρόνο με το χρόνο.

Αν και η φιλοσοφία της Tinos Food Paths έχει επηρεάσει έως ένα βαθμό τους επιχειρηματίες και τους κατοίκους του νησιού, είναι πολλά ακόμα αυτά που πρέπει να δρομολογηθούν για να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η ιδέα της ομάδας Tinos Food Paths από την αρχή ήταν να προωθήσει την γαστρονομία του νησιού, μέσω των τοπικών προϊόντων του νησιού. Για να λειτουργήσει η εφοδιαστική αλυσίδα από τον παραγωγό μέχρι τον τελικό καταναλωτή, απαιτείται εύρεση λύσεων που θα συνδυάζουν επιστημονικές γνώσεις αλλά και θέληση για εκμάθηση. Οι επιστημονικές γνώσεις οι οποίες απαιτούνται προέρχονται από περισσότερες από μία επιστήμες και κλάδους γνώσης, όπως γεωπονία, κτηνιατρική, μαγειρική και γαστρονομία, κ.ά. Η εξωτερική βοήθεια, λοιπόν, όπως προαναφέρθηκε, είναι αναγκαία, όχι μόνο για ελάφρυνση της ομάδας Tinos Food Paths από τα χρηματικά κόστη, αλλά και για

να βελτιώσει το εκπαιδευτικό επίπεδο όλων των επιχειρηματιών του νησιού. Με την εκπαίδευσή τους, τόσο σε τεχνικό όσο και σε οργανωτικό επίπεδο, θα προαχθεί και η παραγωγική μάθησή τους (generative learning). Στόχος πρέπει επίσης να αποτελεί η εκπαίδευση στις αρχές και στην πρακτική της συστημικής προσέγγισης, ώστε να μάθουν να επικεντρώνονται σε ολόκληρο το σύστημα στο οποίο ζουν κι εργάζονται και όχι μόνο στα γεγονότα, τα προβλήματα ή τις συμπεριφορές που αντιμετωπίζουν. Είναι αναγκαίο λοιπόν να μετατρέψουν τις επιχειρήσεις και τη συλλογική προσπάθειά τους σε οργανισμό μάθησης (Senge, 2004), μέσα στους οποίους οι άνθρωποι συνεχώς θα επεκτείνουν τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους. Μέσα σε αυτούς τους οργανισμούς θα γεννηθούν νέα μοτίβα σκέψης και οι άνθρωποι που θα λάβουν μέρος θα εκπαιδεύονται συνεχώς στη λήψη γνώσης αλλά και στο πως να λαμβάνουν τη γνώση μαζί.

Η δράση Tinos Food Paths έχει θέσει τα θεμέλια για μία επιτυχημένη συλλογική δράση, η οποία αποφέρει στο νησί και στα άτομα τα οποία ζουν κι εργάζονται εκεί γνώσεις και αγαθά που είναι εργαλεία για την προαγωγή του τόπου. Είναι σκόπιμο παρ' όλ' αυτά να αναπτυχθούν μηχανισμοί και εντός της ομάδας αλλά κι εξωτερικά από αυτήν για να μπορέσει να αποκτηθεί μεγαλύτερο μέρος του συλλογικού αγαθού, με χαμηλότερο κόστος και πιο βιώσιμες λύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με τους διοργανωτές της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths, αλλά και με άλλους, δευτερεύοντες συμμετέχοντες, εθελοντές, χορηγούς και σύμβουλους, γίνεται εφικτή η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης στο νησί της Τήνου. Στα αποτελέσματα της έρευνας εμπεριέχονται διάφοροι παράγοντες οι οποίοι κινητοποιούν τα άτομα να συμμετάσχουν στην προσπάθεια απόκτησης του συλλογικού αγαθού, ενώ γίνεται αντιληπτός και ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται και συντονίζεται η δράση. Ταυτόχρονα, φανερώνονται και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες της έρευνας κατά την προσπάθειά τους για ανάδειξη του νησιού, της γαστρονομίας του, αλλά και των τοπικών του προϊόντων. Σε σχέση με το θεωρητικό πλαίσιο που ανέπτυξε η Ostrom (1990), τα αποτελέσματα της παρούσας ερευνητικής μελέτης αναλύονται και συζητούνται σε προηγούμενα κεφάλαια οδηγώντας τον ερευνητή σε συμπεράσματα αλλά και σε προτάσεις επίλυσης τυχόν αστοχιών ή προβλημάτων που εντοπίζονται κατά την προσπάθεια απόκτησης του συλλογικού αγαθού. Τα συμπεράσματα θα φανούν χρήσιμα στο σχεδιασμό επιπλέον έρευνας, στη χάραξη στρατηγικής παρόμοιων συλλογικών δράσεων, αλλά και ως οδηγίες για τη βελτίωση της οργάνωσης και της στρατηγικής των διοργανωτών της συγκεκριμένης διερευνώμενης συλλογικής δράσης.

Όσον αφορά το μοντέλο οργάνωσης της συλλογική δράσης Tinos Food Paths, γίνεται φανερό πως καίριο ρόλο για τη διεξαγωγή των εκδηλώσεων αλλά και την προσπάθεια απόκτησης του συλλογικού αγαθού διαδραματίζει ο ιδρυτικός πυρήνας. Η υποκίνηση της συνεργασίας πραγματοποιείται από τα πέντε άτομα τα οποία απαρτίζουν την ηγεσία της δράσης, γεγονός που τα καθιστά σχεδόν αναντικατάστατα. Σκοπός της δράσης είναι να μετατραπεί το εγχείρημα σε αυτόνομη μονάδα η οποία θα λειτουργεί και θα διαχειρίζεται από όσους συμμετέχουν σε αυτήν. Με αυτόν τον τρόπο, η απόκτηση του συλλογικού αγαθού θα διευκολυνθεί. Όλα τα άτομα-μέλη της δράσης οφείλουν να

μοιράζονται τα κόστη αναλογικά, η λήψη αποφάσεων είναι σκόπιμο να γίνεται περισσότερο συλλογικά κι όχι από μικρή μερίδα ατόμων της ομάδας έτσι ώστε όσοι επωφελούνται από το συλλογικό αγαθό να πράττουν με βάση το κοινό συμφέρον και όχι το προσωπικό.

Επιπλέον, ο κίνδυνος ένταξης νέων επιχειρήσεων διαφορετικού ύφους στο νησί της Τήνου σχετίζεται με τον τρόπο λειτουργίας τους. Οι προαναφερθείσες επιχειρήσεις είναι σε λειτουργία τρεις με τέσσερις μήνες ετησίως, τους μήνες δηλαδή που επισκέπτεται το νησί το μεγαλύτερο μέρος τουριστών. Εκ του αποτελέσματος, οι επιχειρηματίες αλλά και το προσωπικό των εν λόγω επιχειρήσεων δε μπορούν να θεωρηθούν ντόπιοι και δε μοιράζονται τα ίδια ιδεώδη με τους Τηνιακούς επιχειρηματίες. Στο χρόνο επαγγελματικής τους δραστηριοποίησης δε δύναται να αποκτήσουν δεσμούς φιλίας, εμπιστοσύνης και σεβασμού με τον υπόλοιπο πληθυσμό της Τήνου κι επομένως δεν ενισχύεται το κοινωνικό κεφάλαιο. Επιπροσθέτως, δε στηρίζουν την τοπική παραγωγή αφού δε μπορούν να υποστηρίξουν τις τιμές στις οποίες παρέχουν οι ντόπιοι παραγωγοί τα προϊόντα τους. Ακόμα κι αν κάποια από αυτές τις επιχειρήσεις θελήσει να προμηθευτεί τοπικά προϊόντα, είναι σχεδόν αδύνατο να το καταφέρει μιας και όλος ο όγκος παραγωγής έχει διοχετευτεί ήδη στους ντόπιους επιχειρηματίες ή έχει δεσμευτεί από αυτούς. Στο σημείο αυτό να αναφερθεί πως οι επιχειρηματίες εστίασης με τους τοπικούς παραγωγούς συνεργάζονται χωρίς να υπάρχει η δέσμευση συμβολαίου, κι όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο ΑΒ οι συμφωνίες γίνονται «στα λόγια». Όπως υποστηρίζουν και οι ίδιοι οι ερωτηθέντες, η εμπιστοσύνη μεταξύ παραγωγών και επιχειρήσεων εστίασης και φιλοξενίας είναι προϊόν της διαρκούς στήριξης του ενός προς τον άλλο. Οι νέοι επιχειρηματίες που δεν προέρχονται από την Τήνο, δε διαθέτουν τις αντίστοιχες γνωριμίες ενώ οι παραγωγοί δεν είναι εύκολο να τους εμπιστευτούν ως προς την πώληση των προϊόντων τους. Παρ' ολ' αυτά, με την αύξηση της ζήτησης των προϊόντων, θα υπάρξει και αύξηση της παραγωγής. Η λύση θα μπορούσε να βρίσκεται στη συμβολαιακή γεωργία, ώστε οι νέοι επιχειρηματίες να μπορέσουν να στηρίξουν τη τοπική αγορά αλλά και οι τοπικοί παραγωγοί να είναι δεσμευμένοι ως προς την ποσότητα που θα καλλιεργήσουν και θα διαθέσουν

ετησίως. Με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθεί η τοπική παραγωγή και οι νέοι επαγγελματίες θα μπορέσουν να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο, το οποίο το διακατέχει η στήριξη της τοπικής παραγωγής. Αν ο σκοπός είναι να προαχθεί η τοπική παραγωγή και η γαστρονομία του νησιού μέσα από την εξωστρέφειά του, οι ίδιοι οι δημιουργοί της συλλογικής δράσης Tinos Food Paths είναι εκείνοι οι οποίοι πρέπει να μεριμνήσουν ώστε να διαφυλαχτούν τα συγκεκριμένα αγαθά. Η απόκτηση του συλλογικού αγαθού προϋποθέτει την κάλυψη των αντίστοιχων κοστών, ένα από τα οποία είναι η στήριξη της τοπικής παραγωγής, ακόμα κι εκτός της τουριστικής περιόδου. Αν το κόστος δε μοιράζεται αναλογικά σε όσους απολαμβάνουν το συλλογικό αγαθό, τότε η κατάληξη είναι να υπάρχουν επωφελούμενοι, οι οποίοι μόνο λαμβάνουν, χωρίς να παρέχουν (ελεύθεροι σκοπευτές, γνωστοί στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία ως free riders). Οι ίδιοι οι επιχειρηματίες του νησιού, με πρώτους όσους ίδρυσαν τη συλλογική δράση Tinos Food Paths, οφείλουν να ασκήσουν πιέσεις στις τοπικές αρχές ώστε να εκδίδουν νόμιμα τις άδειες, κι όχι ανεξέλεγκτα όπως ακούγεται ότι γίνεται. Ακόμα, το ύφος των εγκαταστάσεων και η αρχιτεκτονική του κάθε νέου μαγαζιού θα πρέπει να συμφωνεί με αυτά του νησιού. Ειδικότερα στις επιχειρήσεις εστίασης, οι επιχειρηματίες ακολουθούν κανόνες ώστε η κάθε επιχείρηση να σέβεται την άλλη σε επίπεδο χώρου, έντασης μουσικής, κ.λπ. Επιπλέον, ακόμα κι αν το παραπάνω δεν είναι εφικτό, ο διάλογος με τους προαναφερθέντες νέους επιχειρηματίες είναι απαραίτητος ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν κοινή οπτική και στόχους. Μέσα από τη παραγωγική συζήτηση και την παρακίνηση των νέων επιχειρηματιών να συμμετέχουν ενεργά στη συλλογική δράση, η ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου είναι επιτεύξιμη. Οι συναντήσεις πρόσωπο με πρόσωπο υπήρξαν εργαλείο πειθούς για τους ιδρυτές της συλλογικής δράσης στο παρελθόν, όταν χρειάστηκε να κινητοποιήσουν ντόπιους επιχειρηματίες να λάβουν μέρος στη συλλογική δράση. Με τον ίδιο τρόπο, υπάρχουν οι βάσεις για να ενταχθούν και οι νέοι επιχειρηματίες στην εν λόγω συλλογική προσπάθεια κατανοώντας το αίσθημα της συνεργασίας και στηρίζοντάς την.

Συνεχίζοντας, είναι ευρέως γνωστό, πως οι ανεπίσημοι οργανισμοί αυτόνομων ομάδων ή οι συνεταιρισμοί παραγωγών, οι συνεταιρισμοί υπηρεσιών, κ.α. είναι αρκετά σημαντικοί στην γεωργία. Αν και οι συγκεκριμένοι οργανισμοί χαρακτηρίζονται από έντονη ανομοιογένεια, όλοι έχουν ως κοινό την προαγωγή των συμφερόντων των μελών τους. Επίσης, είναι όλοι αυτοδιαχειριζόμενοι, με διακυβέρνηση από πάνω προς τα κάτω, έχουν υψηλή εξάρτηση από τις διαπροσωπικές σχέσεις που έχουν τα μέλη μεταξύ τους και χαρακτηρίζονται από την εμπιστοσύνη που τρέφει το κάθε μέλος προς τα υπόλοιπα. Σε ανεπτυγμένες οικονομίες, όλοι οι συνεταιρισμοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις που αφορούν τους κανονισμούς που θεσπίζονται για τις αγορές των αγροτικών προϊόντων και για την πολιτική προστασία των συμφερόντων των αγροτών. Οι ίδιοι συνεταιρισμοί, ασκώντας πιέσεις, συμμετέχουν και στη διαμόρφωση τροποποιήσεων των κανονισμών αυτών ώστε να επωφελούνται από αυτούς. Οι επιχειρηματίες και κάτοικοι της Τήνου έχουν τη δυνατότητα να δράσουν ως μικρογραφία αυτών των ομάδων πίεσης, αποσπώντας τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις για το μέλλον του τόπου αλλά και των επιχειρήσεων, υπαρχόντων και μελλοντικών.

Μέσα από τη συγκεκριμένη μελέτη καταγράφηκε η άποψη των ερωτηθέντων ότι δεν λαμβάνουν κανενός είδους βοήθεια από εξωτερικούς φορείς, όπως είναι το Κράτος, ο Δήμος, η Περιφέρεια, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, διαμεσολαβητές, κ.α. Οι επιχορηγήσεις από εξωτερικούς φορείς είναι αναγκαίες, χωρίς αυτό να σημαίνει πως οι επιχειρηματίες του νησιού δεν θα διατηρήσουν την διακυβέρνηση της δράσης. Στόχος είναι να χορηγηθεί περισσότερη οικονομική βοήθεια από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία έχουν ως στόχο να προάγουν και να κινητοποιήσουν την τοπική παραγωγή και επιχειρηματικότητα, ακόμα κι αν η ύπαρξη αγοράς, τουριστών, κ.λπ. επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η παροχή προϊόντων και υπηρεσιών για την ομαλή διεξαγωγή των εκδηλώσεων της δράσης, της διοργάνωσης συνεδρίων και ομιλιών αλλά και της φιλοξενίας των επίτιμων καλεσμένων ίσως σε μερικά χρόνια να μην είναι βιώσιμη λύση. Ακόμα κι αν υπάρχουν ξεκάθαρα

οφέλη οι ιδρυτές της Tinos Food Paths ανησυχούν για το πόσο ακόμα θα ζητούν χορηγίες από τους επιχειρηματίες και τους εθελοντές της δράσης. Ταυτόχρονα, η κάθε μορφής επιπλέον χορηγία από κρατικούς φορείς μπορεί να επιφέρει στρεβλώσεις στη γενικότερη προσπάθεια απόκτησης των συλλογικών αγαθών, αφού η ανιδιοτελής παροχή χρημάτων δεν υφίσταται κι ίσως οι συγκεκριμένοι φορείς να απαιτήσουν ανταλλάγματα τα οποία η Tinos Food Paths δε διατίθεται να παρέχει. Ωστόσο, η ύπαρξη εξωτερικής ενίσχυσης θα αποτελέσει κίνητρο να αυξηθούν τα επίπεδα εμπιστοσύνης και οι επιχειρηματίες που παραμένουν επιφυλακτικοί ως προς το τι όφελος έχει η συμμετοχή τους στο εγχείρημα να πάνε να αμφιβάλλουν. Επιπλέον, η εισροή χρημάτων στη δράση θα βοηθήσει και στη δημιουργία πιθανών οργανισμών μάθησης και εκπαίδευσης των παραγωγών και επιχειρηματιών του νησιού σε όλους τους τομείς. Πρωτοβουλίες εκπαίδευσης και ενδυνάμωσης των κτηνοτρόφων από Δήμους και Περιφέρειες, αλλά και ανεξάρτητους φορείς, μπορούν επίσης να λειτουργήσουν θετικά προς αυτή την κατεύθυνση προωθώντας επίσης βιώσιμες λύσεις.

Οι ακόμα περισσότερες συνεργασίες μεταξύ όλων των ειδών επιχειρήσεων της Τήνου θα έχει οφέλη όπως υψηλότερη παραγωγικότητα, ποιοτικότερα προϊόντα και πιο επαγγελματική προώθηση των προϊόντων αυτών. Ήδη οι συνεργασίες και οι επαγγελματικές κινήσεις που έχουν δημιουργηθεί αποφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα για προαγωγή της τοπικής παραγωγής και ανάπτυξης του νησιού. Από τις συγκεκριμένες επαγγελματικές κινήσεις είναι σημαντικό να παραδειγματιστούν κι άλλοι επιχειρηματίες, δημιουργώντας το υπόβαθρο για νέες συνεργασίες με στόχο την προώθηση της Τήνου. Οι επιχειρηματίες εστίασης, στα πλαίσια ενίσχυσης της τοπικής παραγωγής, πρέπει να υποστηρίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο την τοπική παραγωγή τροφίμων και ποτών του νησιού, δημιουργώντας συνεργασίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δε θα μπορούν να προμηθεύονται προϊόντα και από άλλα μέρη.

Εν συνεχεία, παρατηρώντας το μέγεθος και την ποιότητα του κοινωνικού κεφαλαίου που υπάρχει εντός της ηγετικής ομάδας αλλά και μεταξύ των μελών της Tinos Food Paths, γίνεται αντιληπτό πως για να επιτύχει κάποια αντίστοιχη

δράση και σε άλλες περιοχές, ο βέλτιστος ρόλος του κράτους, του Δήμου, της Περιφέρειας αλλά και άλλων θεσμικών φορέων είναι να επενδύσει στην ανάπτυξη του. Επενδύοντας στο κοινωνικό κεφάλαιο θα ωθήσει τις αγροτικές κοινωνίες να επιλύσουν τα προβλήματά τους με τρόπους ιδιωτικής συλλογικής δράσης και αυτο-οργάνωσης. Η πιο αποτελεσματική πολιτική θα ήταν το κράτος να εστιάζει στην προαγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου σε ίδιο βαθμό με αυτόν που προωθεί το οικονομικό κεφάλαιο, όχι μόνο για τη δημιουργία συλλογικών δράσεων με σκοπό την εκμετάλλευση και απόκτηση κοινών πόρων, αλλά και για τη σύσταση αντίστοιχων δράσεων με διαφορετικά κίνητρα και ζητούμενα.

Όσον αφορά πιθανά μειονεκτήματα της παρούσας μελέτης, οι τέσσερις συνεντεύξεις οι οποίες έγιναν διαδικτυακά μέσω βίντεο κλήσης και τηλεφωνικά, αύξησαν μερικώς το επίπεδο δυσκολίας ολοκλήρωσής της, καθώς η ανθρώπινη επαφή του ερευνητή με όλους τους εταίρους της αλυσίδας, ίσως, έφερνε περισσότερα και ποιοτικότερα ευρήματα. Η δια ζώσης και επί τόπου επικοινωνία με όλους τους ερωτώμενους θα οδηγούσε στην εξαγωγή ακόμη πιο ασφαλών και περισσότερων σε όγκο συμπερασμάτων. Επίσης, η συλλογή δεδομένων από τον ξενοδοχειακό κλάδο δεν κατέστη δυνατή, ενώ θα ήταν σημαντικό να υπήρχε καταγεγραμμένη και η οπτική των ξενοδόχων ως προς τα κίνητρα, τα κόστη αλλά και τις ωφέλειες που απολαμβάνουν από τη συλλογική δράση Tinos Food Paths. Σκόπιμο θα ήταν επίσης ο ερευνητής να είχε τη δυνατότητα να λάβει μέρος στις εκδηλώσεις της συλλογικής δράσης, οι οποίες λαμβάνουν χώρα τη δεύτερη εβδομάδα του Μαΐου στο νησί της Τήνου. Φυσικά αυτό δεν ήταν δυνατό, καθώς τα τελευταία δύο χρόνια η ομάδα έχει αναστείλει τις εκδηλώσεις, στα πλαίσια των μέτρων προστασίας κατά της πανδημίας που οφείλεται στον ιό Covid-19. Παρ' όλα' αυτά, η παρατήρηση του συστήματος στα πλαίσια των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν δια ζώσης στο νησί της Τήνου παρείχαν τη δυνατότητα προσωπικής γνωριμίας του ερευνητή με τους εμπλεκόμενους στη δράση, δημιουργίας εμπειριών και διεύρυνσης της οπτικής του.

Αντικείμενο μελλοντικής έρευνας πρέπει να αποτελέσει η λεπτομερής, ποσοτική και ποιοτική, καταγραφή των προβλημάτων και των προοπτικών που αντιμετωπίζει ο παραγωγικός κλάδος του νησιού. Οι τοπικοί παραγωγοί και επιχειρηματίες είναι ανάγκη να εκπαιδευτούν, να έρθουν σε επαφή με νέες τεχνολογίες, τεχνογνωσίες και ερεθίσματα από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού. Επιπλέον, θα μπορούσε να μελετηθεί και η καταγραφή των πραγματικών αναγκών εκπαίδευσης όλων των επαγγελματιών της περιοχής, μετρώντας τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά τα δυνατά και αδύνατα σημεία τους με στόχο τη συν-δημιουργία μια νέας καλύτερης πραγματικότητας. Μια τέτοια έρευνα θα μετρούσε τις τρέχουσες παραγωγικές, οικονομικές δυνατότητες του κλάδου, τα προβλήματα, αλλά και τις προοπτικές του κάτω από νέες, τυπικές ή άτυπες συνεργασίες, παραγωγών, κτηνοτρόφων, τυροκόμων, οινοποιών, μεταποιητών, επιχειρηματιών εστίασης και άλλων μελών της αλυσίδας παραγωγής. Επιπρόσθετα, θα ήταν σκόπιμο να μελετηθούν περαιτέρω και οι αλλαγές που έχουν επέλθει στους διάφορους κλάδους δραστηριοποίησης του νησιού, όσον αφορά το πως έχουν επηρεαστεί οι επιχειρήσεις σε επίπεδο γνώσεων αλλά και οικονομικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Γκουρουμούτη, Ν., (2019), Άρθρο «Η Τήνος μας καλωσορίζει στην ενδοχώρα της», Ηλεκτρονικό Περιοδικό Αθηνόραμα.

Δήμος Τήνου, (2016). Στρατηγικός Σχεδιασμός, Α' Μέρος, Αυτοτελές Τμήμα Προγραμματισμού και Πληροφορικής, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2014-2019, <http://archive.data.gov.gr/dataset/a4647fef-bd1d-410b-9b6e-030268961285/resource/aed66a0c-ad59-4391-b5b8-937b3b7ad525/download/document.pdf>

Ηλεκτρονικός ταξιδιωτικός και ενημερωτικός οδηγός της Τήνου, <https://tinosecret.gr/>

Μπούτος, Δ., (2017), Άρθρο «Tinos Food Paths: στα σπίτια τους και στις αυλές», Ηλεκτρονικό Περιοδικό Protagon.

Ξενόγλωσση

Adams, K. (2018). Helen Keller: "Alone we can do so LITTLE. together we can do so much". Retrieved February 13, 2021, from <https://www.afb.org/blog/entry/happy-birthday-helen>

Agrawal, A. (2002). Common resources and institutional sustainability. In E. Ostrom, T. Dietz, N. Dolšak, P. C. Stern, S. Stonich, E. U. Weber (Eds.) & Committee on the Human Dimensions of Global Change, Division of Behavioral and Social Sciences and Education, The drama of the commons (p. 41–85). National Academy Press.

Ahn T. K., Ostrom E., (2002). Social capital and the second-generation theories of collective action: An analytical approach to the forms of social capital. Retrieved December, 2021 from https://www.researchgate.net/publication/239561534_SOCIAL_CAPITAL_AND_THE_SECONDDGENERATION_THEORIES_OF_COLLECTIVE_ACTI

ON AN ANALYTICAL APPROACH TO THE FORMS OF SOCIAL CAPITAL

Berkes, F. (1986). Marine Inshore Fishery Management in Turkey. In Proceedings of the Conference on Common Property Resource Management, National Research Council, pp. 63-83. Washington, D.C.: National Academy Press.

Besanko, D. (2013). Economics of strategy. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Borges, H. (2020, October 21). Theory U: Presencing, crossing the threshold into the field of the future. Retrieved February 15, 2021, from <https://medium.com/presencing-institute-blog/theory-u-presencing-crossing-the-threshold-into-the-field-of-the-future-26acf37c44e8>

Brunori G., Rossi A., (2002). Synergy and Coherence through Collective Action: Some Insights from Wine Routes in Tuscany Doi: <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00157>

Coase, R. (1937). "The nature of the Firm", *Economica*, 4(16): 386-405.

Cook, M., (2018). A Life Cycle Explanation of Cooperative Longevity. *Sustainability*, 10(5), p.1586.

Cook, M.L., (1993). "Food and Agricultural Marketing Issues for the 21st Century".

Cote, S., Healy, T. (2001). The well-being of nations. the role of human and social capital, OECD, Paris.

Cuncliff, E. (2018). Connecting Systems Thinking and Action. Retrieved December 15, 2020, from <https://thesystemsthinker.com/connecting-systems-thinking-andaction/>. *Economic Review*, 12(4); 577-597.

Dietz T. et al. (2003) The Struggle to Govern the Commons *Science AAAS*, 302, 1907 DOI: 10.1126/science.1091015

Everett, S., Aitchison, C., (2008) The Role of Food Tourism in Sustaining Regional Identity: A Case Study of Cornwall, South West England, *JOURNAL OF SUSTAINABLE TOURISM*, 16:2, 150-167, DOI: 10.2167/jost696.0

Finlayson, J.G. (2005), *Habermas: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford, UK.

Fischer, E. and Qaim, M., (2014). Smallholder Farmers and Collective Action: What Determines the Intensity of Participation. *Journal of Agricultural Economics*, 65(3), pp.683-702.

Frohlich, N., Oppenheimer, J., (1998). Some consequences of e-mail vs. face-to-face communication in experiment. *J. Econ. Behav. Organ.* 35, 389–403

Gedara, K., Wilson, C., Pascoe, S. and Robinson, T., (2012). Factors Affecting Technical Efficiency of Rice Farmers in Village Reservoir Irrigation Systems of Sri Lanka. *Journal of Agricultural Economics*, 63(3), pp.627-638.

Granovetter, M. (1973): The Strength of Weak Ties, *American Journal of Sociology* 78(4), pp. 1350-1380.

Gürdür Broo, D., Törngren, M. (2018). *Visual Analytics for Cyber-physical Systems Development: Blending Design Thinking and Systems Thinking*.

Hansmann, H., (1996). *The Ownership of Enterprise*. Belknap Press of the Harvard University Press, Cambridge.

Hardin G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*, 162 (3859), 1243-1248.

Höhler J., Kühl R., (2017). Dimensions of member heterogeneity in cooperatives and their impact on organizations- A literature review. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 89(4), pp.697-712.

Iliopoulos, C., & Cook, M. (1999). The Efficiency of Internal Resource Allocation Decisions in Customer-owned Firms: The Influence Costs Problem.

Iliopoulos, C., Valentinov, V. (2017). Member preference heterogeneity and systemlifeworld dichotomy in cooperatives. *Journal of Organizational Change Management*, 30(7), 1063-1080. doi:10.1108/jocm-12-2016-0262

James, J. (1951). A Preliminary Study of the Size Determinant in Small Group Interaction. *American Sociological Review*, 16(4), 474-477. Retrieved December 8, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/2088278>.

Kerr, N. L., and Kaufman-Gilliland, C. M. (1994). Communication, commitment, and cooperation in social dilemmas. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66: 513–29.

Kim, D.H. *Introduction to Systems Thinking*; Pegasus Communications: Waltham, MA, USA, 1999; Volume 16.

Kuhn T., *The Structure of Scientific Revolutions* (Chicago: University of Chicago Press), 1962, 1970.

Lee, A., et al., (2015). Creative food clusters and rural development through place branding: culinary tourism initiatives in Stratford and Muskoka, Ontario, Canada, *Journal of Rural Studies* 39, 133e144. Retrieved December 2021 from www.elsevier.com/locate/jrurstud

Lichbach, M.I. (1996). *The Cooperator's Dilemma*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Markelova, H., Meinzen-Dick, R., Hellin, J. and Dohrn, S., (2009). Collective action for smallholder market access. *Food Policy*, 34(1), pp.1-7.

McLean, I. (2011, October 23). Obituary: Professor Mancur Olson. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-professor-mancuroolson-1147952.html>.

Meadows, D.H. *Thinking in Systems: A Primer*; Chelsea Green Publishing: White River Junction, VT, USA, (2008).

Meinzen-Dick, R., Markelova, H., Hellin, J., & Dohrn, S., (2009). Special Section: Collective action for smallholder market access. *Food Policy*, 34.

Monat, J. P., & Gannon, T. F. (2015). What is Systems Thinking? A Review of Selected Literature Plus Recommendations. *American Journal of Systems Science*, 4(1), 11–26. <https://doi.org/10.5923/j.ajss.20150401.02>.

Nourse, E.G. (1922). “The Economics Philosophy of Co-operation.” *The American Economic Review*, 12(4); 577-597.

Olson, M., (1965). *Logic Of Collective Action: Public Goods and The Theory Of Groups* (Harvard Economic Studies. V. 124). Harvard University Press.

Osborne, M. J. (2017). *An introduction to game theory*. New Delhi: Oxford University Press.

Ostrom, E. (1996). Crossing the great divide: Coproduction, synergy, and development. *World Development*, 24(6), 1073-1087. doi:10.1016/0305-750x(96)00023-x.

Ostrom, E., (1990). *Governing The Commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ostrom, E., (2009). *Collective Action Theory*. Oxford Handbooks Online, pp.1-26.

Ostrom, E., (2010). Analyzing collective action. *Agricultural Economics*, 41, pp.155- 166.

Ostrom, E., Ahn, T. (2007). The meaning of social capital and its link to collective action. *Handbook of Social Capital*. doi:10.4337/9781848447486.00008.

Ostrom, E., Gardner, R., Walker, J. (1994). *Rules, games, and common-pool resources*. Ann Arbor: University of Michigan Press. Retrieved from <https://www.press.umich.edu/pdf/9780472065462-fm.pdf>.

Pattanayak, B. (2020, March). *Mental Models: Your source of wisdom*. Retrieved January 2021, from <https://medium.com/@bishu/mental-models-your-sourceof-wisdom-38ab3eaefc6b>.

Pirhonen, P., (2017). Open Your Mind, Heart, and Will. Retrieved December 27, 2020, from: https://www.huffpost.com/entry/open-your-mind-heart-and-b_9657920?guccounter=1.

Pretty J. (2003). Social Capital and the Collective Management of Resources, *Science* 302, 1912 DOI: 10.1126/science.1090847

Poteete, A. and Ostrom, E., (2004). Heterogeneity, Group Size and Collective Action: The Role of Institutions in Forest Management. *Development and Change*, 35(3), pp.435-461.

Poteete, A., Janssen, M., Ostrom, E., (2009). Multiple Methods in Practice: Collective Action and the Commons. Retrieved August 2021 from https://www.researchgate.net/publication/49956255_Working_Together_Collective_Action_The_Commons_and_Multiple_Methods_in_Practice_A_Poteete_MA_Janssen_E_Ostrom

Putnam, R. (1993): *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*, Princeton University Press.

Putnam, R. D., (2000). *Bowling Alone*. New York: Columbia University Press.

Richmond, B. System Dynamics/Systems Thinking: Let's Just Get on with it. In *Proceedings of the International Systems Dynamics Conference*, Sterling, Scotland, 11–15 July 1994.

Scharmer, O., (2018). *The essentials of theory U: Core principles and applications*. Oakland, CA: Berrett-Koehler.

Scharmer, O., *Theory U*. (n.d.). Retrieved December 27, 2020, from: <https://www.ottoscharmer.com/>

Scharmer, O.C. (2009). *Leading from the Future as it Emerges; Second Edition*. Berrett-Kohler Publishers: Oakland, CA, USA.

Scharmer, O.C. (2018). *The Essentials of Theory U: Core Principles and Applications*. Berrett-Kohler Publishers: Oakland, CA, USA.

Scharmer, O.C., Kaufer K. (2013). *Leading from the Emerging Future: From Ego System to Eco-System Economies*. Berrett-Kohler Publishers: Oakland, CA, USA.

Seabright, P., (1993). Managing local commons: theoretical issues in incentive design. *Journal of Economic Perspectives*, 7 (4): 113–34.

Senge P., Scharmer O.C., Jaworski J., Flowers B. (2005). *Presence: Exploring profound change in people, organizations, and society*. Nicholas Brealey Publishing: London, UK.

Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline Fieldbook. The Art & Practice of Learning Organization*. New York: Currency Doubleday.

Shiferaw, B., Obare, G. and Muricho, G., (2008). Rural market imperfections and the role of institutions in collective action to improve markets for the poor. *Natural Resources Forum*, 32(1), pp.25-38.

Thorp, R., Stewart, F., Heyer, A., (2005). When and how far is group formation a route out of chronic poverty? *World Development* 33 (6), 907–920. USDA-ACS, Farmer Cooperatives, and Cooperative Historical Statistics, Cir 1.

Valentinov, V., (2003). "Social Capital, Transition In Agriculture, And Economic Organisation: A Theoretical Perspective," IAMO Discussion Papers 14935, Institute of Agricultural Development in Transition Economies (IAMO).

Wengraf, T., (2001). Qualitative Research Interviewing: Biographic Narratives and Semi-structured Methods [13 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 3(4), Art. 4, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs020446>.

Woods M., (2008). Social movements and rural politics, Institute of Geography and Earth Sciences, Aberystwyth University, Aberystwyth SY23 3DB, *UK Journal of Rural Studies* 24, 129–137. Retrieved December 15, 2021, from [Journal of Rural Studies - Journal - Elsevier](#).

Yin, R. K. (1993) *Applications of Case Study Research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Yin, R. K. (1994) *Case Study Research: Design and Methods*, 2nd edn. Newbury Park, CA: Sage Publications

Yin, R. K. (2003). *Case study Research and Applications: Designs and Methods* (3rd Edition). Sage Publications: Thousand Oaks, CA.

Yin, R. K. (2018). *Case study Research and Applications: Designs and Methods* (6th Edition). Sage Publications: Thousand Oaks, CA.